Ljubljana, 14. decembra 1960 ● Leto VIII., štev. 50

tedenska tribuna

Cena 30 din

ČRNO-BELE PERSPEKTIVE

Te dni je v spodnjih prostorih Moderne galerije v Ljubljani odprta zvezna razstava jugoslovanske fotografije. Ob tej priliki smo naprosili predsednika Foto-kino zveze Slovenije tovariša dr. IVA FRELIHA — ki je bil hkrati tudi član žirije, za kratek pogovor.

— Ali bi lahko na kratko ocenili letošnjo razstavo fotografije?

— Razstava je tako po tehniki kot izbiri motivov, podajanju in izvirnosti vsekakor uspela.

— Na razstavi je opaziti prodor mladih (Smerke, Dolinšek, Solariček). Kaj menite o njih?

— Letošnjo razstavo lahko brez pretiravanja imenujem prodor mladih v sam vrh umetniške fotografije.

— Ali je letošnja razstava napredek ali stagnacija jugoslovanske fotografije?

— Brez dvoma napredek; prav na letošnji razstavi pa si je tudi domača fotografija izvojevala svojsko pot. Tako bomo imeli tudi v domači fotografiji lastno linijo.

— Kakšni so glavni elementi umetniške fotografije?

— Glavni elementi so: vsebina, na katero polagamo največ pozornosti, originalnost, kompozicija — ne toga, klasična, marveč sodobna — in splošen vtis.

— Kakšna je razlika med umetniško in reportažno fotografijo?

— Ostre meje ni! Vsaka uspela reportažna slika je lahko tudi umetniška.

— Vaše mnenje o nagrajenih slikah?

— Mislim, da so najboljše na razstavi. Smerketove »Perspektive«, Solaričkova »Zimska impresija» in Marenčičeve »Istrske solarne« so brez dvoma odlične fotografije tudi za najbolj zahtevne obiskovalce. Na sliki: Milorad Jojić (Fotoklub Sarajevo): **Zima.**

TOF

KOČA POPOVIĆ SPET V NEW YORKU

Državni sekretar za zunanje zadeve Koča Popović je v soboto nenadoma odpotoval v New York. Tam se zdaj udeležuje razprav o Kongu, ki tečejo v Organizaciji Združenih narodov. Spričo očitne krize, v katero je zašlo delovanje OZN v tej afriški deželi, spričo samovolje Mobutujevih ljudi, spričo za lase privlečenih pravnih »opravičil« o legalnosti Kasavubujevih potez, spričo nadvse čudne »nevtralnosti« čet OZN ob očitnih kršitvah vseh človeških pravic je v zadnjih dneh čutiti živahno diplomatsko udejstvovanje v vseh smereh. Jugoslavija je jasno izjavila, da ne more nič več prevzemati soodgovornosti za potek dogodkov v Kongu, in je umaknila iz dežele svojega odpravnika poslov, iz sestava osebja OZN pa vse njegove jugoslovanske člane. Medtem pa tečejo med prestolnicami prijateljskih držav nenehna posvetovanja o novih pobudah. Poslanice iz Beograda v Kairo, iz New Delhija, Džakarte, Akre in tako dalje v Beograd in v obratno smer brzkone napovedujejo nove poteze nevezanih držav, ki naj bi pomagale odpreti izhod iz slepe ulice, kamor je zašla kongoška zadeva.

V ALŽIRIJI: OBRAČUN

Na drugi strani boste v članku »Sartre: Zaprite me« prebrali dva zadnja stavka, ki se glasita: Ta članek je bil napisan v soboto. Kaj bo v torek, ko se bo TT pojavil na cesti? Do ponedeljka, dan pred izidom TT, se je v Franciji in Alžiriji zgodilo naslednje. Dotik koles de Gaullovega štirimotornega Caravelle ob betonsko stezo oranskega letališča je sprožil hudo obračunavanje med pristaši predsednikovih načrtov o referendumu in desničarskimi skrajneži, ki so za »francosko Alžirijo«. General Salan in demagog Lagaillarde ustanavljata v Španiji vlado »neodvisne francoske Alžirije«. V sami Alžiriji pa so množične demonstracije in spopadi; do te ure vemo samo to, da je bilo mrtvih petdeset Alžircev in pet Francozov. Ferhat Abas je v imenu alžirske začasne vlade zavrnil možnost o pogajanjih pod pogoji, ki jih sedaj nudi de Gaulle. Spodaj: krvavi vihar na ulicah Alžira

CANKARJEVI »HLAPCI« V ZAGREBU

Z velikimi slovesnostmi je začel Zagreb proslavljati stoto obletnico Hrvatskega narodnega gledališča. Med prve reprezentativne predstave so poleg Krleže in Nušića uvrstili tudi Cankarjevo dramo »Hlapci«, ki jo je kot gost režiral Slavko Jan. Znano je, da je ta znamenita Cankarjeva drama doživela svoj prvi krst na poklicnem gledališču prav v Zagrebu leta 1919, saj so jo prej v Sloveniji smeli igrati samo amaterji. Pot na poklicno gledališče pa si je tudi v Sloveniji priborila šele po zagrebški premieri. Tokrat nastopa v vlogi župnika Jurica Dijaković, Jermana Veljko Maričić, Hvastje Josop Petričić. Na naši sliki vidimo skupino učiteljic Lojzko, Geni in Minko — Ivko Dabetić, Vanjo Timer in Ervino Dragman.

»IZGUBLJENI SVINČNIK«

Zame in zate ni svinčnik nič drugega kot svinčnik... za otroke nekje daleč na planini, v Zagorju ali drugje, pa je tak svinčnik dragocenost, ki jo starši režejo na dvoje, celo na troje, da se ne bi cela izgubila. In tak košček je postal usoden za malega dečka, ki ga igra Boško Gašević, šolarček s prav teh planin, čudežni otrok, ki ni stal še nikdar pred kamero, pa je vendar — neuradno — veljal za najboljšega igralca letošnjega Pulja in film je dobil bolj kot kdajkoli zasluženo nagrado »Kekec«. Za zagrebško »Zoro« je to toplo, prisrčno pesmico zrežiral Fedor Škubonja in Ljubljana ga je v soboto hvaležna in ganjena nagradila z aplavzom.

»OGRLICA REPUBLIKE« ZA KARDELJA

Podpredsednik Zveznega izvršnega sveta Edvard Kardelj se mudi na prijateljskem obisku v Združeni arabski republiki. Jugoslovanski predstavniki in predstavniki ZAR so že imeli politične razgovore, ki se bodo nadaljevali potem, ko se bodo jugoslovanski gostje vrnili s krajšega potovanja po egiptovski pokrajini ZAR. Zgoraj: predsednik ZAR Naser izroča na sprejemu v palači Kubeh podpredsedniku Kardelju visoko odlikovanje »Ogrlico republike«.

Svet, ki v njem živimo

PRVO DEJANJE

Zavesa se spušča. Prvo dejanje se zaključuje z divje naraščajočo tragiko. Ta je povsem zaglušila prešerne vzkrike veselja, ki so tridesetega junija označili otvoritev.

Pet mesecev in nekaj tednov je minilo od takrat. Uhuru, svoboda, neodvisnost! Predsednik vlade in predsednik republike se objemata; parlament v zlikanih evropskih oblekah in živobarvnih afriških nošah resno zaseda. Vse je pozabilo na prejšnje drobne prepire. Zdaj so tu veliki cilji; zanje je pač vredno...

Žal samo utvara. Joseph Kasavubu se je nedavno tega vrnil iz New Yorka, kjer je z manevrsko zmanevriranimi manevri svojih zaščitnikov dosegel, da so mu priznali pravico do sedeža v stekleni palači svetovne organizacije. V leopoldvillski rezidenci je bil za proslavo tega dogodka pripravljen velik banket, zunaj je pršil zoprn dež in mrak se je spuščal na široko rumeno reko. Tisti čas je Patrice Lumumba, zakoniti premier dežele, sredi prestolnice v črnem avtomobilu skrivaj zdrsnil mimo pijanih vojakov svoje lastne vojske. Bežal je proti vzhodu, k prijateljem, ker je zdaj že vedel, da se mu v Leopoldvillu pripravlja samo eno. Nekaj dni pozneje pa je prestolnica opazovala čuden prizor. Diplomatje so odpirali okna svojih vil, ki so gledala na eno glavnih ulic; limuzine so se ustavljale; ob pločnikih se je zbirala množica, ki je ponekod molčala, ponekod pa vpila: »Izdajalec! Judež!« Izdajalec, Judež in predsednik vlade Patrice Lumumba je sedel vklenjenih rok, podplutega obraza in krvavih oči na odprtem tovornjaku. Sredi povorke oklepnih avtomobilov so skakali fotografi in bliskali vanj, spremljevalci pa so mu segali v lase in mu surovo obračali obraz proti objektivom. Poveljnik sil OZN general Rikki in Hammarskjoeldov osebni zastopnik Radžešvar Dayal sta gledala. In pa prizor s televizijskega ekrana: vrata letala, ki je pravkar pristalo, so se odprla. Skoznje je s sunkom zletel zvezani Lumumba, zgrmel po stopnicah na travo in se zakotalil pred noge polkovniku Josephu Mobutuju. Ta je stal pred njim široko razkoračen in prekrižanih rok: živa prispodoba Herrenvolka.

Joseph Mobutu in Herrenvolk:

Bil je čas, ko bi bil Lumumba lahko na prav enak način pometal z Mobutujem, Kasavubujem, morda Čombejem in po vsej verjetnosti skoraj s slehernim Kongožanom, ki mu ne bi bil povšeči. Da tega ni storil, je bilo morda naivno. A Joseph Mobutu, ki se zdaj šopiri v vlogi avtoritativne lutke, ni bil zmerom to, kar je zdaj. Še takrat, ko je bil Lumumba obkoljen v svoji vili, je v razgovoru z nekim gostom zamišljeno menil: »Mobutu? Ne skrbite zanj. Jaz Josepha dobro poznam. Joseph v bistvu ni slab človek. Joseph je v politiki moj učenec, moj prijatelj. Skupaj sva si prizadevala za iste stvari. Boste videli, da se bo Joseph naposled vrnil k meni.« Joseph se je vrnil k njemu. Na tiskovni konferenci, ki jo je improviziral z avtomobila, je s polkovniško samozavestjo zagotavljal: »Lumumbi da se godi slabo? Ne, tisoč frankov na dan porabimo za njegovo hrano. Da ima izpahnjeno roko, zaprto oko in polomljene prste na nogah? No, kaj pa pričakujete, saj je bil v rokah vojakov.«

Kar pa zadeva Herrenvolk, tega v Kongu kljub mogočni pozi ne predstavlja Joseph Mobutu. Ta je namreč črn, Herrenvolk pa se na tej celini odlikuje z fino, nežno, »boljšo« barvo svoje polti. Imenoval bi se kvečjemu lahko **la race de maître seigneur**, *gosposka rasa, saj je belgijske narodnosti. Tri tisoč jih je spet na vodilnih položajih. Njihove hiše, plantaže, tovarne, rudniki, vse to je ostalo dobesedno nedotaknjeno. Gosposka rasa imenuje zdaj Kasavubuja »vaša ekscelenca«, dodeljuje Čombeju visoka odlikovanja, hodi v luksuzne leopoldvillske hotele skupaj s črnimi Mobutujevimi komisarji ter Kasavubujevimi ministri in se klanja njihovim soprogam »Madame, vas smem zaprositi za ples?« Prej je bilo največkrat: »Ti, pridi sem!« in v tej sedanji razliki se skriva pravi psihološki šok. Pa vendar je še vedno jasno, kdo je tu gospodar in kdo deli denar, kdo pa prodaja zanj svoje usluge. To je Herrenvolk in to je Joseph Mobutu.*

Zaključeno je prvo dejanje. Kongo je spet v rokah »pravih« gospodarjev. Enotnost afriških ljudstev je bila s spretnimi manevri, zastraševanjem in povsod pričujočim denarjem iz znanih virov resno načeta. Organizacija Združenih narodov je utrpela doslej najhujši moralni udarec v svoji negotovi petnajstletni zgodovini.

Drama v Kongu se barva rdeče. Teror v Leopoldvillu, teror v Kikvitu, podivjana soldateska z modernim orožjem in prazgodovinskimi nagoni; na tej podobi prevladujejo mračni toni, nabiti s tragiko ljudstva, ki ni samo krivo. Zavesa se spušča.

Toda danes ga ni na svetu človeka, ki se ne bi zavedal, da bodo v Kongu prej ali slej spet zdivjali pretresajoči, mraz vzbujajoči kriki: »Uhuru! Uhuru!«

Dušan Dolinar

Vse je mirno v Karibih in ameriške ladje, med njimi velika letalonosilka SHANGRI LA, niso uporabile svojih raket, topov, letal in marincev. V Gvatemali, Nikaragui in drugih srednjeameriških državicah so se izbruhi ljudskega besa nad diktatorskimi režimi za sedaj pomirili. Tu zgoraj se gvatemalski predsednik Miguel Ydigoras Fuentes na oklepnem avtomobilu in za brzostrelnim topom vozi v oporišče upornikov Zacapo. Toda to je površje; v globini pa je lava še prav tako vroča, kot je bila. Vzroki, zaradi katerih je prišlo do vstaj, niso odpravljeni.

Klan Macmillan

Zahodnonemški tednik Der Spiegel je zapisal: »Škot Harold Macmillan je brzkone prepričan, da je njegov klan poklican, da prevzame poveljniška mesta v britanski politiki.«

Predsednik britanske vlade je namreč tik pred začetkom jesenskega zasedanja Spodnje zbornice imenoval:

- zeta Juliana Ameryja za letalskega ministra;
- nečaka, enajstega Earla of Devonshire, za državnega sekretarja v ministrstvu za Commonwealth
- in sina Morrisa za tistega funkcionarja Spodnje zbornice, ki bo ob otvoritvi parlamenta prebral vladno sporočilo Kroni.

Morris Macmillan je začel takole: »Kot edini backbencher Macmillanove družine...« (Backbencher – izvira iz back bench, zadnja klop – navadni poslanci, ki sedijo v britanskem parlamentu v zadnjih klopeh; v prvih so namreč člani in funkcionarji vlade.) Sledil je homerski smeh. Odgovorila pa mu je kraljica z govorom, ki ga je napisal – Harold Macmillan.

»Ladies and gentlemen,« je ironično napisal Dailly Express, »pridite in si oglejte angleški kvartaški kvartet Srečna družina.

Harold Macmillan je očitno nagnjen k nepotizmu, da si ustvarja krepko [illegible] zaledje z nastavljanjem [illegible] političnо ambicioznih sorodnikov na pomembne položaje. V tem je podoben nekdanjemu pruskemu železnemu kanclerju Bismarku – še bližji zgled pa mu je mogočna rodbina grofov Cecil lordov of Salisbury. Sedanjega Salisburyja je po Edenovem padcu torpediral prav Macmillan; omejil je njegov vpliv in delokrog na Lordsko zbornico in pa v zakulisje prestolniškega političnega dogajanja. Zdaj pa zavzemajo pomembne položaje še drugi vidni Macmillanovi sorodniki:

- David Ormsby-Gore, ki je državni sekretar v zunanjem ministrstvu, njegova sestra pa je poročena z Macmillanovim zgoraj omenjenim sinom Morrisom.
- Glavni državni tožilec sir Reginald Maningham Buller, ki je sorodnik Macmillanove žene lady Dorothy (ta izvida iz hiše vojvod of Devonshire)
- Lord John Hope, minister za javna dela, ki je tudi v sorodstvu z Devonshiri;
- Lord Stuart of Finghorne, nekdanji minister za Skotsko, Macmillanov svak;
- Markiz of Langsdowne, član Lordske zbornice, sorodnik lady Dorothy.

— Lepo te prosim, nehaj ga pretepati; sicer ne bom več mogel gledati...

Feri Pavlović, Jež, Beograd

Sartre: »Zaprite me!«

Ena najbolj nenavadnih izjav v ozračju, ki »po nevarnosti diši«, pa je vendarle nevarno

Pri Jeanu-Paulu Sartru se je nekaj dni pred odhodom predsednika de Gaulla na romanje v Alžirijo zbralo kakih dvajset novinarjev. »Zahtevam, da me obtožijo in zaprо«, je dejal eden najvidnejših podpisnikov Manifesta 121, ki poziva k nepokorščini in brezkompromisnemu boju za mir v Severni Afriki.

Bila je to ena najbolj nenavadnih političnih izjav, kar jih je prišlo v javnost v zadnjih letih. Vključila se je v zanimivo ozračje. Pravijo, da v Parizu dobesedno diši po nevarnosti, kadar se kaj kuha. Zdaj po nevarnosti ne diši; vendar pa poznavalci trdijo, da se je obračun med de Gaullom in desnico že začel.

»Manifest je podpisalo 121 ljudi. Prijeli in obtožili so jih samo kakih trideset manj znanih, takih, katerih aretacije javnosti zaradi njihove majhne popularnosti niso vznemirile... Pravosodje je orodje vlade... ki bi nas rada razcepila,« je izjavljal Sartre, nizki mož modrih oči, ki jih obrobljajo debeli naočniki.

Predsednik de Gaulle potuje zdaj po Alžiriji in pripravlja teren za referendum, ki naj bi verjetno 8. januarja odgovoril na vprašanje: »Ali se strinjate s tem, da bi alžirsko ljudstvo svobodno odločilo o svoji usodi s samoodločbo in da bi medtem organizirali v Alžiriji začasno oblast?« (Tako se bo glasilo vprašanje za referendum.)

Medtem pa je »glavni štab« ultradesničarjev že polnoštevilno v Španiji. General Salan je šel tja »na izlet«, Lagaillarde je pobegnil naravnost s procesa, Tixier-Vignancourt je šel »po poslovnih opravkih«. Poslovni opravki: desničarski državni udar, ki v Parizu, kjer ne diši po nevarnosti, in Alžiru, kjer po njej diši, visi v zraku.

(Ta članek je bil napisan v soboto. Kaj bo v torek, ko se bo TT pojavil na cesti?)

KRIŽI IN TEŽAVE GROFA-SVETNIKA

Izdajatelj vatikanskega glasila Osservatore Romano, grof Raimondo Manzini, je očitno narobe opazoval ameriško predvolilno kampanjo. Nixonovi zunanjepolitični načrti bi bolj ustrezali namenom Vatikana kot Kennedyjevi. Zato je podprl republikanca.

Toda grof je obračal, bog pa obrnil. Zmagal je Kennedy in v Osservatore je bilo nekaj dni vse tiho. Potem pa se je smer spremenila za celih 180 stopinj. Grof Manzini je napisal, da je Kennedyjeva zmaga sijajna reč. Med drugim: Ta zmaga bo še bolj utrdila demokratične principe

Rimski zlobni jeziki zdaj predlagajo, naj bi papež proglasil grofa Manzinija za svetnika. To bi povsem zaslužil: na dan Kennedyjeve zmage zares ni bilo lahko pogoltniti toliko prej napisanih časopisnih stolpcev!

Obleka je bistvena

Frak ali smoking; kravata ali metuljček; cilinder, melona, navaden klobuk ali ne – vprašanja, od katerih je »odvisen obstoj ZDA«!

Levo zgoraj: Truman, spodaj Eisenhower, desno Kennedy

Zdaj, ko je novoizvoljeni predsednik ZDA John Kennedy ves potopljen v razgovore, posvetovanja in odkrite ter prikrite pritiske okrog sestavljanja svoje nove državne uprave, je izbruhnil v delu ameriškega tiska velik škandal. Kaj je s tem Kennedyjevim oblačenjem?

Prvič se je zameril modnim krojačem s tem, ko je še pred volitvami prišel na neko večerjo, ki se je je udeležil tudi Nixon, v navadnem črnem smokingu, medtem ko se je oni prikazal v sijajnem belem fraku. Bilo je vroče in Nixon se je znojil. »Tesna reč, tile repi, kaj, Dick? Treba jih bo odpraviti...« ali tako nekako so se glasile njegove besede in ogenj je bil v strehi. Ali more gentleman zvečer ob formalnih priložnostih sploh obdržati slavnosten videz brez fraka?

In drugič? Čemu za zlodja kupujeta Kennedy in podpredsednik Johnson najboljše obleke v Londonu? »Zdaj je pomanjkanje dolarjev tako hudo. Ali ne bi bilo bolj primerno, ko bi prezident in podpredsednik trošila svoj denar v dobrih, starih ZDA?« je ogorčeno pisal v Washington Postu prvak prestolniških modnih krojačev Robert Stein. »Sicer pa delamo tu tudi lepše obleke.«

Zdaj se svet spet trese ob težavnem problemu, v kakšni obleki opraviti »primopredajo« oblasti v Beli hiši na dan dvajsetega januarja. Frak, smoking; kravata, metuljček; cilinder, melona, navaden klobuk ali ne? Težavna reč. Do Eisenhowerja brez cilindra ni šlo. Ike, sicer trden konservativec, je razburil živce Američanov s tem, da je opravil svojo dolžnost v meloni. Kaj pa Kennedy? »Še ne vem.« je povedal.

Trideset metrov pod zemeljsko površino zlaga Michael Dmytrenko, uslužbenec ameriške Zvezne rezervne banke v New Yorku, zlate palice, ki niso več last Združenih držav. Zlato pa kljub dejstvu, da prehaja v last drugih držav, fizično ne odhaja iz ZDA. Za sedaj ga samo prekladajo z enega kupa na drugi. To delo opravlja v »normalnih« časih deset uslužbencev. V zadnjih nekaj mesecih pa ameriške rezerve izredno naglo odtekajo. Najeti je bilo treba še devet mož in tako zdaj vseh devetnajst z vso naglico opravlja te svojevrstne manipulacije. Teža palic je odmerjena do stotinke unče natančno. Sedanja cena zlata znaša 35 centov (0,35 dolarja) za unčo (28,363 grama). Lahko si je torej približno predstavljati, kako velikanska vrednost je izražena v »opekah« na sliki levo. To zlato in pa približno še prav toliko zlata v državni zakladnici ZDA Fort Knox predstavlja polovico zlatih rezerv, kar jih je izven vzhodnega tabora. Jokati torej Američanom še ne bo treba.

TT • Telegrami

- NEW YORK — V Kansasu so našli okostje predzgodovinskega letečega kuščarja »pteranodona«, katerega krila merijo v premeru 9 metrov: 140 milijonov let.
- PARIZ — Predlog Hruščeva Sukarnu in Sekou Toureju: pošljite nam Afričana in Azijca, da bosta spremljala sovjetske astronavte v vesolje.
- CAMBRIDGE — Umetni možgani: 4000 celic.
- PARIZ — Najnovejši tehnični dosežek: iz 1 gr stekla 35 km steklene niti.
- TEL AVIV — Šef centra za atomsko raziskovanje je nemški profesor Ernst Bergmann: kratek spomin.
- MOSKVA — Na Krimu so odkrili že osmo naselje predzgodovinskega človeka: 100.000 let je med nami in med njim.
- VATIKAN — Kardinal Midszenty bi rad izdal »spomine«, ki pa ne bodo izšli, ker bi to pomenilo kršitev pravice azila.
- MILANO — Neki milanski kinematograf nudi svojim obiskovalcem med odmorom »zastonjkarski« obložen kruhek: konkurenca s televizijo.

PRIZNANJE ZA ČOMBEJA

Katanški premier Čombe se je te dni mudil na uradnem obisku v Belgiji, kjer je prejel visoko odlikovanje kot priznanje za usluge, ki jih je izkazal tej deželi. Škodoželjni komentatorji trdijo, da Čombe še ni prejel ustreznega priznanja za zasluge v korist Katange.

Opravičilo monsieurja Michela Le Roija ni nič pomagalo. Tudi to ne, da je predložil rešitev, ki bi zadevo spet spravila v normalni tir. Bolivijska vlada je še dalje vztrajala, da mora ta gospod, ki opravlja dolžnosti francoskega veleposlanika, nemudoma pospraviti prtljago. Razžalil je državo, ki v njej zastopa svojo vlado, s ponudbo desetih milijonov dolarjev za nakup industrijskih naprav ter treh milijonov dolarjev za odplačilo nekega dolga, če... Ta »če« se glasi: če se bo v Generalni skupščini ena izmed rok vzdignila takrat, ko bo Franciji to potrebno. Bolivija naj bi namreč glasovala proti afriško-azijski resoluciji, ki terja, naj bi Alžiriji priznali pravico do neodvisnosti. Bolivijski predstavnik je rekel, da ga čudi, ker je nekomu prišlo na misel, da bi z vsoto trinajstih milijonov dolarjev kupil vest neke države.

●

Najnovejša iz Madrida:

Pred sodišče so postavili devet Špancev, ki so baje grajali Francov režim. Med njimi so same znane osebnosti španskega javnega življenja: bivši znani falangist, brat nekega škofa, profesor mednarodnega prava s Salamance, pesnik in predavatelj pa tako naprej. Branil naj bi jih odvetnik Gil Robles, ki je bil do leta 1935 vojni minister. Vendar pa je advokat za vsak primer pojasnil:

»Branil bom – če bom dotlej svoboden, seveda.«

●

Notranji minister nove neodvisne države Tanganjike Kahama je izdal odlok o prepovedi čarodejstva. V odloku piše:

»Prebivalstvu naznanjamo, da bo odslej sleherno ukvarjanje s čarodejstvom prepovedano in da bodo osebe, ki bi to prepoved prekršile, kaznovane – tudi tiste, ki bi čarale zato, da bi koga ozdravile od čarodejstev.«

●

Na nekem sprejemu v New Yorku je dopisnik sovjetske časopisne agencije TASS na vse pretege hvalil, kako strašansko dobra pijača je ruska vodka. Nekdo od tistih, ki so ga slišali, je pripomnil, da so najboljše vrste vodke namenjene na Zahod. »Ja, veste, to je pa del naše dolgoročne politike,« je odvrnil Rus. »Tako redčimo vrste svojih nasprotnikov.«

Med dvema tečajema

V Avstralijo, kjer bi četveroženstvo že utegnilo zapeljevati kakega moškega, a je žal vsakomur prepovedano, je prispel vladar največje malajske države Pahang. S seboj je pripeljal čedno petindvajsetletno Ce Haaba Binti Ahmad, eno svojih štirih žena. Vprašali so ga, kako ravna z njimi, ali ni nič prepirov in podobnega. Pojasnil je, da ima vsaka lastno hišo z osmimi prostori in klimatizacijskimi napravami, na potovanje v tujino pa ga spremljajo izmenoma. Pa daje kateri izmed njih prednost? Ne, veste, če ima človek štiri žene, mora biti docela demokratičen. Koliko pa je otrok pri hiši? »No, kakih dvajset jih bo, približno,« se je odrezal sultan.

●

Budimpeštanski časopis Ludas Matai je te dni objavil članek o boju proti mladinskemu kriminalu. Avtor med drugim piše:

»V šestnajstem stoletju je neki madžarski pesnik napisal ep o boju proti Turkom. Naš čas čaka na pesnika, ki bi napisal epohalno delo o boju proti mladinskemu kriminalu.«

Kitajski literarni časopis Svetovna književnost je v dveh člankih hudo napadel ameriško pisateljico in Nobelovo nagrajenko Pearl S. Buck. V članku »Splošna analiza dela reakcionarne ameriške književnice« graja njena dela nasploh, posebno pa še roman Dobra zemlja. Avtor pravi, da je v njem »zgrešeno prikazala razredni boj, ki je tisti čas potekal na kitajski vasi« in da je »prikrivala težavno življenje kmetov«. Pisec drugega članka pa se posveča romanu Pisma iz Pekinga, ki se ukvarja z razmerami na Kitajskem že po revoluciji. Pravi, da je to njeno najbolj zlobno delo.

●

Zahodnoberlinski župan in kandidat za zveznega kanclerja Willy Brandt je na kongresu zahodnonemških socialnih demokratov dejal:

»Pripravljeni smo iti celo tako daleč, da bomo pretvorili Zahodni Berlin v vežbališče miroljubne koeksistence.«

Kaže, da se Nemci ne morejo otresti vojaških izrazov niti takrat, kadar se zavzemajo za mir.

Poljska duhovščina že dolgo pritiska na Vatikan, naj proglasi za svetnika poljskega fratra Maksimilijana Kolbeja, ki so ga nacisti ubili v Auschwitzu. Kolbe se je ponudil, naj ga ubijejo namesto nekega poljskega narednika, ki je imel dva otroka. Nemci so privolili in fratra ubili, nato pa sežgali. Toda v času Pija XII. je v Vatikanu prevladovala nemška struja in tako ni bilo s predlogom nič. Zdaj je Janez XXIII. privolil, da bodo leta 1961 sprožili postopek za razglasitev Kolbeja za svetnika. Toda s kompromisom. Na predlog nemških škofov bodo hkrati proglasili za svetnika tudi nemškega duhovnika Ruperta Mayerja, ki je prav tako umrl v hitlerjevskih zaporih. Obrazložitev: da ne bi bili Nemci užaljeni...

●

Novi ameriški predsednik John Kennedy je že imenoval nekaj visokih funkcionarjev za svojo upravo. Tako je David Bell postal vodja Urada za proračun. Mož je pri priči dokazal, da zna govoriti in misliti v velikih izrazih.

Neki fotoreporter je prosil Bella, naj nekaj reče, da ga bo lahko slikal – da bo fotografija bolj naravna. »Na primer ena, dve, tri, štiri...«

»Petinštirideset milijard,« je rekel Bell.

Reporterjevi zapiski na „večno“ temo: „Stanovanje bi rad!“

PROSIM, STANOVANJE...

KLJUB VELIKIM SKOKOM, POLŽEVA POT STANOVANJSKE GRADNJE — ALI BOMO LAHKO KMALU REKLI: »PRI NAS NI VEČ STANOVANJSKE STISKE?« — HVALA ZA OSEM MILIJONOV — NE, V TA STANOVANJA SE NE BOMO VSELILI — PRVI BLOKI »SAMOPRISPEVKARJEV« — NEKDO Z ODGOVORNOSTJO, NEKDO BREZ NJE

Ko slišim besedo STANOVANJE, se vedno spomnim na kolega, ki je, da bi rešil svoj stanovanjski problem, skušal celo tole:

— Ti, veš kaj? V Štip grem, v Makedonijo. — mi je kar na lepem dejal.

— V Štip? Po kaj vendar?

— Predvčerajšnjim sem bral razpis v časopisu. Potrebujejo več strokovnjakov v novi tekstilni tovarni, in — kar je najpoglavitnejše — nudijo stanovanja! Ali veš, kaj je to — STANOVANJE?

— In kaj boš ti tam? Saj, kot vem, nisi tekstilec!?

— Tudi vratarja iščejo. In tudi zanj imajo stanovanje! Kaj mi mar... Samo, da dobim stanovanje...

Že sem mu hotel reči, da se mu je kak koleščck v možganih začel narobe vrteti, a sem raje molčal. Občutil sem, da je prijatelj pripravljen storiti ne vem kaj, le da bi dobil stanovanje. Samo skomignil sem z rameni in mu zaželel vso srečo.

To je bilo nekako pred desetimi leti. Ne vem, ali je zares šel v Štip ali ne. Ali je postal vratar, kljub fakultetni izobrazbi!? Vem le to, da je dobil stanovanje.

OD 22.000 NA 42.000

Ta nekolikanj drastični primer (takih in podobnih pa je bilo v minulih letih precej!) nam odkriva enega najbolj perečih problemov v naših povojnih letih: STANOVANJA. Težko si je zamisliti človeka, da bi na svojem delovnem mestu zadovoljivo in vneto delal, če ve, da nima stanovanja, da ni rešil svojega poglavitnega problema. To lahko, seveda, razume le tisti, ki je skusil take težke preizkušnje.

Taki in podobni primeri so seveda — na splošno — zdaj že bolj ali manj preteklost. Zadnja leta smo se namreč na stanovanjsko gradnjo »vrgli« z vso močjo in možnostmi. Obeti za prihodnje pa so še trdnejši in svetlejši. V minulem štiriletnem obdobju smo — oprostite, da omenjam teh nekaj številk! — zgradili dvaindvajset tisoč stanovanj v vrednosti šestinpetdeset milijard dinarjev. Do tisoč devet sto petinšestdesetega leta pa jih nameravamo — zgolj v Sloveniji — zgraditi nadaljnjih dvainštirideset tisoč.

To so vsekakor zajetne številke, ki bodo skušale omiliti želje po stanovanjih, ki jih bo menda primanjkovalo, »dokler bo svet stal«.

cializirali« — vsaj dejstva tako govore — in skušajo iztisniti od tovarn, ki so največkrat kupci njihovih »izdelkov«, kar se največ dà. Nihče, seveda, nima nič proti temu, da zavodi prodajajo stanovanja, toda to mora biti le na neki pošteni podlagi, z neko mero odgovornosti...

Niso bili zategadelj redki primeri, ko tovarne kratko malo niso hotele odkupiti stanovanj, ki jih je zavod zanje zgradil, ker so bile cene že zgrajenih stanovanj mnogo višje od domenjenih. V Škofji Loki je, na primer, stal neki dograjeni blok precej časa prazen, ker se podjetje ni strinjalo s ceno.

»Kjer ni tožnika, ni sodnika«, pravi pregovor. In v tej »džungli« stanovanjske graditve ta izrek tudi velja. Zavodi so monopolisti — nekatera podjetja so se celo odločila za gradnjo stanovanj v lastni režiji, ker so prišla do prepričanja, da jih bodo z lastnimi močmi zgradila več in ceneje — cni so trgovci, ki nudijo svoje »blago«, po načelu: kdo dà več!

IŠČEMO BELO VRANO!

Morebiti je to v nekem smislu tudi pravilno... In tudi tega ne gre prezreti, da imajo zavodi težave s cenami gradbenega materiala in uslug, ki nenehno rastejo. Toda če vemo, da ti zavodi razpolagajo s stanovanjskimi skladi, v katere vplačuje mesečne prispevke sleherni državljan, potem ne more biti nikomur vseeno, kako in za kaj je bil denar uporabljen.

Zgolj eno vprašanje (Vi, dragi bralci, prosilci za stanovanja, pa skušajte odgovoriti): Ali je že kateri upravni odbor stanovanjskega sklada, v katerikoli občini, poročal zborom volivcev o tem, za kaj je bil uporabljen denar iz tega sklada?

Takega primera reporter ni mogel zaslediti. Bele vrane — ni!

Vsi vemo — eni bolj, drugi manj — da s temi denarci gradimo sicer v glavnem stanovanja, pa tudi vodovode, pločnike, parke, razsvetljavo in kdo ve še kaj. To pa seveda ni pravilno.

JAZ TEBI, TI MENI

O stanovanjih pa govorimo zadnje čase vedno več. Vedno več je ljudi, organizacij in ustanov, ki so se začele ukvarjati, da tako rečem, »profesionalno« s stanovanjskim problemom. Iščejo načine, iščejo sredstva, denar, s katerimi bi pospešili gradnjo »strehe nad glavo«.

Med takimi načini je tudi predlog, da bi stanovalci tudi sami prispevali del svojih dohodkov za gradnjo stanovanj. Skratka, predplačali naj bi se na stanovanje. Takole mi je pojasnjeval znanec, ki je tudi še brez stanovanja:

— Tako, zdaj, ko so vsi že dobili stanovanja od družbe, naj jaz vlagam svoj denar, da bi dobil stanovanje... To je neenakopraven položaj do tistih, ki so že dobili stanovanja. In sicer — zastonj!

Na prvi pogled bi se vsakdo strinjal z njegovo utemeljitvijo. Vendar kolegu vsa zadeva ni jasna, kakor tudi mnogim drugim ne! Ne ve namreč, tega, da bi mu morebitni polog za stanovanje vrnili v obliki znižane najemnine, ki bi jo plačeval za svoje stanovanje. Gre namreč za to, da bi s čim večjimi sredstvi, ki bi jih prispeval tudi posameznik, pospešili stanovanjsko gradnjo.

Scer pa — primer iz Trbovelj:

V tem zasavskem rudarskem kraju je stanovanjska stiska zelo pereča. Zgrajena stanovanja so le kaplja v morje prošenj. Zato se je delavski svet odločil za samoprispevek prosilcev. Odredili so: vsak, ki prosi za stanovanje, naj vplača sto tisoč dinarjev, stanovanjska komisija pa mu že takrat malone izroči ključ od stanovanja, ki ga bo šele gradila. Prosilec pravzaprav ve že vnaprej, kje bo stanoval (v prvem ali drugem nadstropju itd.), kakšno stanovanje bo dobil in podobno. V Trbovljah že stanujejo v štiridesetih stanovanjih prosilci, če jih tako imenujemo — »prispevkarji«. V rudniku pa nameravajo nadaljevati s takim načinom gradnje, saj se je pokazalo, da je pravilen in dober.

Še več! Prosilec točno ve, da bo dobil stanovanje. Laže torej čaka!

PONCIJ PILAT SI UMIJE ROKE

Takih primerov pa je seveda še zelo malo. Mnogo dlje od razprav še ni prišlo. Na nekem sestanku je zastopnik delavskega sveta tovarne »Tehtnica« iz Celja takole povedal:

— Z načinom gradnje se ne strinjamo. Stanovanja so predraga. Naš delavski svet je sklenil, da bodo tovarna in posamezniki sami gradili stanovanja — vi nam dajte samo lokacijo! — vse do četrte faze, od tam dalje naj pa zgradi zavod. Prepričali smo se namreč, da bomo tako zgradili še enkrat več stanovanj!

Nekaj pri vsem tem drži. Stalnost, gotovost, ki si jo pri tem načinu pridobi prosilec stanovanja, je odločilnega pomena. Vsekakor je to nekaj drugega, kot naslednja izvlečka iz dveh razpisov pogodb:

— ... Prodajna cena za posamezno stanovanje je dva in pol milijona dinarjev... Če bodo kalkulacije v času gradnje pokazale, da so gradbeni stroški zaračunani prenizko ali previsoko, bo ObLO Kočevje vskladil kupno ceno z dejanskimi stroški in podjetje »Trgopromet« se obvezuje, da bo morebitno razliko doplačal...

Ali pa:

— Zneski predstavljajo ceno stanovanja po potrjenem glavnem projektu s komunalnim prispevkom in režijskimi stroški. — Končna cena za posamezno stanovanje pa bo ugotovljena po izvršeni kolaudaciji objekta ter se bo tedaj dokončno obračunala kupnina...

(Iz razpisa občine Ljubljana-Center v dnevnem časopisju.)

Neenakopravnost med stanovanjskim interesentom in stanovanjskimi skladi je očitna. Tisti, ki daje, ne odgovarja za nobeno reč. Če bo tako, boste pač toliko plačali, če pa drugače, pa drugače... izhaja iz takih razpisov. Jasno je, da prosilec nerad pristane na take pogoje, četudi je pripravljen vložiti svoje prihranke za stanovanje.

Na Jesenicah pa se je tole primerilo:

Nekateri prosilci so že vplačali osem milijonov dinarjev za stanovanja, čakali so in — dočakali: Denar so jim »velikodušno« vrnili, stanovanj pa seveda niso zgradili!

DINAR DO DINARJA – STANOVANJE

Ljudje so pripravljeni prispevati za stanovanje. Tam, kjer jim je bilo to pojasnjeno, še toliko bolj. Da pa nekateri občinski ljudski odbori ne kažejo pravega razumevanja oziroma ne poznajo dovolj položaja na svojem področju, je tudi dejstvo. Kako bi sicer mogel občinski sindikalni svet napisati tole:

»...Glede zbiranja sredstev bodočih stanovalcev ni bilo storjenega nič. Kolikor imamo podatkov, za to tudi ni interesa. (!) Gradnja blokov je draga in delavec s svojimi dohodki ne zmore plačevanja anuitet za odplačilo stanovanja pa tudi sklad ni pripravljen (!) vezati sredstev za obdobje, daljše od petih let...«

Tako pismo so pisali republiškemu sindikalnemu svetu.

Reporterju se zdi ta reč dokaj neverjetna. V taki občini, ki se zadnje čase močno industrializira, pa da ne bi bilo interesentov, ki bi prispevali tudi sami za gradnjo lastnega stanovanja, je ugotovitev bržkone iz trte izvita.

Prav nasprotno!

Prosilci se močno ogrevajo za predlog, ki ga je slišati prav zadnje dni.

Predlagajo namreč, naj bi se uvedla posebna hranilna služba za stanovanje.

In kako?

Povsem preprosto: starši bi, denimo, za svoje otroke vlagali mesečno določen znesek na hranilne knjižice svojih otrok z edinim namenom, da bi, ko dorastejo, lahko vplačali svoj delež za stanovanja. Na Švedskem in Nizozemskem imajo namreč tako prakso, da dobi prosilec od države denar v višini tretjine vrednosti stanovanja zastonj, brž ko sam vplača preostali dve tretjini.

To je seveda v obojestransko korist. — Državljan že od malih nog vé, da bo dobil stanovanje, državi pa se tak način izplača, četudi da tretjino denarja, saj je to zanjo še vedno cenejše...

Pri nas naj bi naredili tudi kaj podobnega. Zbran denar na hranilnih knjižicah naj bi bil podlaga, s katero bi bilo možno dobiti denar iz stanovanjskih skladov. Malo tu, malo tam — in stanovanje bi bilo vseljivo...

Če pa na tak predlog dobiš naslednji odgovor, pa je seveda stvar drugačna. Neki ljudski odbor v Ljubljani je odgovoril sindikatom, ko so se le-ti zavzeli za to:

— Vi, sindikati, kar propagirajte hranilno službo za stanovanja! Pri nas šest let ne bo nič denarja za to!

NA REŠETU

Ob vseh teh predlogih in mnenjih, izkušnjah in ugotovitvah, ki naj bi v taki ali drugačni meri pospešila izgradnjo stanovanj pri nas, pa se nedvomno vsiljuje nekaj trdovratnih zaključkov:

● Pobudniki stanovanjske gradnje so pač podjetja. Standard in proizvodnja postajata nerazdružljiva pojma. Kako bodo podjetja to gradnjo vskladila, kako in koliko sredstev bodo namenila zanjo, je seveda stvar kolektivov.

● Zavodi naj ne bi bili več v prihodnje davčni uradi, s pomočjo katerih bi od podjetij izvabljali sredstva za druge namene.

● Samoprispevek za stanovanja naj bi bil resna oblika pospeševanja stanovanjske gradnje.

Tudi to:

● Investicijske elaborate za tovarne, nove ali stare, ne bi smeli potrjevati, ne da bi le-ti vsebovali tudi rešitve stanovanjskega problema zaposlenih v takem obratu.

● Vpeljati hranilno službo in tako zajeti vsa tista sredstva posameznikov, ki so pripravljeni in zmožni prispevati za gradnjo stanovanja.

● Roki in datumi. — Stanovanje bo vseljivo tega in tega meseca! — naj ne bi bili več le »suha« klavzula na papirju.

*

Stanovanje. Stanovanje... Koliko pobožnih želja vzbuja ta besedica, koliko hude krvi povzroča, koliko sovraštev in prijateljstva rodi.

Vse — zaradi stanovanja...

Morebiti pa bo kdo le našel v teh reporterjevih zapiskih kak močnejši pramenček upanja, da se bo čimprej vselil v novo stanovanje.

Da, da, stanovanja!

IZTOK AUSEC

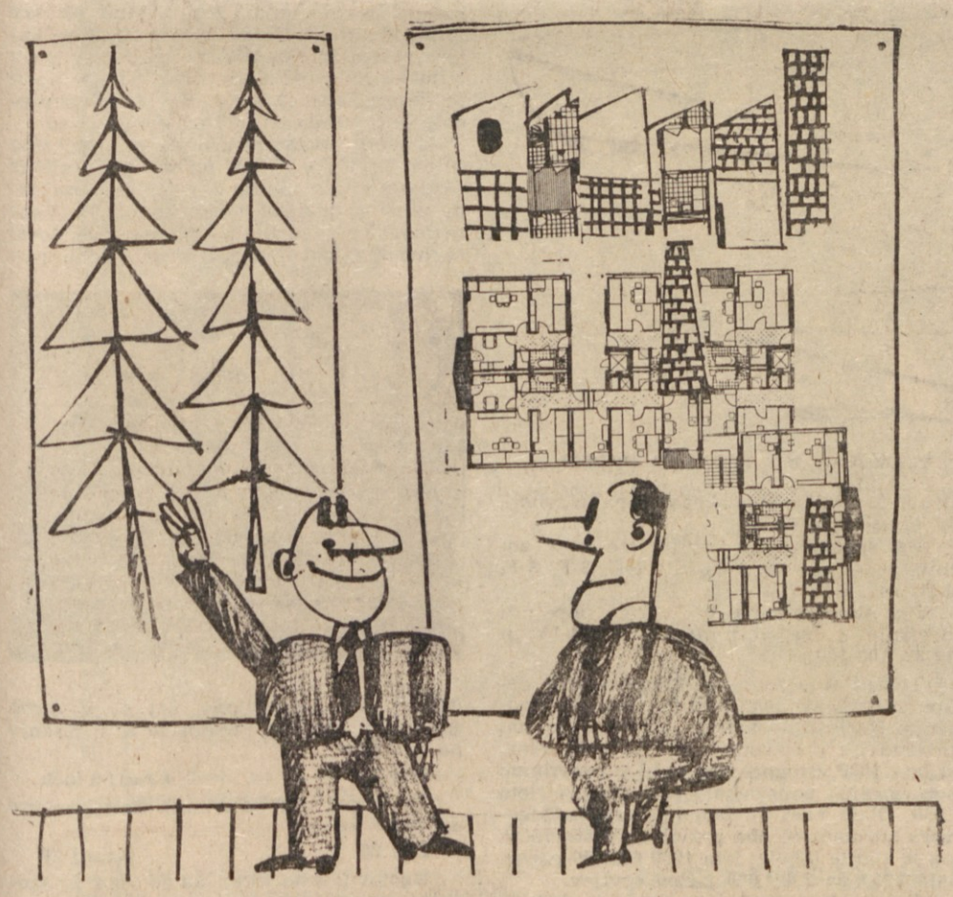

NEKAJ JE GNILEGA...

Smo že tako daleč, da lahko z obložene mize oddvojimo tudi kako kračo za stanovanja. Čedalje več sredstev vlagamo v ta najosnovnejši »pokazatelj« našega standarda. Tega se zavedajo predvsem podjetja, ki vedo, da brez stanovanj in urejenih razmer svojih delavcev (da ne govorimo o novih strokovnjakih, ki jih potrebujejo) ni mnogo možnosti povečanja delovne storilnosti. Zato so tudi na sejah delavskih svetov čedalje pogostnejše razprave o tako imenovanem »stanovanjskem problemu«.

Toda kako rešujejo ta problem?

Verjemite mi, da bi reporter lahko sestavil enega najpestrejših mozaikov iz vseh neštetih poizkusov, načinov, predlogov in mnenj.

Če mu bo to uspelo?...

Sedanja praksa je, da so investitorji stanovanjske gradnje v naših mestih in industrijskih središčih (kjer je stanovanjska stiska pač največja) zavodi za stanovanjsko gradnjo. Ti gradijo stanovanja v lastni režiji, uporabljajoč pri tem stanovanjske sklade občinskih ljudskih odborov. Ko dogradijo stanovanja, jih prodajajo kupcem. Boljši ponudniki dobe stanovanja. Seveda. Pri tem je tudi velika kupa — zaslužkarstva. Zavodi so se namreč povsem »skomer-

OGLEDALO

Kot bojevnik Ku-Klux-Klana, tega **pojava mračnega srednjega veka,** *je neko noč vdrl v prazno drvarnico s sekiro in krampom v roki.*

(TT 7. decembra — Ku-Klux-Klan v rubriki »Na 5. stolpcu«.)

Ku Klux Klan — »pojav mračnega srednjega veka« — bo čez pet let šele sto let star. (Upajmo, da jubileja ne bo doživel.) To teroristično organizacijo so ustanovili l. 1865 po ameriški secesijski vojni v Tennesseeju, da bi se borila proti političnim pravicam osvobojenih sužnjev.

*

Graham Greene, angleški (katoliški) **nobelovec,** *je na Švedskem izdal svoj novi roman, ki ima naslov (v približnem prevodu) »Utekli« in se ukvarja z usodo Evropejca v Kongu.*

(TT 7. decembra v Mali kulturni kroniki.)

Graham Greene doslej še ni opazil, da bi dobil Nobelovo nagrado za književnost, ker je bil — kot naš Ivo Andrić — le eden od letošnjih kandidatov zanjo.

*

Ko ga je brhka prodajalka vprašala, ali želi najnovejši šlager, je odgovoril: »Ne. Ljubim **Bacha.** *Pravijo, da je* **Bach** *v modi, odkar je izšel nekakšen roman nekakšne ženske.« (Možak je v družbi slišal zvoniti o Saganinem romanu* **»Ljubite Bacha?«.**

(Tovariš 11. decembra v rubriki »Psst«.)

Kulturne kronike niso poročale, da bi Françoise Sagan s kakim novim romanom naredila reklamo še za Bacha. Doslej je z glasbeno-propagandnega področja izdala samo roman »Ljubite B r a h m s a?«.

*

Koča Popović in **predsednik Segni.**

(Podpis pod sliko na 5. strani v Mladini 8. decembra.)

Antonio Segni je bil res predsednik vlade od julija 1955 do maja 1957, ob času obiska Koče Popovića v Rimu pa se je zadovoljil z resorom zunanjega ministra v vladi Amintoreja Fanfanija.

*

Fotografija v **Mali galeriji** *— Fotokino zveza Jugoslavije je v prostorih* **Moderne galerije** *v Ljubljani priredila deseto zvezno jugoslovansko razstavo fotografije.*

(Mladina 8. decembra na 6. strani.)

Če je Moderna galerija za naslov predolga, jo pač skrajšajo v Malo galerijo.

*

V avditoriju moderno zgrajene javne šole v Belo Horizontu je 200 dijakov dopoldanske izmene **žaljivo** *poslušalo besede svojega ravnatelja, ki je v okviru zadnje »Hore social« — ure družbene vzgoje — govoril o problemih svoje šole.*

(Delo 11. decembra — »V času generalov želimo profesorje«.)

Čudno. Tako zelo si v Braziliji želijo profesorjev, če pa jih imajo, jih žaljivo poslušajo.

Od srede do srede

14. DECEMBER 1960 21.

SONCE

7.36	vzhaja	7.41
16.16	zahaja	16.19

11.XII. 18.XII. 25.XII. 2.I.

Preteklo je 50. tednov, preostaneta še 2

VREMENOSLOVCI NAPOVEDUJEJO

Pretežno suho in hladno vreme; v notranjosti Slovenije bo precej oblačno, v Primorju pa deloma jasno, v torek in sredo burja.

Če zmrzlina grudna se ne otaja, še prosinca hujši mraz nastaja.

IZ KRONIKE SLOVENSKIH TRGOV IN MEST

VINICA, stara naselbina pod istoimenskim gradom, se omenja prvič 1082 kot last Turjačanov, kasneje pa Loških in Viniških. Kot važna obmejna trdnjava je bila iz strateških razlogov povzdignjena v trg. – Trški grb je bil ptič grajf z razprostrtimi krili in rdečim grozdom v krempljih.

PRED 30 LETI

Ameriški Rdeči križ je po vsej državi razširil zanimive lepake, ki naj navajajo ljudstvo k previdni vožnji z avtomobilom. Lepak je razdeljen v 2 dela. Leva slika predstavlja mladega moža, ki se poslavlja, odhajajoč na vojno, in svojci jokajo okoli njega, na desni pa je upodobljen mlad parček, ki se odpravlja na izlet z avtomobilom in se od njega poslavljajo vsi veseli, smejoči se in zadovoljni. Pod prvo sliko je napis: »V svetovni vojni (leta 1914–1918) je padlo 37.568 Američanov.« Pod drugo pa je napisano: »L. 1929 je avtomobil usmrtil 33.061 Američanov.«

(Jutro, 16. XII. 1930)

TEHTNICA

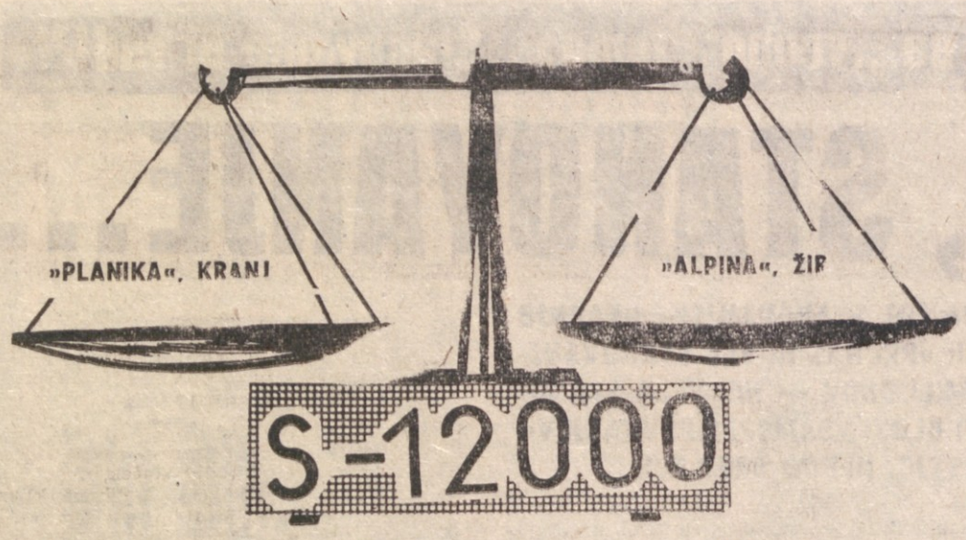

V mladih letih sem večkrat slišal pesmico, ki je poveličevala čevljarski stan. Pogosto sem že brskal po spominih, da bi mi prišlo na um ime avtorja, a se mi ni posrečilo. Toda misel mi v takih primerih nikoli ne da miru. Čeprav sem se dosti ondavil okoli nje, ji le nisem našel odgovora. Spomnil pa sem se le nekaj kitic, ki so se menda takole glasile:

Lepšega pač ni na svetu,
kot je ta čevljarski stan,
naj bo v zimi, ali v letu,
vedno čislan, spoštovan.

Otročeličnе gospodične
se za nas zanimajo,
siromašne in petične,
vse nas rade imajo.

Zdaj pa menda nekaj manjka in, če se ne motim, se potem takole nadaljuje:

A v nedeljo, oj, veselje,
pomočnik na sprehod pelje
svojo drago ljubico,
mojster pa družinico.

Zdaj, ko sem imel na programu tehtanje znanja zastopnikov dveh tovarn čevljarske stroke, sem bil prepričan, da bom zvedel pozabljeno. V Žireh, kjer so delali čevlje že davno in jih na debelo izvažali že širom po rajnki Avstro-Ogrski, tam sem, ko so se zbrali tekmovalci, da se pomerijo v znanju s kranjsko »Planiko«, vprašal po moji na pol pozabljeni pesmici. No, žal niso mi znali odgovoriti. Toda to se ne šteje za točke, saj pesmica opeva le obrtniški stan, mi pa smo tekmovali v pravih pravcatih tovarnah. Obe, »Alpina« Žiri in »Planika« Kranj, sta zrasli po vojni, torej oživeli, sa razmahnili in zdaj živita polno življenje.

Da imamo namen zbrati petčlansko ekipo, ki bo tekmovala za čast tovarne, smo jim sporočili že prejšnji dan. A kakor bi se dogovorili, smo v obeh primerih, šele ko se je S-12000 ustavil pred tovarno in bi se tekmovanje že lahko pričelo, začeli z združenimi močmi sestavljati reprezentanci. Saj res ni preprosto: izbrati reprezentanco ljudi, ki bi se hkrati razumeli, eden na zunanjo politiko, drugi na tehniko, tretji na kulturo, četrti na film, peti pa na »vice«. Do sem bi še šlo, a vsi hkrati se morajo izkazati tudi pri strokovnih odgovorih, ki navsezadnje prineso največ točk. »Ali bo Janko, ali Primožič; za politiko bi bil najboljši Stopar, za film Ančka, ki na pamet ve za vse ločitve filmskih zvezd in zvezdnikov, za tehniko Štefan, ki ima šoferski izpit« itd. Kdo bi se spoznal na vsa njihova imena. Ura pač že mora preteči, da so predlogi o idealni reprezentanci razčiščeni, potem se začne telefonada po oddelkih, kmalu nato se pojavijo prvi tekmovalci, drugi pa medtem že odpovedo udeležbo. Toda zagotovilo, da ne bom poimensko napisal, če ga bo kdo kaj polomil, pomaga, da dobimo tudi ostale tekmovalce.

In ko je vse to za nami, izvlečem kuverte z vprašanji.

Predstavim naj vam še prej obe s težavo zbrani reprezentanci.

»Alpina« Žiri: **Albinca Možina, uslužbenka v sekretariatu, Miloš Mlinar, obratovodja, Karel Berčič, planer, Janko Žakelj, modelir, in Tone Oblak, n[illegible]ešćenec.**
»Planika« Kranj: **Ignac Tkavec, tehnični direktor, Mirko Štirn, šef centra za izobrazbo, Herman Jesenšek, šef organizacijsko kadrovskega sektorja, Marjan Potisek, referent za izobrazbo, in Marjan Brezar, obratni knjigovodja.**

od pesmi do tragedij in dolgih pesnitev. Kdo je bil in kako se imenuje opera Richarda Wagnerja, v kateri nastopa kot glavna oseba?

2. Pod katerimi umetniškimi imeni so znani pisatelji, katerih prava imena so bila Samuel Langhorne Clemens, Jacques Anatole François Thibault, Aleksej Peškov?

3. Kateri slovenski pesnik, pisatelj in literarni kritik se je rodil v Podsmreki pri Velikih Laščah.

Tekmovalca, ki sta odgovarjala iz tega področja, sta priborila svojima ekipama:

Žiri 1 točka **Kranj 2 točki**

Poleg ekip sem v obeh tovarnah prosil, da pridobijo še enega izmed modelirjev, ki bi v pol ure narisal pet čevljev in jih okrasil po svoji zamisli, posebej kot nasvet našim bralkam.

Izvolite, tu so, po mili volji si jih oglejte in, če so vam všeč, kar naročite take pri čevljarju.

Modelir Milan Močnik »Alpina« Žiri 4 točke

Modelir »Planika« Kranj 2 točki

Kdor med tekmovalci se je odločil za kuverto z zunanjepolitičnimi vprašanji, je moral odgovoriti:

1. Katera je največja severnoameriška država?

2. Pred leti je dobil Nobelovo nagrado za mir ameriški državnik črnskega porekla za svoja prizadevanja za pomiritev med Izraelci in Arabci. Še zdaj je pomočnik generalnega sekretarja OZN. Kdo je?

3. Koliko držav je podpisalo ustanovno listino Organizacije združenih narodov 26. junija 1945 in koliko članic je sedaj?

Tekmovalca sta jih rešila v vrednosti:

Žiri 2 točki **Kranj 2 točki**

Filmska vprašanja so bila takšna:

1. Kateri je bil prvi zvočni film in katerega leta je stekel preko filmskih platen?

2. Kdo je napisal scenarij za slovenski film »Še bo kdaj pomlad«?

3. Naštejte vsaj tri pomembne filmske igralce, ki so letos umrli.

Rezultat pa je bil takle:

Žiri 1 točka **Kranj 3 točke**

Tisti, ki je bil pri vsaki skupini najbolj podkovan v tehniki, je moral odgovoriti na vprašanja:

Zdaj vas pa, dragi bralci, vabimo na tekmovanje. Saj imate sami kakšno tehtnico, pa potehtajte še svoje znanje in ga primerjajte z znanjem tekmujočih ekip tovarn »Alpina« Žiri in »Planika« Kranj.

Oglejte si tole zagonetko. Na sliki je sedem športnikov in sedem parov specialnih športnih čevljev. Vsakemu športniku prisodite prave.

Obe ekipi sta si s pravilnimi rešitvami pridobili po 2 točki.

Za tistega bralca, ki bi mu kakšno vprašanje delalo preveč težav, bomo pravilne odgovore zapisali ob koncu sestavka.

Pa odprimo kuverto z vprašanji s kulturnega področja.

1. Najznamenitejši nemški pesnik 16. stoletja, ki je bil po poklicu potujoči čevljar, je zapustil več ko 6.000 literarnih del,

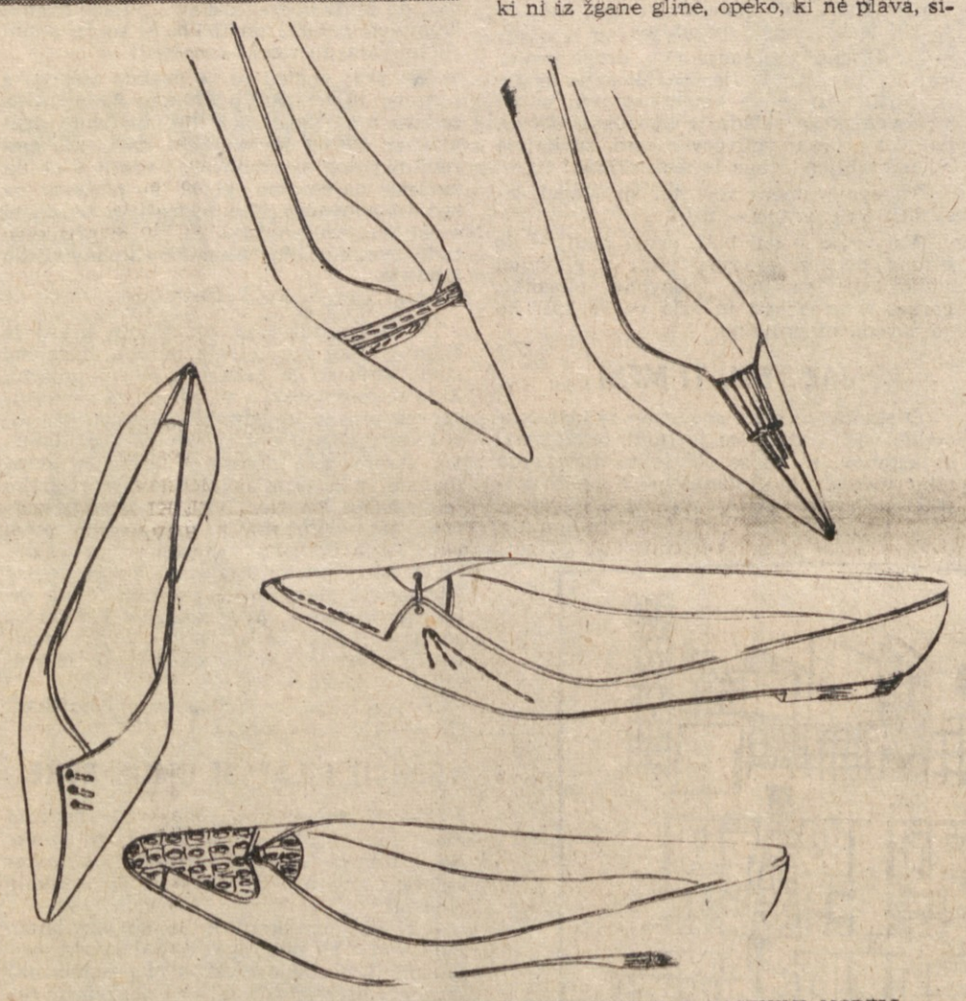

MODELIR »ALPINE« IZ ŽIROV JE POSEGEL V TEKMOVANJE Z LASTNIMI MODELI

1. Iz katerih sestavin je litina bron?
2. Kolikšno prostornino pomeni pri ladjah ena registrska tona?
3. Kakšne svečke potrebuje za vžiganje Dieslov motor?

Ocena za tekmovalce pa je:

Žiri 2 točki **Kranj 2 točki**

Vsiljivci niso delali tekmovalcem težav, pa jih tudi vam ne bodo. V vsakem kvadratu so štirje predmeti (v prvem pet). Povsod imajo razen enega vsi neko medsebojno zvezo. Poiščite in izločite vsiljivce.

Žiri 1 točko **Kranj 1 točko**

Če bi se spoprijeli še malo s številkam bi tudi ne bilo napak. Oba tekmovalca sta brž razvozlala uganko. Poizkusite tudi vi in dopolnite s štirimi številkami naslednje številčne vrste:

2 — 3 — 5 — 6 — 8 — 9
21 — 34 — 43 — 56 — 65

Žiri 1 točka **Kranj 1 točka**

Kako je šlo tekmovalcem od rok, ste razbrali iz dobljenih točk. Če je šlo tudi vam, si oglejte zdaj pravilne odgovore in rešitve.

Kultura

1. Hans Sachs (1494—1576), opera Richarda Wagnerja »Mojstri pevci«.
2. Mark Twain, Anatole France, Maksim Gorki.
3. Josip Stritar, 6. marca 1836.

Zunanja politika

1. Ne ZDA z 9,400.000 km², temveč Kanada z 9,960.500 kvadratnimi kilometri.
2. Ralph Bunche (leta 1950)
3. Leta 1945 — 50 držav, sedaj jih je 99.

Film

1. »Pevec jazza« ali »Sunny Boy« z Al Jolsonom, 6. oktobra 1927.
2. France Bevk
3. Hans Albers, Henny Porten (iz časa nemega filma), Clark Gable.

Tehnika

1. Baker in kositer (cin)
2. 2,83 kubičnih metrov.
3. Sploh nobenih. Zrak se z zgoščenjem v valju segreje na 500 in 600 stopinj C in, ko se vanj vbrizga tekoče gorivo, se zaradi visoke temperature samo vžge.

Če ste pri vsiljivcih izločili prave, ste prečrtali: obliž, ki ni čevljarsko orodje, žolno, ki nima zakrivljenega kljuna, žogo, ki ni iz žgane gline, opeko, ki ne plava, sidro ni znamenje živalskega kroga in žebelj, ki nima navojev.

Pri športnikih in čevljih ste prav gotovo zadeli, če ste združili: 1-C, 2-F, 3-E, 4-B, 5-G, 6-D, 7-A.

Pri številkah pa bi morali dopolniti prejšnje z naslednjimi: 11-12, 14-15 in 78-87, 100-109.

Tokrat smo zastavili tekmovalcem nekoliko lažja vprašanja iz strokovnega področja. Narisati so morali en čevelj, ki naj predstavlja proizvodnjo obutve v Sloveniji leta 1939, drugega pa, ki bi v pravilnem sorazmerju ponazarjal proizvodnjo leta 1959. Obeh vam ne bomo pokazali. Odgovora sta namreč oba pravilna. V številkah pa je stanje takole: leta 1939 623.000 parov, leta 1959 pa 2,894.000 parov čevljev.

Proizvodnja spodnjega usnja je dosegla v Sloveniji leta 1939 425 ton, leta 1959 pa 1.111 ton.

Žirovci so napisali samo razmerje, in sicer 1:1,5, kar na vso srečo ne drži. Kranjčani pa so napisali za leto 19[illegible] 2400 ton, za leto 1959 pa 5.400 ton, kar pa, žal, tudi ne drži.

Obe ekipi sta udarili mimo tudi pri podplatih VIBRAM. Vprašanje se je glasilo: Od kod ime profiliranih gumijastih podplatov za gorske čevlje. Obe ekipi sta si bili edini, da so poimenovani po vibraciji. Če bi si pa hotela katera pridobiti točko več, bi morala napisati: uvedel jih je italijanski alpinist Vitole Bramante in po njem imajo ime.

Pri vprašanju, koliko parov obutve pride povprečno na prebivalca v Združenih državah Amerike, ki so največji proizvajalec obutve na svetu, sta bili obe ekipi tako blizu številk 3,5—3,8 para, da smatramo lahko oba odgovora za pravilna.

Kdo je skonstruiral prvi čevljarski stroj in še nekaj podobnih vprašanj, pa je bilo tudi tekmovanje iz strokovnega področja končano. Pri obeh ekipah je bilo stanje približno enako, zato tudi točke:

Žiri 10 **Kranj 10**

Tokrat nam je narisal dve šali ilustrator Marjan Bregar. Prvi podpis je sestavil tekmovalec iz Žirov, drugega tekmovalec iz Kranja.

1. No, soseda sta spet pozabila na koeksistenco.

2. Ojej, zakaj sem pri sosedu ukradel drva.

1. Prosil sem vas res, naj bo samo malo manj trdo, kot goveji zrezek, ki ste mi ga prej prinesli. Mislim, da ste vzeli vso reč le preveč dobesedno.

2. Imate mogoče kaj laže prebavljivega. Naročil sem pohano, ne pečeno.

Obe točki pa smo dali Žirovcu:

Žiri 2 **Kranj 0**

In tako nam ostane le še zadnja točka našega tekmovanja. Kupili smo otroško igrico »balitop«. To so okrogle ploščice, katere potem igralci z vzmetmi frkajo proti cilju — črni ploščici. Seveda, treba je imeti že nekaj izkušenj, sicer ploščica zleti predaleč, prav rada pa tudi ostane preblizu.

Zmenili smo se za pravila, odmerili smo 20 cm širok pas, frkati pa smo namenili iz razdalje enega metra. Kar pride v začrtani prostor, pomeni točko za ekipo. Vsak tekmovalec je dobil po tri ploščice, torej 15 možnih zadetkov za ekipo. Taka pri-

ložnost! Pa zapravljena, saj so v Žireh spravili v začrtani prostor le 3, v Kranju pa 5 ploščic.

Žiri 3 **Kranj 5 točk**

Za to pot naj bo dovolj. Seštejmo vse dobljene točke:

Žiri 29 **Kranj 30**

Ugotovili smo torej, da je novi zmagovalec, resda s tesnim rezultatom, ekipa tovarne »Planika« Kranj.

Lojze Jurc

MODELIR »PLANIKE« PREDLAGA NAŠIM BRALKAM NEKAJ SVOJIH ZAMISLI

Od pučistične vlade do kairske afere

Mussolini s krinko posrednika

Čeprav so izdajalski elementi v novi vladi poskušali na vse načine, da bi Jugoslavija nadaljevala svojo kapitulantsko politiko, je bil manjši, naprednejši del vlade v bistvu proti temu. Vendar so tudi napredni elementi načrtno in navidezno zelo radi sprejemali stališče izdajalcev. V takem ravnanju so namreč videli edino možnost, da bi pridobili čas, katerega bi izkoristili, da bi se država kolikor toliko pripravila na odpor.

Njihov račun pa je bil napačen. Že četrtega aprila so Simovića in Ninčića z več strani obvestili o bližnjem nemškem napadu na Jugoslavijo, in sicer jugoslovanski vojaški atašeji iz Lisbone in Berlina, obvestilo o tem pa je poslala tudi britanska vlada. V vseh teh informacijah je bil skoraj popolnoma natančno naveden tudi čas napada.

Vzporedno z napori, da bi uredili odnose z Nemčijo, je vlada začela z akcijo tudi na drugem koncu, pri drugem partnerju Osi, pri fašistični Italiji. Reakcija, ki jo je vojaški puč izzval v Italiji, je bila za takšno akcijo jugoslovanske vlade še dosti ugodna. Vojaški puč so namreč v Italiji sprejeli z veliko manj hrupa kot v Nemčiji. Fašistični tisk je objavljal precej milejša poročila o dogodkih v Beogradu, pri čemer je izražal določeno »zmedenost« in izražal celo »upanje«, da bo Jugoslavija, če bo trezno mislila, spoznala težavnost položaja in ne bo napravila samomora.

ALI JE SIMOVIĆ GROZIL?

Kaj se je za vsem tem skrivalo?

Morebiti je nekaj v pomisleku, da tedaj Mussolini zaradi zelo slabega položaja na grški fronti ni zmogel večje drznosti. Vzrok pa je bil lahko tudi drugačen. Mussolini namreč ni niti z najmanjšimi simpatijami spremljal prisotnosti nacističnih čet na Balkanu. Hitlerjeve čete na tem področju niso bile niti najmanj v skladu z njegovimi osvajalnimi načrti v tem delu sveta, ki ga je imel za svojo »interesno sfero«, del nekdanjega Rimskega imperija, ki ga je hotel obnoviti. Vse to naj bi po nekih tolmačenjih vplivalo, da je bil iznenada pripravljen postati posrednik, in to celo v trenutku, ko so nemško-jugoslovanski odnosi po von Heernovem odhodu iz Beograda zašli v zelo kritično fazo.

V tistih dneh, ko so se v Beogradu še krčevito trudili, da bi prikazali novo vlado sporazumno s pristopom Cvetkovićeve vlade k Trojnemu paktu, je Hitler že planiral napad na Jugoslavijo in Grčijo hkrati.

Neposredno po von Heernovem odhodu iz Beograda je generala Simovića obiskal italijanski poslanik Mamelli. General Simović mu je opisal resnost položaja in pripomnil, da bi bila Jugoslavija v primeru nemškega napada na Jugoslavijo in na Grčijo iz južne Bolgarije, glede na svoj strateški položaj, prisiljena napasti italijanske sile v Albaniji, da bi si tako zagotovila umik. Simović je naglasil, da takšen razvoj vojaškega položaja na Balkanu prav gotovo ne bi bil v interesu Italije in Jugoslavije. Menil je, da bi bilo zato dobro, če bi Italija uspela s svojim vplivom odvrniti Hitlerja od njegovih namer — to je, da bi napadel Grčijo in Jugoslavijo. Simović je menil, da bi to bilo toliko bolj upravičeno, ker je pučistična vlada že sprejela sklep, da prizna pristop Jugoslavije k Trojnemu paktu.

Mamelli je pozorno poslušal Simovićeve besede, ki so se mu v resnici zdele malo čudne in pomenile tudi določeno grožnjo. Kljub temu je dejal, da se strinja s Simovićem, in obljubil, da bo o vsem takoj obvestil Rim, s svoje strani pa ukrenil vse, kar bo v njegovih močeh, da ne bi prišlo do italijanske vojaške intervencije.

Naslednjega dne, enaintridesetega marca, je Mamelli obvestil generala Simovića, da je Mussolini pripravljen posredovati med Nemčijo in Jugoslavijo, kolikor bi jugoslovanska vlada sprejela Trojni pakt v celoti. Prav tako je z namenom, da bi vzpostavil neposreden stik, predlagal, naj bi podpredsednik pučistične vlade Slobodan Jovanović prišel čimprej v Rim.

MUSSOLINI NI BIL ISKREN

Simović je sprejel Mussolinijev predlog, kar pa ni prineslo zaželenih sadov.

Tistega dne, ko naj bi namreč Slobodan Jovanović odpotoval v Rim, šestega aprila 1941, so nemška in italijanska letala vzletela na prve morilske polete nad jugoslovanska mesta.

Če upoštevamo, da se je Hitler dokončno odločil za napad na Jugoslavijo že sedemindvajsetega marca in da je od tega dne dalje ves nacistični vojaški aparat deloval v tej smeri, je torej dokaj verjetno, da je bila Mussolinijeva posredniška akcija le navidezna. Kljub vsem pomislekom, ki naj bi jih imel Mussolini, tako glede na svoj vojaški položaj v Grčiji kakor zaradi ljubosumnosti spričo prisotnosti nemških čet na Balkanu, je bila Mussolinijeva »dobrodušnost« bržkone samo manever. Z njim naj bi namreč vzbujal upanje jugoslovanski vladi in jo zaslepljeval, da bi pripravljeni napad izzval čimvečje presenečenje, ki pomeni — kakor je znano — zmerom vsaj pol zmage.

Takšno hipotezo vsiljujejo namreč nekateri drugi momenti.

V tistem času so namreč prebivali v glavnem v Italiji skoraj vsi ustaški emigranti s poznejšim voditeljem Ante Pavelićem na čelu. Ustaški emigranti so bili pod zaščito Mussolinija in uživali so podporo italijanske obveščevalne službe, ki se je teh izrodkov in izdajalcev krepko posluževala za svojo razbijaško dejavnost med jugoslovanskimi narodi, posebno še med samimi Hrvati, kakor tudi za razpihovanje šovinističnega sovraštva med Hrvati in Srbi.

Ustaške akcije so bile popolnoma v skladu s politiko, ki jo je vodila Italija proti Jugoslaviji, z namenom, da jo razbije in se tako dokoplje na vzhodno obalo Jadrana in na Balkan.

PAVELIĆEVA POSLANICA

Zanimivo je, na primer, da je Ante Pavelić v času kar dobrih odnosov jugoslovanske vlade s silami Osi poslal za Novo leto »Hrvatskemu narodu« poslanico, v kateri je »predvidel« poznejši razvoj dogodkov. Ta doslej neznani dokument je zaradi tega nedvomno zanimiv, saj povrh vsega jasno razodeva do norosti izmaličeno duševnost poznejšega voditelja. Zaradi tega smo se odločili, da »poslanico«, naslovljeno Hrvatom, objavimo v celoti. Glasi se takole:

»V začetku tega usodnega novega leta, ki je pred vrati, jaz, ki sem po Previdnosti in volji obeh vodij naših velikih sosedov Osi določen, da vas povedem v slavnejšo in boljšo prihodnost, pošiljam vsem svoj svečani pozdrav.

To novo leto nam ne bo lahko. Od nas bo zahtevalo velikih žrtev. Toda mi vemo, da edino z žrtvami in trpljenjem lahko dosežemo naš cilj — VSTAJENJE NOVE IN JUNAŠKE HRVATSKE **V OKVIRU MATERE ITALIJE.**

Prišel je čas, ko moramo mi, hrvaški nacionalisti, govoriti odkrito. Predolgo so mnogi od nas govoričili izguljene liberalno-demokratične krilatice »osvoboditev«, »neodvisnost« in »mir«. Teh nesmislov ne potrebujemo več. V »novem redu«, ki ga napovedujejo veliki diktatorji, ne more biti druge osvoboditve razen osvoboditve od odrgnjenih tradicij Matije Gubca in Stjepana Radića in od ideologije lažnega kmečkega gibanja. Neodvisnosti ne bo, dokler se ne bomo prostovoljno prilagodili fašistični doktrini in njenima vodjema, in ne sme biti miru, dokler se naši bratje Italijani tako bore. Zato vam spet poudarjam: **naj nam to novo leto prinese novo Hrvatsko — JUNAŠKO HRVATSKO V OKVIRU MATERE ITALIJE.**

Morebiti boste vprašali, toda zakaj junaško? Jaz vam bom povedal, zakaj. Vaši tako imenovani vodje Maček, Košutić, Krnjević, Šubašić, Vilder in njihova klika vam oznanjajo lažni ideal — ideal miru. Govore vam, da je njihova politika ohranila mir. Ali ne bi bilo bolj junaško in bolje za naše nacionalne interese, če bi pograbili za orožje v obrambo italijanskega naroda v njegovi stiski? Ali ne bi morali biti pripravljeni preliti svojo kri in kri naših sinov v znamenje hvaležnosti za dragoceno pomoč in materialno podporo, s katero je fašistična Italija tako plemenito zasula naše gibanje? Hrvatski možje in žene, jaz verujem v vas in smatram, da **je prišel čas, ko bodo čete hrvatskih ustašev ponosne stopile z ramo ob rami z bataljoni črnih srajc in z njimi delile nevarnosti in napore junaških podvigov v Afriki in Albaniji.**

Kaj se bo zgodilo po vojni? Imam svečano zagotovilo od samega duceja, da Hrvatska ne bo pozabljena in da njene zasluge ne bodo ostale nenagrajene. Dodeljena ji bo odlična vloga v ‚novem redu': vez bo med fašistično Italijo in nacional-socialistično Nemčijo, ker bo prihodnost Dalmacije in večjega dela Hrvatske vezana z Italijo, medtem ko bodo nekateri kraji, kakor Hrvatsko Zagorje in del Slovenije, spadali pod Nemčijo. No, zaradi tega se ne vznemirjajmo. Čeprav bomo ločeni z mejami, bomo zedinjeni v junaškem duhu vdanosti vzvišenemu totalitarnemu idealu. Nova Hrvatska bo sicer manjša po obsegu in siromašnejša po bogastvu (ker bomo iz nje izgnali vse protagoniste tujega kapitala), zato pa bo večja po slavi in bogatejša po duhu.

Novi red zahteva, da neomajno zaupate vame, vašega poglavnika, in v genij vaših fašističnih zaščitnikov. Enkrat za zmerom morajo utihniti glasovi kritike v vaših vrstah. Slišati je jezne glasove, ki kriče, da prihaja k vam lakota in da je večja draginja, ker živila in surovine pošiljajo našim prijateljem. Hrvatje, tako mora biti. To je najmanj, s čimer lahko pomagamo svojim velikim sosedom. Kaj pomeni, če moramo nekaj mesecev ali let prenašati takšne žrtve, če pa jim s tem pomagamo do končne zmage?

Drugi glasovi se spet dvigajo v znak protesta proti junaški bombaški dejavnosti naših ustašev v Zagrebu in drugod in proti spopadom, ki jih naši ustaši tako uspešno organizirajo na zagrebški univerzi, v tem žarišču lažne slovanske kulture.

Na vse te glasove odgovarjam: mirno! To je šel začetek. Moramo skoz ogenj, kri in nasilje, preden se bo rodila nova Hrvatska.

To je, evo, moja poslanica vam za l. 1941.

DELAJTE IN MOLITE PODNEVI IN PONOČI ZA NAŠ VELIKI IDEAL! ZA USTANOVITEV NOVE HRVATSKE V OKVIRU FAŠISTIČNE ITALIJE! TO IN SAMO TO JE PRAVI CILJ VSAKEGA PRAVEGA HRVATSKEGA NACIONALISTA.

ŽIVEL HRVATSKI PROTEKTORAT!
ŽIVELA FAŠISTIČNA ITALIJA!
Nekje v Italiji, 1. januarja 1941. leta.

Poglavnik
dr. Ante Pavelić.«

Proti takšni poslanici, ki je sama po sebi dovolj zgovorna, ki dovolj jasno karakterizira vso strahoto ustaškega izdajstva, kakor tudi lik pisca samega, fašistična Italija ni ničesar storila. Za omilitev razbijaške ustaške dejavnosti ni ukrenila ničesar, niti v času razgovora za pristop Jugoslavije k Trojnemu paktu niti tedaj, ko je kraljevina Jugoslavija postala članica tega pakta. Prav nasprotno, v tistih dneh, ko je kraljevska Jugoslavija pristopala v tabor Osi, je Pavelić poslal naslednje sporočilo:

»LIKVIDACIJA BO KMALU PRIŠLA!«

»To bo država v celotnem obsegu do skrajnih vzhodnih meja. Kakor je videti, Jugoslavija ni ostala ob strani, čeprav so nekateri izmed njih v zadnjem času poskušali rešiti, kar se rešiti da. Prišla pa bo njena kapitulacija v popolnem smislu besede in to v našo korist. Zaradi tega ne bo imel diplomatski sporazum, h kateremu se želijo v Beogradu zateči, nobene vrednosti, ker je znano, da tisti, ki sklepajo sporazum, ne bodo ostali dolgo na oblasti, ker jim pučisti v Srbiji že pripravljajo pogreb . . .«

Dan po podpisu pristopa k Trojnemu paktu, šestindvajsetega marca 1941, je Pavelić poslal svojim somišljenikom v Jugoslaviji novo sporočilo, v katerem je bilo med drugim rečeno:

»Likvidacija bo kmalu prišla, ker so tisti, ki so podpisali sporazum, že izzvali ogorčenje v Srbiji. Naj se nihče ne ozira na močno sovražno propagando. Že v bližnjih dneh bo prišlo v Srbiji do dogodkov, ki bodo izzvali končno akcijo . . .«

Samo pet dni pozneje, enaintridesetega marca, je Pavelić poslal nov proglas. V tem proglasu je bilo napisano tudi naslednje: »Kakor vam je znano, so se dogodki razvili tako, kakor smo si le mogli želeti in v smeri, v kateri smo se borili dolgo vrsto let . . . Naša ustaška stvar je popolnoma gotova . . .«

Pavelić je objavil ta svoj proglas prav v trenutku, ko je italijanski poslanik govoril s Simovićem in mu ponudil, da bi Mussolini posredoval pri Hitlerju.

Tik pred napadom na Jugoslavijo, petega aprila ob triindvajseti uri in dvajset minut, je Pavelić po navodilih, ki jih je dobil ne le iz Rima, temveč tudi iz Berlina, govoril iz Italije prek ustaške radijske postaje »Velebit« in med drugim rekel:

»Vstaja svobodna in neodvisna država Hrvatska . . . iz katere bo izkoreninjen ves plevel, ki ga je bila posejala tuja sovražna roka . . .«

Ta zločinska akcija je bila torej dobro preračunana.

Bilo je samo štiri dni pozneje, desetega aprila 1941, ko je bil dosežen njen namen.

Tistega dne je zagrebška radijska postaja oddajala dva proglasa: Kvaternikovega o ustanovitvi Neodvisne države Hrvatske in Mačkovega, s katerim je pozival ljudstvo k lojalnosti do ustaških oblasti.

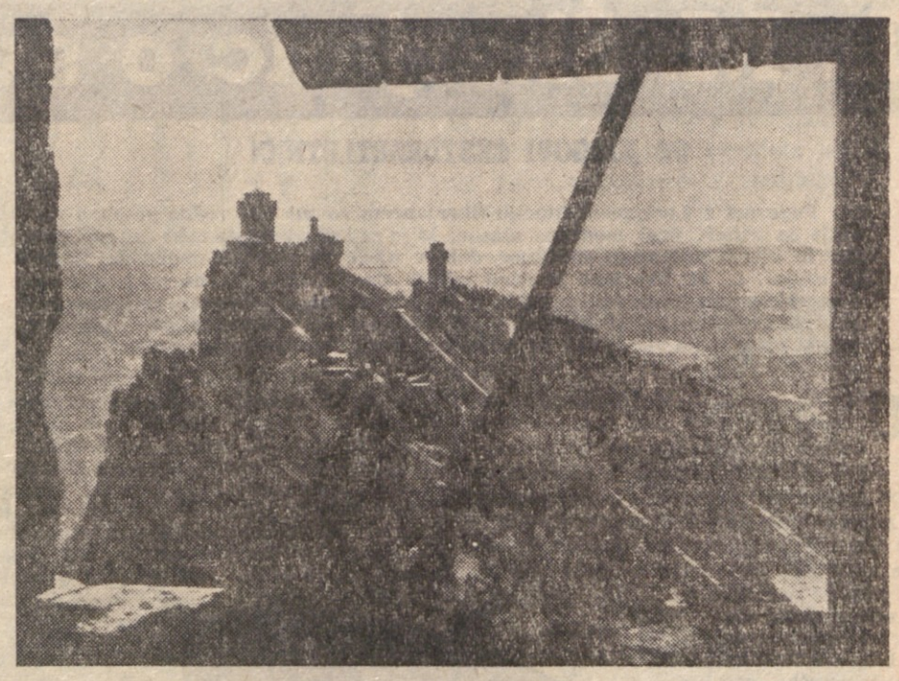

Kaj bi bilo, če San Marino ne bi stal nad skoraj navpično in na vrhu nazobčano steno!

Apeninska utrinka

V San Marino malokdo zaide, San Marino pa je vsekakor treba obiskati. Če zaradi drugega ne, že zaradi sedemintridesetih prijateljev in sovražnikov. Vsakemu moram poslati razglednico s štampiljko in znamko San Marina in škripali bodo od radosti in zavisti.

San Marino leži na poševni planoti, ki je na eno stran navpično odrezana, na hipotenuzi prereza pa polna hiš in serpentin.

Gotovo je slikovit s svojimi šestnajst stoletij starimi mestnimi, oprostite! republiškimi zidovi, stolpi, topiči in rdeče modro zelenimi gardisti. Gardisti in topiči morda res niso stari šestnajst stoletij, toda sama republika pa je. Tako v štirih jezikih vsaj zatrjujejo prospekti in poklicni vodiči.

Predrzen veter dviguje ženskam krila, kar je nadvse ljubko. Keramični izdelki, ki vise kar zunaj prodajaln, ubrano pozvanjajo v vetru. Čudno, da jih ne pobije. Poleg te muzike je v San Marinu še sto dvainštirideset glasbenih avtomatov.

Pravijo, da imajo tovarno mozaikov in keramično tovarno. Morda sta to samo delavnici, toda imenujejo ju tovarne. Tu srečaš posebno zvrst keramike, nekake fantastične karikature posameznih poklicev in stanovov, velike dve pedi. Zelo zanimiva keramika in treba jo je omeniti.

Ko sem se hotel oglasiti sedemintridesetim prijateljem in sovražnikom, sem spoznal, da je San Marino republika v republiki. Sicer brez mejnih kamnov, toda z dvojno poštnino za razglednico v Italiji in s trojno za razglednico v druge države. Število prijateljev in sovražnikov sem znižal na tri.

Eden mojih dvanajsterih čutov me je obvaroval slehernega zapravljanja. Najzanimivejša prodajalca sta bila:

1. Mož, ki je v prodajalni steklenine z mikrofonom vabil kupce, naštevajoč kot lajna vrline, starost, težo, zven, debelino in poreklo posameznih kosov. In vse to je šlo v zvočnik in v naše trudne uhlje.

2. Mož na nekem vogalu, ki je s posebno slamico na koleščkih prodajal dimenzionirane milnate mehurčke. Kupil nisem nobenega.

Glavna slikovitost je južna navpična stena, na vrhu nazobčana z zidovi in stolpiči. Če ujameš v objektiv to vertikalo, ravnino pod njo in morje v daljavi, je to dragocen posnetek. Ideja je plod mojega sopotnika in seveda je hotel biti tudi on na sliki. Splezal je čez zid na ozko previsno skalo, bingljal z nogami po zraku in trepetajoče priganjal, naj vendar pritisnem. Med klici turistk »mamma mia« v vseh jezikih pritisnem tako, da bo na sliki brez glave.

Ostello v Firencah je pravi gradič sredi parka. Čudovit park z nekaj kiparske opreme. Vse skupaj je seveda daleč ven iz mesta. Vsi ostali so na periferiji, tako vsaj tramvaj nekaj zasluži.

Kratko ostrižena glava v kratko ostriženi travi. Utrujenost bi rad prelil v zemljo. Našla me je neka muha in me vztrajno prihaja zapeljevat. Ponte Vecchio sem si predstavljal kot star, umetniško in arhitektonsko obdelan most. V resnici pa je s hišicami, balkoni, pasjimi utami, trgovinami, zlatarnami, kričečimi in nekričečimi branjarijami obložena ulica, ki veže oba bregova Arna. Vse skupaj je nerazumljivo prilepljeno drugo na drugo in obešeno drugo na drugo in spominja me na trhlo deblo, položeno čez vodo, ki so ga napadle kresilne gobe s svojimi otroki, vnuki in pravnuki. Ob večerih te gobe fosforescirajo in vznemirjajo netopirje in vešče.

Florentinsko sonce je pregovorilo vse muhe, brenclje in mravlje, naj gredo k meni v senco. Toda danes me ne spravijo v slabo voljo. Prehodil sem pol veličastnih Firenc, pol jih bom pa jutri. Kar bo ostalo (kakih 7/8), bom prihranil za čas, ko bom dobil ženo ki bo imela avto. Veš, danes sem videl Michelangelovega Genija. Original, original, prvi veliki original v mojem malem potovanju. Skrivaj sem se dotaknil kamna in sedel predenj in sedel tam precej časa. To je Michelangelo. Razumeš? Zavedaj se, da je to Michelangelo.

Michelangelova je najlepša Piazza, ki brezplačno nudi panoramo Firenc. Daljnogledi kot topiči, ki lahko nanje za petdesetak, dvajset sekund avtomatsko streliš s pogledi po zvonikih in strehah. Piazza di Michelangelo. Dva cigana med milijonarji liževa sladoled za dve sto lir in pijeva drugi liter vode. Škarpa terase je stara. Vodnjaki v njej so jo obložili s kapniki in fantastičnimi izrastki sige. Upam, da niso umetni. Če je to res naravno, je poapnenje žil najlepša bolezen za arhitekta.

Katedrala S. Marie je nekaj ogromnega. Trolejbus vozi okoli in okoli nje in ti gledaš belo-črni marmor fasad in se čudiš. Presenetljivo nasprotje med bogato obdelavo fasad in golo zunanjostjo. Nasprotno kot bolognski Sv. Peter, masivno romanski, njegovih 19 oltarjev in tako dalje. Sploh, cerkve, stare, nove, vseh svetnikov se mi pode po glavi in postal bom še veren mož.

Na levem uhlju muha že dlje časa noče stran. Nerodno je, če moraš migati poleg uhlja še z roko. Potem pride še njen mož in se začneta prepirati. Jaz to izkoristim in si pokrijem uhelj s športnim časopisom, ki pravi, da so naši košarkaši triumfirali v Bologni.

V Galleriji delli Uffizzi sem počasi, kar se da počasi srkal slike in skulpture. Počasi in z glavo, da se bom lahko pohvalil, da sem preštudiral zbirko vseh mogočih umetnin, da sem vedel, kaj gledam in da so drugi tepci, ki bezljajo kar naprej. Zdaj ne mislim več tako, ker sem prišel k pameti in priznam, da se mi vse meša; najslavnejša imena in indijska turistka v črnorumeni tuniki z rdečo zvezdo na čelu in čudovitimi očmi, Rubensova platna s kvadraturo modernega stanovanja in mala, nežno svetla deklica Flora, ki izpade med mračnimi, oksidiranimi portreti starih mojstrov, pa Novozelandec z okovanim nahrbtnikom in cepinom in Rossijevi Herkuli in starorimski in starogrški originali in njihove mojstrske kopije pa strop, nedoumljivo rezljani strop stare palače Signoria, in vse to brezplačno. Ne vem, zakaj. Morda zato, ker je nedelja. Kje je vendar italijansko ožemanje turistov?

Na zidu sedita Alžirec in Angležinja in bingljata z nogami. Sonce se je priplazilo k njenim lasem in pomaknéta se v senco. Muhe so izgubile živce in me pustijo pri miru. Le tu in tam me poljubi kaka mravlja, misleč, da sem velik bonbon.

Potem sva sedla na stopnice Loggie Signorie med kipe kot enaka med enake in golobi, ki so parkirali nad nama, so naju smatrali za njim enaka. Morala sva se preseliti drugam; izvlekla sva sendviče, jih pogoltnila in gledala kiparstvo, množico turistov in Japonko, ki je z zvestobo v očeh vabila Francoza k vznožju Ropa Sabink, da ga fotografira. Ali tudi Italijani tako oblačijo svoje spomenike, kot mi naš »ubogi« Robbov vodnjak? Veliko stvari je tu na prostem. Rad bi šel za čistilca golobjih iztrebkov in ostal bi jim dosmrtni častilec.

Rad bi tudi postal natakar na kakem dragem kraju.

Ta Ostello je naravnost komfortni hotel z romantičnimi večeri. Zdajle grem pod prho in potem bom večerjal konservirane ribe in ljubljanske prepečene palice (iz gostilne pri Mraku). Vsi bodo mislili, da sem Kitajec.

NIKO LEHRMAN

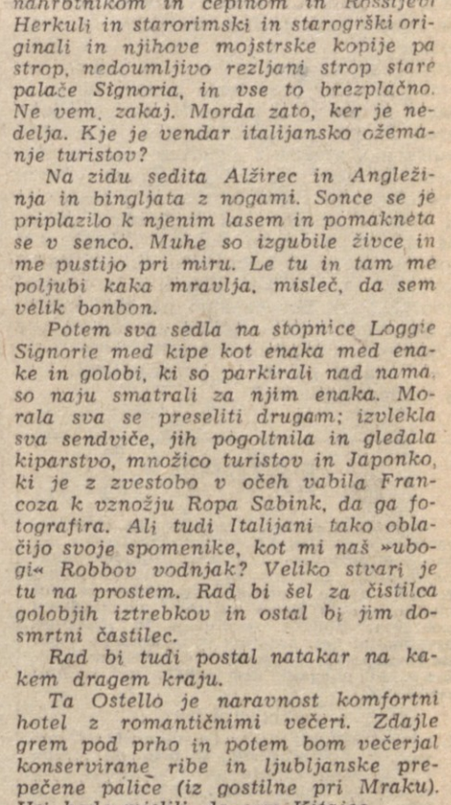

Galleria delli Uffizzi v Firencah

L. M. Škerjanc o svoji glasbi

OB NJEGOVI ŠESTDESETLETNICI

Pogovori z Lucijanom Marijo Škerjancem so mi bili vedno posebno doživetje in užitek. Svet moderne glasbe, ki je za laika pogosto tako tuj, nerazumljiv in včasih naravnost odbijajoč, dobi v njegovih besedah nenadoma jasnost in smisel. L. M. Škerjanc je eden redkih skladateljev, ki zna svoja glasbena doživetja pojasnjevati tudi z znanstveno preciznimi, a obenem poljudnimi in vsakomur razumljivimi besedami. Ni visoko strokoven, nasprotno — poljuden, jasen, obenem pa nasmejan in prijeten v svoji človeški preprostosti.

Umetniška rast. L. M. Škerjanca se začenja že v letih pred prvo svetovno vojno in v mladih letih je bil skoraj edini glasbenik, ki mu je bila glasba edini življenjski poklic in ne le priložnostno ali nedeljsko amatersko delo kot večini drugih slovenskih skladateljev. V Ljubljani so bile takrat glasbene razmere dokaj revne: ni bilo ne orkestra, ne opere, nekaj amaterskega prizadevanja je bilo večinoma v rokah nemško orientiranega meščanstva. Nekaj sledov je zapustil edino Vaclav Talich, ki pa je bil v času svojega bivanja v Ljubljani še mlad. Zato je tem bolj čudno, da je na takratni klasični gimnaziji v Ljubljani rasla tedaj edinstvena glasbena osebnost: Škerjanc je napisal svojo prvo opero, opero v petih dejanjih, ko mu je bilo komaj dvanajst let. Njen naslov »Snežna kraljica« stoji na začetku obširnega seznama njegovega glasbenega opusa. Ni bilo torej čudno, da je moje prvo vprašanje veljalo temu zgodnjemu in povsem neznanemu delu: **Kdo je napisal libreto in kakšna je bila ta opera? In kako je prišlo do tega, da ste se odločili za glasbeni poklic?**

Zasmejal se je.

— Pa ste me res našli s tem vprašanjem! Kdo se še spominja tega! No, pa bo že res. Libreto sem napisal kar sam po neki Andersenovi pravljici s tem naslovom, pri tem pa mi je pomagala moja mati, ki je bila literarno usmerjena in je — vsaj zase — pisala in pesnikovala. Seveda je bila to bolj miniaturna, otroška opera. Kako sem prišel do tega? Pri nas doma ni bil nihče muzikaličen, jaz sam sem bil pri klavirju spočetka samouk. Do takrat nisem videl ali slišal nobene opere — seveda, saj v Ljubljani nobene ni bilo. Pisal sem, kot sem si takšno stvar predstavljal iz not, ki sem jih poznal in ki sem jih vneto preigraval na klavirju. Sistematično pa sem začel študirati klavir šele nekaj let pozneje pri prof. Antonu Ravniku. A tudi ta pouk je prenehal, ko je izbruhnila vojna in je moral moj profesor na fronto, pozneje pa je bil v ruskem ujetništvu. No, takrat sem čutil veliko nagnjenje do novinarstva. V tistih vojnih letih smo v gimnaziji izdajali dijaški list »Mi gremo naprej!«, ki sicer posebnega političnega programa ni imel, bil pa je dovolj revolucionaren in protinemški, da nas je policija zasliševala, grozila z zaporom in nam prepovedala nadaljnje izdajanje lista. Glavni urednik je bil Pavel Karlin, naš pesnik je bil France Zbašnik, ki je pozneje padel, naš slikar pa Mirko Šubic. Takrat sem skomponiral novo opero »Junaki« iz bojev Slovakov za svobodo. Besedilo je napisal Pavel Karlin. Seveda smo pri tem mislili na Slovence, bilo je veliko kravala, a vse je ostalo v rokopisu.

— Pozneje pa ste se preorientirali bolj na komorno glasbo?

— Da. Seveda pa je bilo vmes mnogo študija. Predelal in preigral sem vso glasbeno literaturo, ki sem jo dobil. Wagnerja (ki ga pri nas do tedaj ni še nihče izvajal) sem znal na pamet. Pri tem sem napisal veliko krajših klavirskih skladb. Godalni kvartet pa sem končal konec leta 1918. No, takrat, v pravkar ustanovljeni Jugoslaviji, se je začelo tudi pri nas nekoliko bolj urejeno glasbeno življenje. Na mene je postal pozoren skladatelj Lajovic in tako se je zgodilo, da je Godalni kvartet izvajal novo ustanovljeni Zika-kvartet. To so bili sami mladi ljudje, ki so zelo prizadevno študirali. A pri izvedbi se je zgodila nesreča: drugi violinist je namreč za cel takt prezgodaj vstopil in — vztrajal pri tem prav do konca! Ves čas je pridno štel in — poslušajoč samo samega sebe — igral svoj part ves čas en takt naprej. Nastalo je nekaj grozno čudnega, bil sem rdeč kot kuhan rak, do kraja osramočen. A še bolj čudne so bile posledice: vse skupaj je bilo slišati strašansko moderno in kritika je o skladbi pohvalno pisala. Skladba je pri nekaterih vzbudila odpor do modernizma, o katerem so takrat v Ljubljano prihajale šele prve vesti, obenem pa vzbudila nekak strah in — spoštovanje... Oprijel se me je vzdevek futurista. Še danes nekateri mislijo, da sem grozno moderen skladatelj in da mora biti v moderni skladbi vse »nekam fouš«. V resnici pa je bil tisti Godalni kvartet prav krotak.

— Vaš sistematični študij se je začel šele pozneje?

— Študiral sem klavir pri Antonu Trostu, harmonijo in kontrapunkt pri Premrlu in Lajovicu ter še pri raznih drugih v Pragi, na Dunaju in v Parizu. Pri Josephu Marxu, ki je doma iz Slovenskih goric, kakor Hugo Wolf, me je pritegnila južnoštajerska barvitost glasbe. Tudi moja mati je bila prej učiteljica na Štajerskem in ta pokrajina mi je dala mnogo navdihov. — Marx in Wolf sta bila sicer Nemca, ki pa sta bila popolnoma pod vplivom slovenskega miljeja. Orientiral pa sem se namenoma k instrumentalni glasbi, ki je tedaj Slovenci skoraj še nismo imeli. Po prvi svetovni vojni se je začelo slovensko orkestralno življenje, dobili smo opero in kompleten orkester. Orkester Glasbene matice sem dirigiral več kot dve desetletji in to je bilo, lahko rečem, pionirsko delo, ki je osnova sedanje Slovenske filharmonije. — Danes si težko predstavljamo, da bi takšnega orkestra ne imeli, takrat pa smo komaj mogli sanjati o tem, da bi ga imeli. Zato sem med obema vojnama tudi največ komponiral za ta orkester. V začetku takšnih komponistov sploh ni bilo, danes pa jih je seveda že cela vrsta.

— In pot k modernizmu?

— Schoenberga sem spoznal na Dunaju in takrat sem precej komponiral v tem slogu, pozneje pa sem se od njega odvrnil, ker se mi je zdel preveč intelektualen, premalo prvobitno muzikalen, elementaren. Takrat je bil seveda ta stil še nov, nepriljubljen, saj je zaslovel pravzaprav šele po tej vojni. Razvil se je pa precej drugače, kot je bila njegova takratna podoba. V svojem ustvarjanju se nisem nikoli vdinjal temu ali onemu stilu, kot je navada na zahodu. Vedno se mi zdi vsebina važnejša kot izrazna sredstva, pri meni je prvobitno — rekel bi — programsko čustvo, filozofija, če hočete. Stil mora biti izraz osebnosti. Če pa se cela grupa odloči za prav ta ali oni stil — kje so potem njihove osebnosti? V njihovih skladbah zato lahko spoznavamo samo različne stile, ne pa osebnosti. Sodobni ameriški skladatelj Aaron Copland, ki je bil temu povsem podvržen, označuje to kot »prekletstvo modernih«.

— Kaj pa Vaše »Štiri ditirambične skladbe«?

— Vrnil sem se k temu stilu šele prav v zadnjem času, a ne zato, ker bi postal njegov pristaš. Ta stil, dvanajsttonski, ki se je medtem precej razvil, se mi je zazdel primeren za izraz takšne in takšne vsebine. Nisem se mu podvrgel, samo poslužil sem se ga.

— Pravijo, da ste pozni romantik z močnimi potezami impresionizma. Se s to oznako strinjate?

— Ne. Niti najmanj. Pozna romantika je bila bučna, zunanjostna, moja glasba pa, rekel bi, intimna, podajanje diskretnih, notranjih čustev. Nisem usmerjen k zunanjim vtisom. Tudi impresionist nisem, čeprav se včasih poslužujem njegovih sredstev. A vse je v službi notranje izpovedi, ekspresije.

Žal se je tedaj skladatelju začelo muditi. Klicala ga je dolžnost na Akademijo znanosti in umetnosti, katere član je. A postaviti sem mu nameraval še vrsto vprašanj, saj se bistvenega, njegovih največjih del, petih Simfonij, Sonetnega venca, Gazel, njegovega odnosa do poezije, lirike itd. nisva niti dotaknila. Prav tako tudi ne njegovega obširnega pedagoškega in publicističnega dela. Med potjo sva govorila še o marsičem, o slovenski glasbi na splošno, ki se je v zadnjih letih dvignila na stopnjo, da lahko častno prezentira našo domovino v svetu, zlasti pa o veliki pomanjkljivosti naše glasbene kulture: o ploščah. Plošč slovenskih skladateljev ni. Jugoton v Zagrebu je premalo zainteresiran za resno glasbo, a kultura gramofonskih plošč je danes v svetu dosegla že tolikšno popularnost in je tako razširjena, da smo mi prav gotovo na poslednjem mestu v Evropi. Nujno je v tej smeri treba nekaj ukreniti.

Boris Grabnar

DRAMA O ČRNIH LJUDEH

Ljubljanska Drama je pretekli teden uprizorila dramo »Grozdna jagoda v soncu«, ki jo je napisala ameriška črnka Lorraine Hansberry. Drama je avtoričin prvenec, ki si je po prvih uspehih kmalu priboril vstop na Broadway in prišel tudi preko oceana v Evropo. V Ljubljani jo je režiral ing. arh. Viktor Molka, med drugimi pa nastopata tudi Miha Baloh in Mira Danilova, ki ju vidimo na sliki

Nov uspeh Igorja Ozima

Londonska publika je 28. novembra imela priložnost ponovno pozdraviti svojega starega znanca — violinista Igorja Ozima. Naš umetnik je publiki, zbrani v simpatični komorni dvorani Wigmore Hall, predstavil poleg drugega tudi dve skladbi slovenskih skladateljev. To so bile »Štiri ditirambične skladbe« L. M. Škerjanca in »Rapsodija za violino in klavir« M. Lipovška. Zadnja skladba je na tem koncertu doživela svojo prvo izvedbo v Angliji. Tako je Igor Ozim ponovno, v znaku svoje tradicije, predstavil mednarodnemu občinstvu delček slovenske glasbene ustvarjalnosti.

Če govorimo o uspehu koncerta, je beseda »uspel« gotovo premalo. Kajti občinstvo je bilo nad izvajanjem navdušeno in je po končanem programu s ploskanjem izsililo dodatek. Slišati je bilo tudi neuradno izjavo nekega glasbenega strokovnjaka, ki je dejal, da je trenutno Igor Ozim gotovo enakovreden Jehudi Menjuhinu.

Po koncertu se je na intimnem sprejemu zbralo veliko število umetnikovih prijateljev, med njimi tudi njegov učitelj prof. Max Rostal. Posrečilo se mi je spregovoriti dve besedi — kar je treba vzeti skoraj dobesedno — z Igorjem Ozimom, ki je povedal, da je prišel v London iz Sovjetske zveze in Švedske, odhaja pa preko Švice za tri dni domov, od koder odpotuje na Poljsko.

»In kako ste zadovoljni z uspehom?«

»Bomo videli, kaj bodo jutri rekli strogi kritiki.«

Beseda »strogi« je za londonske kritike morda še premila. Znan časopis je ob gostovanju neke pevke objavil takole kritiko: »Sinoči je pela gospodična XY. Zakaj?« No, Igorju se teh kritikov res ni treba bati, »Daily Telegraph« je po koncertu zapisal med drugim:

»... Gospod Ozim ima polni ton in precizen prijem, kar ga je napravilo za idealnega interpretatorja tega dela ... (R. Straussove Sonate).«

»Times«, ki je znan po svojih ostrih kritikah, pa se je še bolj navdušil:

»Toplota in skrb, vloženi v začetno frazo Beethovnove Pomladne sonate sta takoj ustvarili prijetno atmosfero na sinočnjem koncertu. Igranje, g. Ozima je premišljeno in resno, njegov ton bogat in polno oblikovan; vidi se, da se je umetnik za artikulacijo vsake fraze odločil šele po najskrbnejšem premišljevanju ...«

Martin Zniderščič

Mala kulturna kritika

V Hamburgu je umrl za posledicami kapi slovit založnik Ernst Hermann Heinrich Rohwolt, 74. Njegov založniški program je obsegal domala vse, kar lahko prištevamo k dobri literaturi.

Pod Hitlerjevim režimom je Rohwolt dokazal, da ni bil samo literarni velikan: izdal je židovskega avtorja (»Babbit«) s psevdonimom, zavoljo česar je moral emigrirati. Po letu 1945 je uresničil pobudo neznanega študenta, ki je bil pisal leta 1931 Kurtu Tucholskemu: »Dovolite, da izrazim svoje občudovanje Vašim delom. Rad bi zapisal še drugo pripombo, ki Vam bo sicer malo mar. Upajmo, da boste kmalu umrli, ker se bodo Vaše knjige šele tedaj pocenile (kot na primer Goethejeve).« Tucholsky je zatorej pisal »očku« Rohwoltu: »Tu imaš. Poceni naše knjige.« In Rohwolt jih je pocenil. Njegove žepne knjige (»roro«), vsebinsko vedno na višini, so dosegle milijonske izdaje. Povejmo še, da je bil Rohwolt po vojni eden najglasnejših zagovornikov miru v Nemčiji. Zahodnonemški tisk se ga je ob smrti precej hladno spomnil ...

RAZPIS

Republiški odbor za proslavo 20. obletnice revolucije razpisuje nagrado za najboljša dela s področja literature, upodabljajoče umetnosti, glasbe in filma, ki bi z obravnavanjem revolucionarne tematike (predvojno revolucionarno delo doma ali na mednarodnem področju, ljudska revolucija in narodnoosvobodilni boj, graditev socializma po vojni itd.) prispevala k proslavi 20. obletnice revolucije in obogatila zakladnico del o naši revoluciji.

V POŠTEV PRIDEJO:

1. **LEPOSLOVNA DELA (pesmi, romani, novele, drame, eseji itd.) ki bodo objavljena v katerikoli založbi ali vsaj sprejeta za objavo od dneva tega razpisa pa do konca leta 1961. Od dramatskih del v rokopisu pridejo v poštev tista, ki bodo do konca leta 1961 prvič izvajana ali sprejeta za izvajanje v kateremkoli gledališču ali pri Zvezi Svobod in prosvetnih društev Slovenije.**
2. **ZGODOVINSKO DOKUMENTARNA DELA (obsežnejša zgodovinska dela, študije, razprave itd.), ki bodo kjerkoli objavljena ali sprejeta za objavo od dneva razpisa do konca leta 1961.**
3. **SPOMINSKA LITERATURA (spominski zapiski o posameznih dogodkih ali osebah, biografije itd. ter zbirke spominov), ki bodo kjerkoli objavljeni ali sprejeti za objavo od dneva tega razpisa do konca leta 1961.**
4. **LIKOVNO UMETNIŠKA DELA. (slikarstvo, kiparstvo, grafika), ki bodo kjerkoli prvič objavljena (razstavljena ali tiskana oziroma sprejeta za tisk) od dneva tega razpisa pa do konca leta 1961.**
5. **GLASBENA DELA (opere, simfonije, koncerti, kantate, komorne skladbe, zborovske skladbe in množične pesmi a cappella ali s spremljavo itd.), ki bodo prvič izvajana od dneva razpisa do konca leta 1961 ali sprejeta za izvajanje od RTV Ljubljana, katerekoli opere ali filharmonije ali od Zveze Svobod in prosvetnih društev Slovenije.**
6. **FILMSKI SCENARIJI oziroma filmske zgodbe za celovečerne filme (za odrasle in mladino) in za kratke oziroma dokumentarne filme, ki bodo realizirani do konca leta 1961 ali do tega roka sprejeti za realizacijo od filmskega podjetja po sklepu njegovega filmskega sveta.**

Skupna vsota nagrad je 7,000.000 din.

Žirija bo glede na pomembnost in kakovost predloženih del razdelila ustrezno število prvih oziroma drugih nagrad. Prve nagrade se določajo na 500.000 din, druge pa na 300.000 din.

Žirija (skupna in za posamezne umetniške zvrsti) bo imenovana kasneje.

Razglasitev in podelitev nagrad bo 27. IV. 1962.

Ljubljana, dne 29. novembra 1960.

ZLATI HROŠČ

Brez skrbi: preden bomo začeli govoriti o Edgarju Allanu Pou, bomo zaklenili vrata in dobro preverili, da ni v bližini kakega Američana. To bo opravljanje v najožjem krogu; bratranci z onkraj Luže, ki imajo tako simpatične dolarje, tako krepostna načela in tako močno razvit družinski čut, ga najbrž ne bi dobro prenesli: zanje je Poe »rodbinski okostnjak«. Zares: Američani Edgarja Allana Poa ne marajo. Še zmerom ga ne marajo, čeprav je minilo več kot sto let od njegove smrti in še štirideset več od njegovega rojstva, in čeprav so ga medtem Evropi predstavili taki mojstri, kot svoje dni boter Baudelaire Francozom in pravkar Slovencem Jože Udovič (E. A. Poe: ZLATI HROŠČ, Cankarjeva založba, Ljubljana 1960), da o vmesnih manjših in večjih »presajevalcih« niti ne govorimo. Čudno — mož, čigar dela so tako rekoč pridobila svet za književnost ameriške celine, čigar opojni verzi so vdihnili angleškemu jeziku novo melodioznost, čigar prozni spisi so zaplodili štiri ali pet rodov potomcev, je za rojake še zmerom nekak tabu, rajši vidijo, če jih po njem ne sprašuješ. Res, no, tega ni mogoče tajiti: nekakšen Poe se je rodil l. 1809 v Virginiji, preživel svoje veselo življenje med Richmondom, West Pointom, New Yorkom in Philadelphijo in umrl l. 1849 v Baltimoru; naj mu bo lahka ameriška zemlja! A prosimo vas, kakšen malkontent! Začelo se je že pri rojstvu — oba roditelja, potujoča igralca, sta mu umrla nespodobno hitro in naprtila brez vsakega čuta odgovornosti otroka družbi. Isto neodgovorno nehvaležnost je izpričal fant sam, ko je posinovitelju, trgovcu Allanu, povzročil veliko skrbi s popivanjem in kvartanjem in mu nazadnje pobegnil k vojakom; pa kakor je pustil univerzo, tako ga tudi vojaščina ni dolgo držala, čeprav mu je medtem »oče« Allan spet segel pod pazduho in mu preskrbel mesto na vojaški akademiji v West Pointu. Nemirni Edgar si je vtepel v glavo nekakšno literaturo. Pustil je študij, šel v New York, potem v Philadelphijo in spet v New York, se — več lačen kot sit — preživljal s peresom, pisal članke, poročila in kritike, ki so privabile morje bralcev, in izdajal knjige, ki so dosegle visoke naklade, a korist od obojega so imeli samo založniki, sam je ostal reven, nepotešen in zmerom na robu skrajnega vzhičenja in skrajnega obupa. In — neumnost nad neumnostmi — sredi vsega tega se je oženil s komaj štirinajstletno sestrično Virginijo, s tem dobrim, sušičnim otrokom, ki je postal nepozabna junakinja ameriške književnosti — Annabel Lee, Mirella, Lenora iz »Krokarja«. Virginija je sredi pomanjkanja v cvetu mladosti umrla in odtlej je bilo pravzaprav konec tudi Pojevega življenja. Začel je brezupno begati od opravka do opravka, od ženske do ženske, še pogosteje pa je posegal po zvestejši ljubici, čaši, in dve leti pozneje je umrl v cestnem jarku — no, malo manj, saj smo krščanski ljudje in smo ga usmiljeno izvlekli iz jarka in ga položili med grobe rjuhe baltimorske bolnišnice. Kaj naj bi s tem Južnjakom, ki je svoje zavrženo, neurejeno življenje kdaj pa kdaj prelival v verze in prozo in je imel pri vsej zanesenosti in pesniški opojenosti tako nesramno jasnega duha? Še puritanski bog je od nesrečnika odvrnil svoje obličje in cmari se v najhujšem peklenskem ognju, kot nam je tako prepričevalno izpričal njegov prijatelj in biograf Griswold. Častivreden mož, ta Griswold. Ne kvarta, ne dela verzov in tudi pretirano bister ni, pač pa hodi okoli spodobno oblečen in njegovemu pričevanju zato lahko brez pridržkov verjamemo, tudi če ga zgodovinarji, ti čudni kljukci, kdaj pa kdaj ujamejo pri kaki netočnosti. — V naših najnovejših literarnih zgodovinah sicer berete tudi drugačne sodbe; pa kaj, ko pišejo te knjige največ priseljenci. Pravi, s tradicijo prežeti Američan pa Pou ne bo odpustil ne grešnega življenja, ne dejstva, da je govoril o temni globini človeške duše, o obunu in spoznanjih na robu blaznosti v trenutku, ko se je v Ameriki začela prva doba blagnje, ko je nekdanje pionirstvo obrodilo sad in smo slednjič lahko s pomilovanjem pogledali mani srečno Evropo, v spoznanju da bog pač s posebnim dopadenjem nagradi pravične.

Toliko o Pou in Američanih in zdaj vrata lahko mirno spet odklenemo; povedali bomo namreč samo še nekaj besed o ZLATEM HROŠČU. Jože Udovič je zbral in čudovito prevedel šopek najznačilnejših, žal samo proznih, Pojevih del: dve »kriminalki« (Poe je začetnik zvrsti; Sherlock Holmes je samo njegov jecljajoči učenec), eno čisto avanturistično zgodbo, nekaj psevdo-avantur, spominjajočih na današnjo »science fiction« (tudi temu literar-

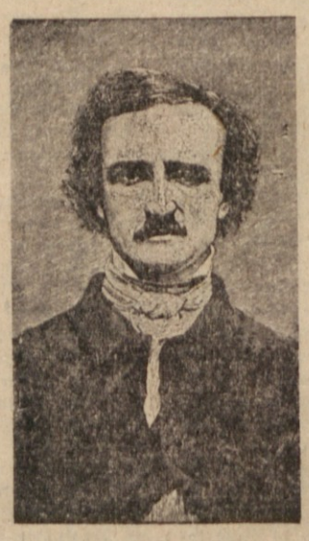

Edgar Allan Poe

nemu otroku je Poe vsaj botroval), nekaj pesmi v prozi, zapetih z nenavadno bujno domišljijo, in nekaj pravih »zgodb groze«, po katerih proznega Poa najbolje poznamo in ki so pri njem zmeraj globoke duševne študije, prodirajoče dlje v podzavestni svet nekoliko načetega duha, kot je uspelo komurkoli pred njim. Oh, in nazadnje še ena satirična humoreska, čeprav je ta veja Pojevega pisanja zastopana pač najšibkeje. Med zgodbami groze so nekatera dela, ki sodijo v najožjo klasiko: Izdajalsko srce. Sod amontillada, Maska rdeče smrti. Po iztanjšani ostrini izraza, po logični, do kraja zaključeni zgradbi, po stopnjujočem se naraščanju groze, so te zgodbe tako blizu popolnosti, kot je sploh mogoče. In najstrašneje pri njih je, da imajo tako nezastrto avtobiografski zven. V Pou je, kot v redko katerem umetniku, zasidrana zavest, da je v vsakem človeku vse, zadnje herojstvo in najpodlejša okrutnost. Zato se brez težav identificira s svojimi junaki, prisiljujoč bralca, da se tudi sam nekako identificira z njimi. Ta prenadni pogled v možnosti lastne duševnosti pa je več, kot more večina izmed nas brez groze prenesti.

RAPA ŠUKLJE

ŠESTDESETI NOBEL - KOMU IN ZAKAJ

Burno leto 1960 res ni zasluţilo Nobelove nagrade za mir, dobili pa so jih znanstveniki za tri področja in pesnik Saint-John Perse za literaturo. Ker smo o slednjem že poročali, se zdaj omejimo le na štiri nagrajence s področij medicine, kemije in fizike.

MEDICINA: Miši kažejo pot

Pred desetletjem se je čokati, danes 61-letni avstralski zdravnik sir Frank Macfarlane Burnet, ki je do tedaj veljal za strokovnjaka za levkemijo in virusna raziskovanja, posvetil zelo privlačnemu in razvpitemu področju medicine: premaganju odpora organizma proti tujemu, vsajenemu tkivu. Vsako telo ima namreč čisto svoje tkivo. Če mu s transplantacijo vsilimo tuje celice, se prične upirati in ustvarja protitelesca. Strokovno se temu reče, da je organizem imun proti tujemu tkivu.

Po dolgih letih proučevanja presajenih tkiv je Burnet prispel do zaključka, da ta odpor, ta obramba organizma, ni prirojena in nespremenljiva, marveč nastane med razvojem embrija. To tezo je pomagal dokazati 41-letni londonski naravoslovec Peter Brian Medawar in oba sta za ta odkritja dobila letošnjo Nobelovo nagrado za medicino.

Medawar je cepil kožne celice mišjih embrijev še v materinem telesu in ugotovil, da tedaj mišji organizem še ni imun proti vsiljivemu tkivu, ker so se jim rane pozdravile in so prišle na svet zdrave miške. Ko jim je pozneje vcepil tkivo iste miši kot prej, novorojene miške še niso pokazale nobenega odpora proti tujemu organizmu — navidezno nepremostljiva zapreka, imunost organizma je bila prvič premagana.

Komite na Karolinškem inštitutu v Stockholmu je ugotovil, da je ta poskus prvi prodor v področje imunosti in načenja zdaj popolnoma novo poglavje v eksperimentalni biologiji. Zdaj se bodo lahko zdravniki lotili marsikakšnega medicinskega problema, ki je veljal še včeraj za nesmisel.

Morda bo kdaj mogoče nadomestiti obolel organ s tujim zdravim in tako podaljšati marsikatero življenje.

KEMIJA: Večna ura

»Če pomislim na to, kdo je doslej dobival Nobelove nagrade, kar ne morem verjeti, da so zdaj mene uvrstili med dobitnike,« je dejal profesor Willard F. Libby na univerzi v Los Angelesu, ko so mu povedali, da je izbran za Nobelovo nagrado.

Skromni 51-letni učenjak slovi že nekaj let po vsem svetu. Že s tridesetimi leti je dosegel odkritje, ki so ga zdaj nagradili tudi z najvišjim znanstveniškim odlikovanjem, »ogljikovo uro.« Ta metoda dopušča merjenje časa s sevanjem radioaktivnega ogljika 14, ki je v vseh organskih spojinah.

Nekoč so ležale v Libbyjevem laboratoriju na mizi najrazličnejše skrivnosti: treske iz faraonskih sarkofagov in papirusovi zvitki starih dokumentov, azteške sandale in človeške kosti iz kamene dobe. Libby pa je s svojimi sodelavci z Geigerjevimi števci iskal sledi radioaktivnosti v teh spomenikih davne preteklosti in določal točno starost predmetov.

Osnova metode določanja starosti je ugotovitev profesorja Libbyja, da rastline, živali in ljudje sprejemajo vase z zrakom neznatne količine radioaktivnega ogljika, ki je vedno v ozračju. Ta ogljik 14 se zaradi svoje radioaktivnosti počasi razkraja in se pretvarja v običajni dušik. V trenutku, ko se zruši drevo, pogine žival ali umre človek, torej v trenutku smrti, preneha dovod tega sevajočega ogljika in od tistega trenutka naprej postaja zaradi razkroja količina tega radioaktivnega ogljika v umrlem organizmu vedno manjša, atomski zakoni pa to manjšanje dobro poznajo, saj vemo, da se po 5600 letih količina zmanjša na polovico, po 16800 letih pa na osmino.

Libby je preiskoval z najbolj točnimi metodami količino, se pravi ostanek tega ogljika 14, in iz nje določal starost predmetov iz raznih prazgodovinskih obdobij. Za njim so v preteklih letih arheologi s

MEDAWAR SE ZABAVA S ŠAHOM

LIBBY

GLASER

BURNET

FIZIKA: Mehurček v pivu

»Za del denarja si bom kupil kakšno zelo dobro violino«, je dejal 34-letni ameriški fizik profesor Donald A. Glaser. Zadnje leto dela v največjem laboratoriju na svetu, v atomskem centru univerze v Berkeleyu. Šele pred nekaj meseci so postavili tam njegovo genialno zamišljeno raziskovalno napravo, ki je stala dva milijona dolarjev, mehurčkasto komoro, ki stoji sicer v vsakem večjem laboratoriju za fizikalne raziskave.

V tej komori lahko strokovnjaki raziskujejo lastnosti najhitrejših in z energijo najbolj nabitih delcev atomskega jedra, ki zapuščajo pri potovanju skozi tekočino za seboj sled mehurčkov.

Ta »mehurčkasta« komora, ki jo je profesor Glaser izumil že z 27. letom starosti, je pravzaprav nadaljnja razvojna stopnja znane Wilsonove komore. Tudi ta je pred leti prav tako prinesla svojemu izumitelju Nobelovo nagrado. Pri prvi letijo radioaktivni žarki ali delci atomov iz ciklotrona (atomskega pospeševalnika) skozi stekleno posodo, nasičeno z vlago. Pri tem ustvarijo za seboj kondenzacijsko sled, ki jo lahko fotografiramo, čeprav delcev samih zaradi majhnih razsežnosti sploh ne vidimo.

Posebno hitrim žarkom iz največjih pospeševalnikov pa danes Wilsonova komora ni več dorasla. Mehurčki v kozarcu piva pa so nekega dne napeljali profesorja Glaserja na misel, da bi meglo v komori zamenjal s tekočino. Ta bi precej učinkoviteje zavrla pot hitrih delcev. »Ker je bil alkohol v laboratoriju prepovedan, sem pritihotapil vanj nekaj steklenic piva in sode na svojo delovno mizo,« pripoveduje Glaser. Radioaktivne delce je tedaj usmeril skozi steklenice. Šele ko je pivo segrel, je postala sled v njem vidna in jo je lahko fotografiral.

Ta komora je neprecenljiva za današnje atomske raziskave. Mogoče bo slučajni pogled genialnega znanstvenika v mehurčke v kozarcu piva pripomogel k ožjemu spoznavanju vesolja.

IZ ZNANOSTI IN TEHNIKE NAM POROČAJO

Znani avtomobilski konstruktor Hans Trippel je po naročilu firme »Eurocar« izdelal iz serijskega Austin »Sprite« avtomobila z 950 ccm in 42 KM svojevrstno amfibijsko vozilo, ki nosi ime »Aligator«. Lahko pelje po suhem, v vodi pa ga poganjata dva vijaka, spojena s posebnim menjalnikom, ki omogoča plovbo naprej in nazaj. V vozilu je prostora za 10 oseb.

x

V starem Egiptu so ugotavljali brejost domačih živali tako, da so njihovo seč polivali po ječmenovem semenu, ker so vedeli, da seč brejih živali pospešuje klitje. In zakaj? Egipčani si tega še niso znali razlagati, danes pa že vemo, da so v takšni seči hormoni, ki pospešujejo rast.

x

V ZDA so izdelali mikromikrokamero — vsaj tako ji pravijo — ki dela tako majhne slike, da lahko posname stran knjige na velikost konice igle in bi lahko preslikala celotno Britansko enciklopedijo na film, ki ne bi bil večji kot škatlica za vžigalice. Ta kamera je v bistvu narobe obrnjen mikroskop. Posamezne črke na negativu niso večje od bakterij in potrebujemo zato za branje odličen mikroskop. Na videz genialno odkritje pa je brez praktičnega pomena za mikrofotografijo, ker bi zahtevalo za branje predrage naprave, ker je film zelo težko premakniti v žarišče in je treba fotografirati le tedaj, če popolnoma preprečimo najmanjše tresljaje, ki lahko povsem spačijo sliko. Samo drobec prahu, ki pade na film, lahko uniči pol knjige.

DELFINI V JADRANU - OBSOJENI NA SMRT

LJUBKE ŽIVALI ZA OČI TURISTOV SO V RESNICI STRAHOTNI MORSKI ŠKODLJIVCI, KI SAMO V NAŠEM JADRANU POŽRO VEČ RIB, KOT JIH ULOVIJO VSI NAŠI RIBIČI

Za potnike, ki se vozijo z ladjo po Jadranu, pomeni srečanje z delfini vedno prijetno presenečenje. Ti veliki, ljubki sesalci, ki se igraje podijo po morski gladini, potnike zabavajo in jim krajšajo čas med vožnjo, posebno poleti, ko je tako prijetno sedeti na palubi.

Kljub vsej ljubkosti pa so delfini v našem Jadranu obsojeni na smrt. Vsak, ki delfina ubije ali pa ga ujame živega, dobi denarno nagrado. Toda tistih, ki so doslej že dobili to nagrado, ni posebno dosti.

Kdo je pravzaprav tisti, ki se je tako vneto spravil nad delfine? Kdo jih želi uničiti?

Ribiči...

Res, ribiči imajo na morju veliko sovražnikov. Neurja pa potopljena sidra in čeri in še mnogo drugega — vse to jih ovira pri njihovem opravilu, jim trga mreže in jim kvari lov. Toda za ribiče so vendarle najhujše zlo delfini, te velike morske živali, ki se dostikrat približajo kopališčem in plavajo kot po ritmu neslišne glasbe. Mnogi primorci imajo delfina za pravcatega zaščitnika človeka v vodi in menda je precej primerov, ki to potrjujejo. To vedo tudi ribiči, ki pa se sicer največkrat silno jezijo na delfine. Delfin, ki ima kljun, podoben račjemu, namreč vsak dan požre ogromno majhnih rib. Ko se požene za jato rib, ki so jo ribiči obkrožili z mrežami, postane delfin tudi nevaren. Močna, gibčna in hitra žival se v naskoku na plen ne ustavi pred nobeno oviro. Brez obotavljanja se zaleti v mreže in jih trga, uničuje. Ribiči so tedaj dvojno oškodovani — delfin jim trga mreže in jim krade plen, ki so ga imeli tako rekoč že v rokah. Kako naj bi torej odpustili delfinu te njegove razbojniške navade!

Po ocenah ribiških strokovnjakov živi v vodah našega Jadrana približno 5.000 delfinov. Vsak požre na dan približno 15 kg rib, kar znese na leto za vse skupaj velikansko količino: 37.375 ton rib! Za toliko torej oškodujejo delfini vsako leto »ribji sklad« našega Jadrana. Če vse to preračunamo v dinarsko vrednost, izvemo, da stane letna »prehrana« naših delfinov 28 milijard dinarjev. Dejansko požre 5.000 jadranskih delfinov kar en in polkrat več rib, kot jih skozi ves leto ujamejo naši ribiči!

V ta zobati gobec, ki je sicer čisto podoben kljunu, izgine vsak dan petnajst kilogramov rib

Če gledaš udomačenega in naučenega delfina, se nikoli ne spomniš, da je pravzaprav bič za ribolov

Delfini pa so škodljivci tudi po drugi strani, saj razganjajo ribe, ki jih ribiči obkrožijo z mrežami. Tako delfini odženejo ribičem plen, ki je bil praktično že v mreži. Če ribiči z jato rib, ki jo obkrožijo z mrežami, zajamejo tudi delfina, je prav gotovo, da bodo mreže že čez kratek čas vse razcefrane, kot bi bile spletene iz navadnega sukanca.

Ribičem so sicer delfini prav všeč, kadar se mirno igrajo po morski gladini, in jim ne odrekajo njihove ljubkosti; toda ljudje z ribiških ladij jih hočeš nočeš morajo uničevati, če naj sami živijo. Res je, da naši ribiči doslej niso imeli posebno dosti uspeha v boju proti delfinom, zato pa sedaj iščejo učinkovitejših načinov, kako bi uničevali te morske škodljivce. Združenje morskega ribištva Jugoslavije se že ukvarja z mislijo, da bi si zagotovilo sredstva za nakup več sto posebnih pušk na harpune. Potem naj bi vsaka ribiška ladja dobila nekaj takšnih pušk in boj proti delfinom bi postal dosti učinkovitejši.

Gotovo bo s temi posebnimi puškami poslej ubitih precej roparskih delfinov, ki se bodo zagnali v jate rib, obkrožene z ribiškimi mrežami. Prav tako gotovo pa je tudi, da to še ne pomeni, da bodo ribiči v prihodnje povsem iztrebili vesele delfine iz našega Jadrana.

ANTARKTIKA JE PRECEJ MANJŠA, KOT SO MISLILI

Mednarodno geofizikalno leto je rodilo precej sadov in ne najmanjši med njimi je tudi približanje Antarktike, te skrivnostne bele celine, ostalemu svetu. Vrsta držav oziroma njihovih odprav je v tem delu sveta zbirala najrazličnejše podatke in sam južni tečaj je postal stalno bivališče z veliko, dobro opremljeno bazo. Proučevanje belih prostranstev Antarktike je prineslo, razen čisto znanstvenih podatkov, tudi nekaj praktično zanimivih ugotovitev in gotovo je najzanimivejša ta, da je celina Antarktike za petino manjša, kot smo jo navadno risali na zemljevidih. Naša slika ima zarisano nekdanjo mejo »celine« s črtkano črto, ki pa, kot so ugotovili, pomeni le mejo stalnega ledu. Morje se pod ledom globoko zajeda v celino in loči celo od nje nekaj področij, ki so pred nedavnim veljali za zanesljivo celino — na primer Ellsworthovo višavje.

VARŠAVSKO PISMO

KINEMATOGRAFI DOBRIH FILMOV

Na Poljskem jih je le nekaj. Najbolj znani so v Lodžu, Poznanju in v Varšavi. Bil sem v dveh.

Kino v Lodžu je poznan kot »Študijski kino«, varšavski pa kot »Kino dobrih filmov«. Dasiravno se oba drugače imenujeta, je njun značaj in namen v bistvu isti. Prvi zveni bolj znanstveno in resno, medtem ko varšavski naravnost pove, za kaj gre; a spor zaradi nazivov je menda povsem odveč.

Nadvse nenavadna sta program in dejavnost teh nedvomno posebnih kinematografov. Zakaj posebnih? Nemara zato, ker je njihova naloga predstaviti gledalcem posebne umetniške in idejne stvaritve.

Dasiravno je sito poljske filmske repertoarne komisije dokaj gosto, vendar zaide tudi na naša platna marsikaj podpovprečnega. V študijskih kinematografih in kinematografih dobrih filmov pa za razliko od ostalih prikazujejo samo skrbno izbrane in dobro pripravljene filme. Namenoma govorim o skrbno izbranih in pripravljenih filmih. Tu gre za to, da gledalcem ne prikazujejo le filme, se pravi, ustvarjajo še večjo povezavo z gledalci s tem, da jih na kratko seznanijo z ustvarjalci prikazovanega filma, z njihovimi vrlinami in napakami; dalje organizirajo ankete, pripombe in želje ter diskusijo. To je prvi namen študijskih kinematografov in kinematografov dobrih filmov.

In kako izpolnjujeta obe ustanovi, ki sem ju obiskal, svojo nalogo?

Upravnica »Študijskega kina« mi je povedala, da se je kino moral preseliti v večjo dvorano, ker je prejšnja postala pretesna. Od januarja do začetka julija n. pr. so predvajali 37 filmov s približno 75-odstotno udeležbo. To je dokaj visok odstotek, enak tistemu v najboljših premierskih kinematografih v Lodžu, čeprav v »Študijskem kinu« predvajajo težke in problemske filme, ki so jih že predvajali drugod. Od sedemintridesetih so imeli največji uspeh naslednji filmi: »Sounset boulevard«, 100 % obisk; nato film C. Dreyerja: »Dan jeze«, 98 % obisk; francoski film »Svet tišine« in italijanski »Umberto D«, vsak po 90 odstotkov obiskovalcev; in slednjič »Ivan Grozni«, 80 %.

Prav tako kot v Lodžu je 75-odstotni obisk v varšavskem »Kinematografu dobrih filmov«. Ta ima svojo dvorano od februarja letos v kinu »Wiedza« v Domu kulture in znanosti. Glede na pogoje, ki so v prestolnici, kjer je veliko več kinematografov kot v Lodžu, je to velik uspeh. Vedeti moramo namreč, da je bil poprej v kinu »Wiedza« povprečni obisk le 40 %.

V »Kinematografu dobrih filmov« so v štirih mesecih in pol prikazali 20 filmov. Stoodstotni rekord od teh so dosegli: film, ki so ga predvajali prvega, pred petintridesetimi leti snemana Eisensteinova »Križarka Potemkin«; Bergmanov film »Glumači« in »Državni sovražnik št. 1« s Fernandelom. Drugo mesto so zasedli filmi: »Krik«, 96 %; »Rihard III.«, 95 %; »Lepotice noči«, 92 %; »Beg na smrt obsojenega«, 91 %; »Marty«, 89 odst.; »Sol zemlje«, 88 %; »Morilci so med nami«, 88 %; »La strada«, 85 %. Vsi omenjeni filmi so bili že od prej dobro znani. Treba je omeniti tudi to, da vse filme prikazujejo z informacijami filmskega kritika Jerzyja Plazewskega, ki je hkrati tudi umetniški vodja tega kina.

Z informacijami oziroma predavanji je v Lodžu drugače. V začetku so gledalce informirali znani filmski delavci: prof. Toeplitz, režiser A. Bohdziewicz, dr. J. Wroblowa in drugi. S tem pa se je tudi končalo. Od začetka aprila prikazuje »Študijski kino« samo filme. Priznati moramo, da Varšava prednjači pred Lodžem ne samo glede predavanj oziroma informacij, temveč tudi glede stika z gledalci, ker imajo stalni nabiralnik za želje. Pripombe, ki jih je bilo doslej nad sto, narekujejo izbor programa. Kot dragoceno zanimivost naj omenim, da je bilo 150 prošenj, naj ponovijo predvajanje filma »Križarka Potemkin«.

Dobro izbrani in pripravljeni repertoar, razprave, garderoba in skrinjica želja ugodno vplivajo na odnos gledalcev do kina in do njegovega vodstva. V nekaj mesecih so si omenjeni kinematografi pridobili stalno občinstvo. Simbol te publike je »mož z zavitkom«, ki kljub visokim letom (nad 70 let) vidi vsak film v študijskem kinematografu in ga vsi uslužbenci kina zelo dobro poznajo.

O vsem tem ne govorim zato, da bi prikazal manjše ali večje uspehe določene skupine ljudi, temveč zato, ker kino v Varšavi in kino v Lodžu jasno dokazujeta, da je v ljudeh živa potreba po taki vrsti kinematografov; da v bistvu ni težkih filmov, da so le filmi, ki jih ne prikazujejo na pravem mestu. Iz tega sledi, da je treba ustanavljati študijske kinematografe ali kinematografe dobrih filmov povsod v večjih mestih.

Jan Budkiewicz

Op. ur.: To bi veljalo posnemati tudi pri nas!

Boštjan Hladnik na startu

Po daljšem študiju v Franciji se je naš mladi režiser Boštjan Hladnik pretekli teden lotil svojega prvega celovečernega igranega filma (ki je peti po številu letošnje Triglavove proizvodnje) »Ples v dežju«, po romanu Dominika Smoleta. Hladnik je tudi pisec scenarija in snemalne knjige. V glavnih vlogah nastopata Duša Počkajeva in Miha Baloh. Notranje posnetke bodo posneli v ateljejih Filmservisa, zunanje pa na ljubljanskih ulicah. Direktor filma Dušan Povh sodi, da bo »Ples v dežju« — če le ne bo preveč dežja! — posnet do konca februarja. Torej, vso srečo.

DUŠAN POVH — NOVA NAGRADA

Na nedavnem mednarodnem III. leipziškem tednu kratkih in dokumentarnih filmov so prikazali vsega 120 filmov. Grand prix sta dobila francoski trik-film »Uporabni atom« in poljski »Muzikanti«. Eno od štirih naslednjih, tako imenovanih »velikih nagrad«, je prejel Dušan Povh za svoje »Tri spomenike« (Viba-film, Ljubljana).

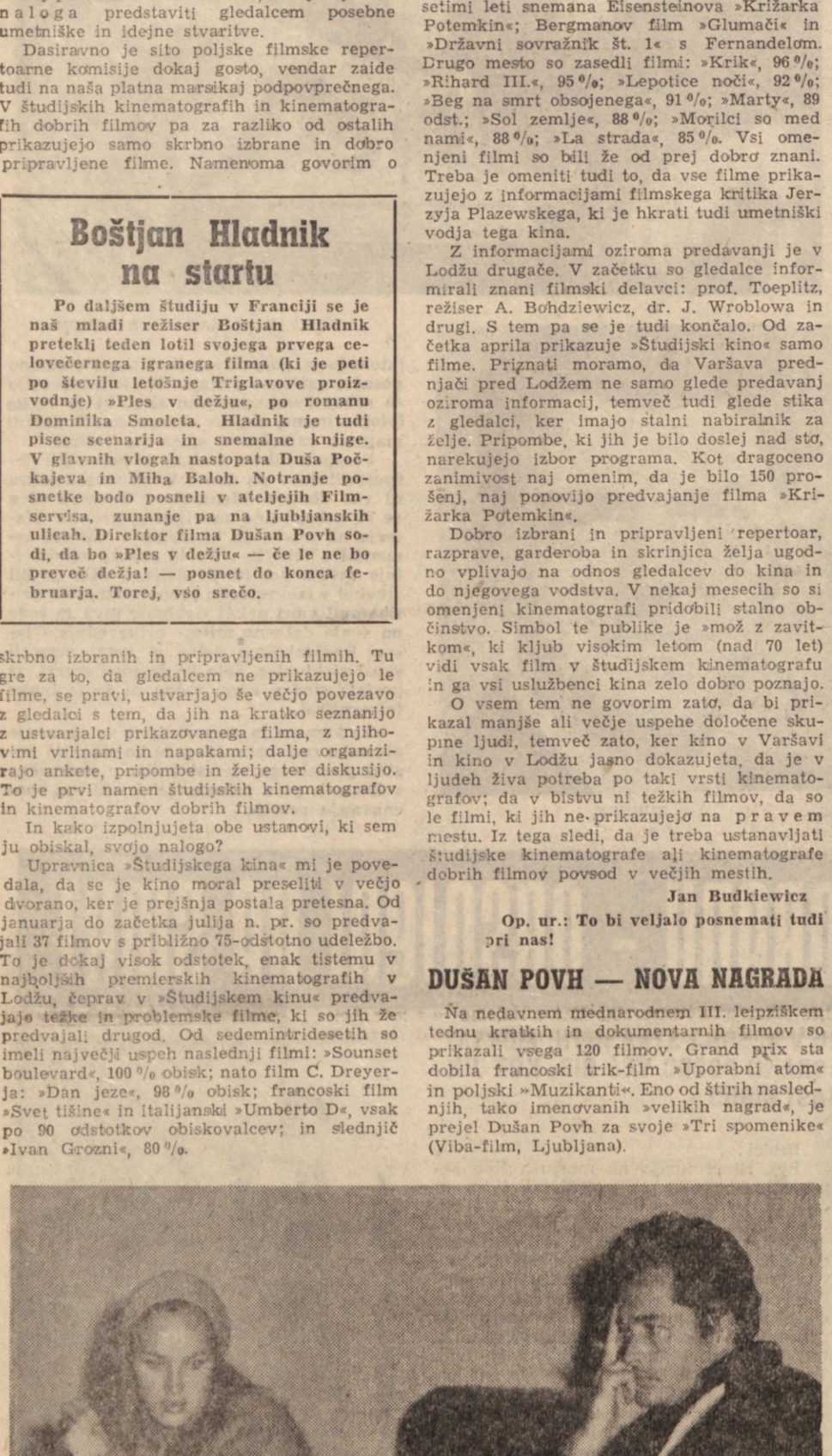

»Zakaj?« – marca 1961

Pred kratkim se je mudil v Ljubljani že drugič letošnjo jesen znani ameriški igralec in režiser John Derek. Oba z ženo — švicarsko igralko Ursulo Andress — sta se nastanila v hotelu Turist, kjer smo ju fotografirali, ko sta čakala na vesti iz Rima, kajti od rimskega producenta je odvisno snemanje filma »Zakaj?« v režiji in glavni vlogi Johna Dereka. Usluge naj bi nudil Triglav-film. In odgovor iz Rima je prišel: s snemanjem bodo začeli marca 1961.

MELISSA: »Drobna, bleda, pretresljiva. Njene temne trepalnice so dajale njenemu obrazu in njenim očem skromen, blag in nedolžen izraz . . .« Taka je ena od Durreilovih junakinj iz Aleksandrije — in taka je v filmu in tudi sicer nežna Audrey Hepburn. Kakor, da je vloga v Mankiewiczevem filmu napisana nalašč zanjo! Gospa Ferrerjeva bo imela tako spet novo priložnost igrati in blesteti s svojimi prelepimi očmi, srcem — in znanjem.

Ameriški Poljak Joseph L. Mankiewicz in francoski Irec Lawrence Durrell uglašujeta edinstveni hollywoodski

KVARTET

Pred nekaj leti je vedelo še zelo malo ljudi za Lawrenca Durreila. po rodu Irca, ki mu je danes 48 let in živi v Franciji, »v edini deželi, kjer si lahko brez skrbi, da bi te nadlegoval kak upokojeni polkovnik, ki išče četrtega za bridge«, kar je ugotovil že kot 16-letni mladenič, ko se je po naključju znašel v Parizu, v tem mikavnem kotlu zahodne kulture. Toda še prej je svoja otroška leta preživel v Indiji, pod Himalajo, kjer je njegov oče gradil železnico, in potem je sam preživel tri desetletja v angleški diplomaciji v Indiji, Grčiji in končno v Egiptu, kjer je odkril Aleksandrijo, »to čudovito mesto, ki skriva v svojih nedrjih pet jezikov, pet ras in dvanajst religij«.

Ko je dal slovo diplomaciji, se je Durreil torej naselil v Franciji, postal pisatelj in si s pravo angleško natančnostjo uredil svoj delovnik in program. Napisal je štiri romane o Aleksandriji: »Justina«, »Balthazar«, »Mountolive«, »Clea« — štiri zgodbe, ki pa uokvirjajo eno samo sliko — Aleksandrijo in njene ljudi. Knjige so izšle na Angleškem, sledili so prevodi po svetu. Brali so jih tudi v Hollywoodu in izločili iz njih štiri osrednje ženske figure. Veteran Joseph Mankiewicz, ki ima na svojem kaminu že štiri Oscarje, specialist za dialoge in »filmani teater«, je prišel sam v Francijo, da bi pisatelju pokazal svoj scenarij. Scenarij je po Mankiewiczevi praksi ostal zvest Durreilovim romanom in pisatelj je bil zadovoljen. Tako bo Mankiewicz začel snemati film »Justina« s štirimi »super zvezdami«, s kvartetom, kakršnega v Hollywoodu redko utegnejo zbrati: Ingrid Bergman, Audrey Hepburn, Ava Gardner in Liz Taylor. Samo honorarji za te igralke bodo znašali toliko kot ducat povprečnih filmov — dve milijardi.

CLEA: »Imela je oči egipčanske sfinge.« S tem je povedano vse o drugi Aleksandrijki, samo to in mnogo več. Táko jo je videl pisatelj, ki dobro pozna ženske, kot priča na stotine pisem, ki jih prejema od neznanih bralk. Mankiewicz je vztrajal: samo Ava Gardner lahko igra to vlogo! In izbirčna Ava je takoj podpisala pogodbo.

JUSTINA: »Imela je čudovit obraz. Bliskala je z očmi kot na pol ukročen panter.« V Hollywoodu menijo, da Liz Taylor sicer ni pravi »panter«, da pa bo panterja s svojo zmeraj močnejšo ustvarjalno močjo spodobno zaigrala. Justina ni niti Grkinja niti Egipčanka niti Sirijka in vendar je vse hkrati, prava hči Aleksandrije.

Iz Beograda poročajo:

MODA KOMERCIALNIH FILMOV

Po »poskusni vožnji« Radičevićevega filma »Ljubezen in moda«, ki je po tednu dni prikazovanja v Zemunu zabeležil nad 40.000 gledalcev in tako pustil za seboj vse zemunske rekorde, se je producent »Avala-film« odločil, da bo tudi ostali beograjski publiki pokazal ta film — poln humorja (kakšnega, bomo videli!), zabavnih melodij (sedemnajst popevk), lepih modelov in popularnih imen. V »Avali« so prepričani, da bo ta film »nesel« celo »Tovariša predsednika srednjega napadalca«, dasi je še prezgodaj soditi, ker je distribucija oba filma šele začela razpečevati. Kakorkoli: pomembno je, da je tudi domači film postal »roba« za široko potrošnjo.

REKORDER VAJDA

V ateljejih »Avale« so dosegli izreden rekord, nevsakdanji tudi za svetovne prilike. Mladi režiser Marjan Vajda je — s pomočjo izkušene ekipe Savremenog pozorišta in s sodelovanjem nekaterih popularnih umetnikov in iz drugih gledaliških hiš — posnel svoj dolgometražni film »Skupno stanovanje« v reci in piši — sedmih dneh! Po prav tako kratkih pripravah je ekipa dan in noč snemala kader za kadrom, pogosto tudi po trideset na dan, kar je v tehničnem pogledu svojevrsten rekord — če bo umetniška kvaliteta to naglico res opravičila, pa se bomo lahko prepričali . . . Rekorderji — entuziasti so zdaj v središču pozornosti naših statistikov.

ZVESTI PAVLE VUJISIĆ

»Avala« pa ima pred vrati še tretjo premiero. Kopije filma »Bolje je znati« so gotove. Režiser Voja Nanović in nosilec glavne vloge Pavle Vujisić bosta z ostalimi člani ekipe že čez nekaj dni tako videla prve reakcije publike in prebrala prve kritike o vrednosti svojega letošnjega truda. Doslej je Vujisić rešil oba Nanovićeva dosedanja filma — »Tri korake v prazno« in »Pogon B«, zato pričakujejo, da ga bo Nanović angažiral tudi še za naslednji svoj film.

REKORDERJI

V minuli filmski sezoni so dosegli v pariških kinematografih največji obisk naslednji filmi: »Nevarne zveze« 632.000 gledalcev, »Salomon in kraljica iz Sabe« z Gino Lollobrigido 424.000, »Jaz in krava« s Fernandelom 401.000, »Nekateri so za vroče« z Marilyn Monroe 364.000, »Zelena kobila« režiserja Clauda Autanta Laraja 320.000, »Babette gre v vojsko« z Brigitte Bardot 282.000 gledalcev itd. Najbolj obiskani film »Nevarne zveze« se mora za svoj visoki obisk vsekakor zahvaliti francoski cenzuri. Saj gotovo še niste pozabili afere v zvezi s tem filmom?

LEILA: »Vse, česar se ta ženska dotakne, postaja toplo in zlato.« To je Leila Ingrid Bergmanove, ki bo zavoljo nje spet potovala v Ameriko. Igralka je — kot tudi ostale tri — navdušena nad svojo vlogo. Brez obotavljanja je sprejela ponudbo. Upodobila bo lepotico, ki so ji ošpice iznakazile obraz pa se je začela skrivati in preživlja bridke ure in ure pred zrcalom. (Na naši sliki Ingrid Bergmanova s Tonyjem Perkinsom v filmu »Imate radi Brahmsa . . .?«)

FILMI ki jih bomo gledali

ZVEZDE

Amerikanci so napravili Dnevnik Anne Frank, mi smo izdelali Deveti krog, Bolgari so skupno z Vzhodnimi Nemci ustvarili film Zvezde, ki je bil pohvaljen na lanskem filmskem festivalu v Cannesu.

Film pripoveduje zgodbo iz druge svetovne vojne. Godi se v pozabljenem bolgarskem mestu, kamor prižene jo Žide iz Grčije. Poslali jih bodo v zaprtih vagonih kot živino v koncentracijska taborišča, kjer jih bodo pomorili v plinskih celicah. Ljudje pa mislijo, da jih bodo peljali na velike plantaže, kjer bodo gojili zelenjavo. Ko čakajo, da bodo prispeli vagoni, ki jih bodo odpeljali v smrt, se med nemškim častnikom in židinjo učiteljico splete prijateljstvo. Da sta se ljubila, spoznata, ko ju ločijo za zmerom. Dekle pa še uvidi, da so med Nemci tudi ljudje.

Na zahodu in vzhodu je bil Nemcem film zelo všeč. Ugotovili so enoglasno, da je film nepristranski, objektiven, in to so ugotovili na enem samem, zelo izjemnem dogodku, o katerem govori film. To ni bilo težko, ker je ta namen imel tudi režiser.

Režiser Konrad Wolf je novo, zelo zanimivo ime med vzhodnonemškimi režiserji, ki je znal zaželenemu namenu podrediti zgodbo o nesrečnih ljubimcih.

Stil je ekspresionizem, kar pa je že moda v vzhodnih filmih, ki delajo silo zgodbam, neprimernim za to.

Zvezde so preprosta zgodba, ki ni napisana za prepoudarjeno obliko, v kateri je režijska nadgradnja vse preveč podrejena vprašanju kako in skoraj nič ne odgovarja na vprašanje zakaj . . . izrezi presenečajo, vsebina slik se izgublja v patosu, namen izstopa preveč očitno in ves ta hrup ubija tišino, ki je skrita v preprosti zgodbi in bi bila pretresljiva, če bi bila izpovedana preprosto. Le včasih režiser pravilno prisluhne in se njegova nadgradnja sreča z osnovno mislijo in takrat postanejo prizori nenadoma stvaritev mojstrove roke.

Toda ustvarjalci so imeli določen namen in niso naredili pretresljive obtožbe. Film Zvezde hoče skozi trpljenje Židov vrniti ugled Nemcem.

Vojko Duletič

POPRAVEK

V zadnji številki se nam je v besedilo za »Amaterski (filmski) festival« na 1. strani vrinila pomota: igralec, ki naj bi vzbudil pozornost profesionalnega filma, se piše Dušan Prebil in ne Pobegajlo. — Uredništvo.

Američani so privrženci mnogih športnih zvrsti, a ena je vendar pred vsemi...

Zaljubljeni v baseball

Baseball je igra, ki Američane najbolj navdušuje. V vsakem moštvu igra [illegible] ki morajo, medtem ko je žoga v igri, preteči določeno pot med dvema [illegible]

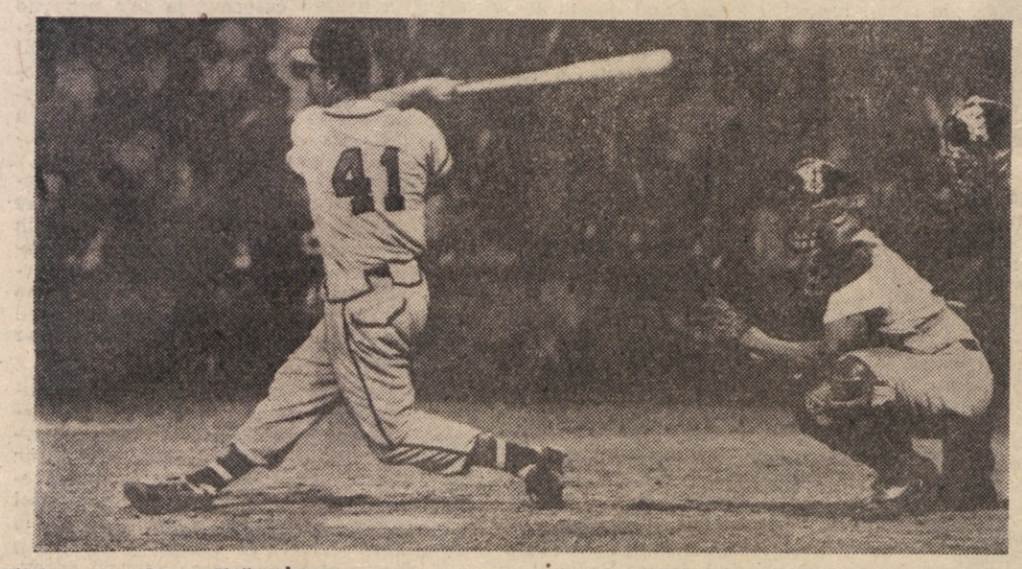

Pitcher navadno odloča igro. Če dovolj daleč odbije žogo, pridobi ekipa s tem mnogo časa in možnosi za vrnitev v bazo

[illegible]nano je, da je v ZDA šport [illegible]. 1 — pravzaprav narodni šport — baseball in ne morda rugby, atletika ali košarka. — Tisti, ki še niso videli, kako igrajo baseball ameriška moštva, ne morejo razumeti, zakaj dajejo Američani, ki obožujejo atletsko moč pri rugbyju, [illegible]ier se lomijo noge ko poleti, ki zahtevajo kri in k. o. pri boksu, prednost baseballu, pri katerem ni odurne silovitosti. Seveda pa je baseball igra, ki zahteva trdne mišice, točen udarec, nezmotljiv refleks in popolno soglasje; je tudi igra zvijače.

Med stotimi ameriškimi športniki ne boste našli dveh, ki ne bi do podrobnosti poznala življenja in »čudežev« najboljših igralcev baseballa. Možno je, da se kdo od Američanov ne zanima za druge športe, za Marilyn Monroe ali celo za Nixona in Kennedyja, toda nedovoljeno in nerazumljivo bi bilo, če ne bi znal povedati, kdo je Babe Ruth, najboljši tolkač vseh časov.

Zaradi ogromne razprostranjenosti ZDA je državno prvenstvo v baseballu razdeljeno v dve skupini. Osem moštev tekmuje v tako imenovani »American League« (New York, Baltimore, Cleveland, Detroit, Chicago, Washington, Kansas City, Boston) in osem v »National heague« (Pittsburgh, San Francisco, Milwaukee, St. Louis, Cincinnati, Los Angeles, Chicago, Philadelphia). Zmagovalca obeh skupin igrata v finalu — tako imenovanem »World series«. To je največji športni dogodek v državi. Naslov prvaka pripade tistemu moštvu, ki v tem finalu štirikrat zmaga. Zatorej morata obe moštvi v »World series« odigrati najmanj štiri tekme, največ pa jih lahko odigrata sedem. Med utrudljivim tednom »World series« se dogaja v ZDA nekaj podobnega kot v Južni Ameriki ob pomembnih nogometnih tekmah. Ljudje potujejo s tranzistorji in s slušalkami na ušesih, televizijski aparati so postavljeni na vseh javnih prostorih, v vseh taksijih in avtobusih zahtevajo potniki prenos s tekme. Časopisi posvečajo dogodku po cele strani. Vstopnice so v [illegible]nutku, ko so prodane, že [illegible] plačane. Prekupčevalci za[illegible] vajo v urah »mrzlice« za[illegible] tudi astronomske zneske

Razen »World series« je še »All Stars series«, ki sprošča športno navdušenje v ZDA. »All Stars series« je srečanje med reprezentancama obeh lig (American League in National League).

Obstaja tudi »Little League« za pionirje od osmega do štirinajstega leta. Približno 150 tisoč pionirjev ima legitimacijo te lige, še več pa jih je, ki se ukvarjajo s to igro v šolskih in divjih klubih.

Američanom je pri baseballu najbolj všeč negotovost. Do zadnje minute tekme je nemogoče težko reči, kdo bo zmagal, pa čeprav eden izmed nasprotnikov vodi s štirimi ali petimi točkami. Dve, tri srečne priložnosti (innigs) in vse se sprevrže.

Razumljivo je, da so spričo izrednega zanimanja (obisk na igriščih in televizijski prenos) tudi dohodki veliki. Klubi so prava trgovska društva. Igralec baseballa je plačan bolje kot zvezdnik v rugbyju ali v Evropi in Južni Ameriki nogometaš, saj lahko zasluži do 40 tisoč dolarjev na leto. So tudi igralci, ki so zaslužili več ko milijon dolarjev med kariero. Povprečna letna plača pa znaša približno 25.000 dolarjev.

Šostakovič in nogomet

Dmitrij Šostakovič je proslavil nedavno tega svoj 45. rojstni dan. Laureat Leninove nagrade, nosilec mednarodne nagrade za mir ni skladatelj, ki bi bil tako zaverovan v svoje delo, da ne bi videl vsega, kar se dogaja okoli njega. Prav nasprotno, Šostakovič je umetnik, ki živi sredi dobe in — ljudi.

Športnike bo prav gotovo zanimalo, da je tudi navdušen pristaš nogometa, kar je tudi sam priznal med nekim intervjujem za pariško televizijo. Poslušalci so bili seveda nemalo presenečeni, ko so izvedeli, da ne zamudi nobene priložnosti, da obišče nogometno igrišče, kjer pa se najrajši postavi med gledalce na stojišču. Pravi namreč, da je samo tam med tekmami res prava »atmosfera«.

Šostakovič je že skomponiral skladbo, ki jo je preprosto imenoval »Nogomet«, izjavil pa je, da ne namerava ostati samo pri tem, ampak se bo lotil še simfonije, v kateri bo izrazil dramatičnost, lepoto in slavo nogometne igre.

NAJBOLJŠEMU SLOVENSKEMU ŠPORTNIKU PLAKETO BRANKA ZIHERLA

ovorika za judoista

Ker sezona ni več niti poletna in — žal — še manj zimska, izbira tekem ni kdo ve kako velika. Tako so vse točke pobrali judoisti, dvigalci uteži, kegljači in nogometaši.

Vrstni red: 1. MACAROL (Ljubljana) — judo 24 točk, 2. GABROVŠEK (Ljubljana) — dviganje uteži 19, 3. STERŽAJ (Ljutomer) — kegljanje 17, 4. GALE (Olympia) — judo, 5. VABIČ (Maribor) — nogomet 8, 6. JURETIČ (Ljubljana) — dviganje uteži 6, 7. JAKHEL (Ljubljana) — judo 1 točko.

Najboljše olimpijske tekmovalke 1960 v slalomu — z leve Američanka Snite (druga), Kanadčanka Heggtveit [illegible]) in Nemka Henneberger (tretja)

PO SAMOSVOJEM KONGRESU NA NIZOZEMSKEM

GO NA POHODU

Vse kaže, da dobiva japonski šah — go vse več prijateljev tudi v Evropi. Tak vtis se vsiljuje pobudniku te igre pri nas, ki se je kot gost evropske zveze za go udeležil kongresa te orjanizacije v nizozemskem mestecu Oud — Poelgeest blizu Leidena.

Go-igro s črnimi in belimi žetoni na 361 križiščih imenujejo japonski šah, čeprav so njena pravila in kombinatorika povsem različni od šahovskih. Privrženci te 4000 let stare igre so se letos zbrali na rednem kongresu evropske federacije za go na Nizozemskem. Bilo jih je skupaj več kot sto, od teh 77 igralcev. Najštevilneje je bila zastopana Nemčija, udeležence pa so poslali še Nizozemska, Avstrija, ZDA, Japonska, Anglija in Jugoslavija. Dnevi kongresa so bili namenjeni organizacijskim sestankom, teoretičnim predavanjem japonskega mojstra dr. Kuwabare in seveda turnirskim igram mojstrov in ostalih igralcev. Omeniti velja še, da je bil pokrovitelj kongresa japonski ambasador na Nizozemskem.

Po splošnem mnenju je kongres dobro uspel. Izkazalo se je namreč, da je pridobil go tudi mnogo mladih prijateljev, zanimanje za to igro pa so pokazale tudi ženske. Nizozemski tisk je sestanku posvetil precejšnjo pozornost. Zanimivo je tudi, da je postal evropski prvak relativno zelo mlad igralec — 27-letni Günther Ciesow iz Zahodnega Berlina.

»Ker v Jugoslaviji še ni zveze za go, sem lahko bil le opazovalec, ki pa so me vendar vabili na vse seje, tako da sem dobil vpogled v vse probleme te organizacije. Doživeli smo priznanje, ker smo tudi pri nas že začeli z učinkovito propagando za to igro, zlasti pa zaradi tega, ker smo pripravili že učbenik goja. Vsi si seveda želijo, da bi tudi v Jugoslaviji dobili čimprej zvezo za go in tako povečali število članov mednarodne federacije.

Na zadnji seji kongresa so sklenili, da bo naslednji kongres prihodnje leto v Avstriji. Možnosti pa so, da bi organizacijo kongresa 1962 prepustili Jugoslaviji, za kar bi prišla v poštev Piran ali Portorož,« je zaključil tovariš Fink — pobudnik te igre pri nas.

KLICAJ TEDNA

Na mednarodnem športnem odru je sedaj, ko so vse panoge znova zabeležile velik napredek, nemogoče uspevati brez temeljitih celoletnih priprav. To velja za prav vse vrhunske športnike, ne glede na disciplino in državo, ki v njej oziroma zanjo tekmujejo. In tega se je treba dobro zavedati — vsakokrat ko pišemo in govorimo o uspehih naših športnikov. Gre namreč za to, da je treba tem tekmovalcem nuditi pogoje za trening, na njih samih pa je potem (in to je treba kontrolirati!), da možnosti, ki se jim ponujajo, tudi prizadevno izkoriščajo. V minulih letih smo med pripravami za velike mednarodne nastope šampionom vse prevečkrat popuščali, kaže pa, da bo odslej drugače. Tak vtis se vsiljuje zlasti pri atletih, ki so se na široki fronti in s središčem v klubih (tako je prav!) lotili priprav za evropsko prvenstvo v Beogradu, vendar pa so pri tem — ob zares zelo dobrih pogojih za vadbo — tudi zelo poostrili kontrolo nad atleti, ki jih bodo ne glede na zven imen črtali iz kandidatskih spisov, če in brž ko ne bodo trenirali tako vestno, kot je treba...

TEMELJITO

NEMŠKI ALPSKI SMUČARJI PRED NOVO SEZONO NA SNEGU

MLADI V OSPREDJU

Še mlajše kot doslej bo alpsko zastopstvo zahodnonemške smučarske zveze, ki se bo v novi sezoni udeleževalo velikih mednarodnih preizkušenj. Obe 24-letni »seniorki« Hannelore Basler (Ulm) in Sonja Sperl (Bayerische-Eisenstein) sta se po poroki namreč odločili postaviti smuči v kot. Tudi 26-letni Hans-Peter Lanig, srebrna kolajna v olimpijskem smuku, ne bo več na voljo, saj bo do aprila 1961 ostal v ZDA, kjer se izpopolnjuje v hotelirskem poklicu. Nazadnje pa ne prihajata v poštev za velike tekme tudi oba »tridesetletnika« Sepp Behr (Sonthofen) in Beni Obermüller (Rottach-Egern), ki bosta poslej pomagala zveznemu trenerju Avstrijcu Fritzu Huberju in bosta šla v boj le še ob manjših »praskah«.

Po velikem prepiru v Squaw Valleyu, kjer je vodstvo enotnega nemškega moštva določilo za smuk drugorazrednega Vzhodnega Nemca Riedela namesto Wagnerbergerja — smučarja razreda I, se je Fritz Huber pravzaprav hotel zahvaliti za položaj nemškega zveznega trenerja. Več vabljivih ponudb drugih evropskih federacij bi mu ta korak lahko celo še olajšalo, naposled pa si je vendarle premislil. Ko se je namreč zveza povsem soglasila z njegovimi načrti, je vse ostalo pri starem. In v čem so Huberjeve zahteve? Preprosto v tem, da je treba še bolj kot doslej skrbeti za naraščaj in mu dajati možnosti nastopanja tudi na največjih tekmah.

● **»Talentov je na Bavarskem na pretek,«** pravi Fritz Huber. **»Vsakoletni množični mladinski obračun s Tirolsko je tudi zmeraj nov vir zanje. Toda večji napredek mladih zagotavlja samo redna udeležba na skupnih pripravah starejših.«**

In tega načela se letos držijo. Do konca novembra so se na najvišji nemški gori Zugspitze tedensko menjavali fantje in dekleta »teenagerskih« let. Urili so se predvsem v slalomu. Prva polovica decembra pa je namenjena vadbi smuka. Štirinajst dni bo popolna reprezentanca vadila v francoskem Val d'Isere. In potem — upajo — bodo tekmovalci pripravljeni za prve starte, ki čakajo ženske v Grindelwaldu, moške pa v Adelbodenu — v začetku januarja.

● **»Zelo smo zadovoljni, da je Huber tudi letos trener naše reprezentance,«** je izjavil referent za alpsko smučanje pri Smučarski zvezi Hans Urban. Prav temu funkcionarju gre največ zaslug za to, da so v zvezi sprejeli Huberjev načrt o čim številnejšem vključevanju mladih v priprave reprezentance. **»Naš cilj je svetovno prvenstvo 1962 v Chamonixu,«** je nadaljeval. **»Mi tedaj nočemo samo obraniti mesta, ki smo si ga priborili med smučarskimi velesilami v alpskih disciplinah, marveč si bomo prizadevali še izboljšati naš plasma. Seveda bi bilo laže, če bi imeli na voljo več sredstev. Upam pa, da bomo v sodelovanju z bavarsko smučarsko zvezo, edino — na alpskem smučanju posebej zainteresirano deželno zvezo — vendar uspeli.«**

Niti Huber niti Urban pa ne marata mladi nemški ekipi vnaprej napovedovati uspehov in mednarodnih lovorik. Kljub temu pa seveda upata, da se bo enemu ali drugemu Nemcu tudi že letos posrečilo opozoriti nase...

Bruno Moravetz

Tradicionalna prireditev »Pohod ob žici okupirane Ljubljane« bo prihodnje leto — v nekoliko spremenjeni in še razširjeni obliki — 7. maja. Ob Dnevu republike je izšel razpis za to prireditev, ki bomo o njem podrobneje pisali v eni naših prihodnjih številk

NOVINARJI NAPOVEDUJEJO 1, 0, 2

PRECEJŠNJE RAZLIKE

V nedeljskem 31. kolu »Sportne napovedi« so izkupički novinarjev dokaj različni, kljub temu, da pomembnejših presenečenj pravzaprav ni bilo. Seveda pa je pri pokalnih tekmah vendar zmeraj računati z njimi, zaradi česar so se nekateri tudi tako ušteli...

1.	Inter : Juventus	1	1	0	2	1	1	1
2.	Roma : Milano	1	1	0	1	1	1	0
3.	Spal : Fiorentina	0	2	0	0	1	2	0
4.	Catania : Sampdoria	0	1	2	1	1	1	1
5.	Atalanta : Padova	1	1	0	2	1	1	1
6.	Lanerossi : Lazio	1	2	1	2	1	1	0
7.	Napoli : Bari	1	1	0	1	1	2	1
8.	Torino : Lecco	1	0	1	1	1	1	1
9.	Udinese : Bologna	0	1	1	2	1	0	2
10.	Nimes : Reims	1	1	0	2	1	1	2
11.	Sedan : Monaco	0	1	1	2	1	2	1
12.	Grenoble : Lyon	1	1	2	2	1	1	1

ZMAGOVITI STOLPEC:

1.	Velež : Dinamo	2
2.	Mačva : Hajduk	2
3.	Maribor : Crv. Zvezda	2
4.	Split : Sarajevo	0
5.	Sloboda : Vojvodina	0
6.	Proleter (O) : Novi Sad	0
7.	Borovo : Trešnjevka	1
8.	Rabotnički : Rijeka	1
9.	Sloga : Pobeda	1
10.	Šibenik : Sutjeska	1
11.	Varteks : Željezničar	1
12.	Jedinstvo (Bih) : Borac	2

Ta teden so se reakcije razvrstile takole: **Delo 9, Ljubljanski dnevnik, Polet in TT 8, RTV Ljubljana 6, Slovenski Jadran 3 ter Večer 2 točki.**

Generalni vrstni red se ni bistveno spremenil, saj je spremenil plasma (v dobro) le Polet. Podrobno: **RTV Ljubljana 156 zadetkov, Ljubljanski dnevnik 148, TT 147, Delo 141, Polet 134, Slovenski Jadran 132 in Večer 127 zadetkov.**

Za prihodnje 32. kolo, ko so na sporedu »Sportne napovedi« tekme italijanskega in francoskega nogometnega prvenstva so se uredništva odločila takole (stolpci pomenijo: I. — Delo, II. — Večer, III. — Slovenski Jadran, IV. — TT, V. — RTV Ljubljana, VI. — Ljubljanski dnevnik, VII. — Polet):

KNJIŽNE ZBIRKE CANKARJEVE ZALOŽBE ZA L. 1961

Ljubitelje dobre slovenske knjige, zlasti pa vse dosedanje naročnike, vabimo, da si ogledajo program naših knjižnih zbirk za leto 1961.

SVETOVNI ROMAN

Italo Svevo: ZENO COSINI
A. I. Kuprin: JAMA
George Eliot: MLIN NA FLOSSI
Grimmelshausen: SIMPLICIUS SIMPLICISSIMUS

SODOBNI ROMAN

Premčand: GODAN
Enzo Bettiza: TRŽAŠKA PRIKAZEN
Louis Guilloux: ČRNA KRI
James Gould Cozzens: V OBLASTI LJUBEZNI

BIOS

Prokopij: BLIŠČ IN BEDA BIZANCA
Hermann Schreiber: SIMFONIJA CEST
Pierre Brisson: MOLIÈRE
Avro Manhattan: VATIKAN IN XX. STOLETJE

NOVA LJUDSKA KNJIŽNICA

Jordan Leov: POBRATIMA
Saint Loup: GORA NI HOTELA
Mary Renault: KRALJ MORA UMRETI
Paul Hermann: MED NOČJO IN JUTROM
Frank J. Hardy: MOČ BREZ SLAVE
Mika Waltari: TURMS NESMRTNI

Knjige naših knjižnih zbirk lahko plačujete v mesečnih obrokih, njih cena pa je nižja, kot bo kasneje v knjigarnah. Vabimo vas, da se nemudoma priglasite v krog naših naročnikov, kajti tudi v letu 1961 bomo tiskali knjige v omejenih nakladah. Vsa podrobna pojasnila in prospekte dobite v založbi in v vseh knjigarnah.

CANKARJEVA ZALOŽBA — LJUBLJANA
KOPITARJEVA ULICA 2, p. p. 201 — IV.

KRATKO TODA NOVO

Na vsem mestnem področju velikega Londona velja prepoved, da nikjer po njem ne smejo trenirati metalci kladiva. Eden najboljših specialistov v tej disciplini Barry Thomas se zaradi tega ne more nikjer uriti, se je pa zdaj obrnil prav do dvora, se pravi do Filipa, moža angleške kraljice, ki je znan kot velik privrženec športa, naj mu odpomore iz te zadrege. Visoki zagovornik je njegovo prošnjo odpravil na naslov strokovne športne zveze, obenem pa podregal pri pristojnih mestnih organih, naj skušajo omiliti to zaporo.

* * *

Znani teniški profesionalec Jaroslav Drobny — češkega porekla, ki je nekaj let igral za Egipt, zdaj pa je naseljen v Veliki Britaniji — je prevzel tehnično pripravo italijanske teniške ekipe, ki pojde na medconski finale za Davisov pokal v Avstralijo. Drobny silno zamerja Angležem, da ga ne marajo v enakem svojstvu sami zase, pa čeprav se jim je ponudil brez honorarja za to delo. Že vedo zakaj!

* * *

Vse, kar je prav, toda ondan smo brali večkrat potrjeno vest, da je moral mlad angleški nogometaš kar na lepem in med tekmo umreti, ker se je zadušil z zvečilnim gumijem. Znano je namreč, da angleški igralci usnjene žoge redoma med igro žvečijo gumijeve čike. Colin Keeling se je ravnal po starejših. Toda: kdo ve kako; zalogaj mu je spolzel v sapnik in ohromil važen živec. Preden so poklicali in pripeljali zdravnika, mu je srce nehalo biti.

* * *

V Kongu imajo sicer domačo vojno, toda mimo tega radi igrajo včasih tudi malo nogometa. Stvar pravzaprav ne bi zaslužila omembe, toda zapisati je le vredno, da igrajo tam polnovredno tekmo samo 60 minut dolgo. Toda to ni urejeno tako nemara zaradi prevelike vročine ali premajhne vzdržljivosti igrajočih, temveč zavoljo tega, ker je nogometašev toliko, da se lahko samo po tem skrajšanem urniku ob nedeljah in praznikih razvrstijo pred občinstvom vsi. Tako je tam uvedena praksa, da igrajo ob takih popoldnevih kar tri tekme zapovrstjo... To je veselja — za šest vrst in barv navijačev...

* * *

Na športnem Olimpu vsega sveta — ali s kratico pri IOC — so zelo nerazpoloženi tudi proti zimskim športom. Na zadnjem kongresu v Rimu so o tej stvari razpravljali bolj akademsko in potihoma, zdaj pa je prišla v svet podrobnost, da obsojajo belo opojnost v olimpijskem sijaju zlasti zaradi tega, ker so zimske olimpijske igre najboljša odskočna deska za profesionalne kariere najboljših udeležencev. Predsednik Brundage je napisal in razposlal vsem olimpijskim odborom po svetu okrožnico, v kateri priporoča, naj odgovorni bolje nadzirajo amaterizem v lastni hiši, kajti sicer bi se utegnilo zgoditi, da bodo zimske igre v znamenju petih krogov kmalu dočakale zadnji dan.

tovarna nogavic in drobne konfekcije
Polzela

Če kakovost - potem »Podravka« juhe

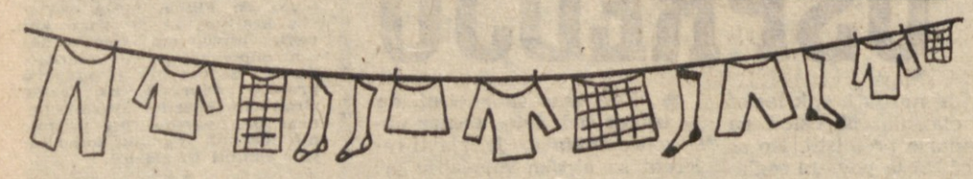

55 DIN

PODVOJILI SMO MOŽNOSTI PRIDOBIVANJA NAGRAD

in prinašamo svoj domači detergent v dveh velikostih

V vsakem zavitku našega domačega detergenta, ki stane le 55 odnosno le 45 din in je torej najcenejši pralni detergent, je:
ALI OŠTEVILČENA SLIKA KAKOR DOSLEJ
ALI SLIKA METULJA S ČRKO
ALI PA SLIKA IZ SERIJE CVETLIC

Če sestavite s slikami, opremljenimi s črkami, stavek: »ALBUS- DOMAČI DETERGENT, dobite prav tako GLAVNO NAGRADO.

Obstoji pa še ena možnost pridobitve nagrade za deklice – bodoče gospodinje. To nagrado pa prejmete, če najdete v zavitku sliko iz serije cvetic.

Vse slike odnosno točke odpošljite tovarni »Albus« v Novi Sad. Naslov odpošiljatelja je treba napisati točno s tiskanimi črkami, zaradi sigurnosti odpreme nagrad. V vsakem »TT« bomo objavili imena nagrajencev, ki so v preteklem tednu prejeli lepe nagrade torej nagrajencev tovarne »Albus«.

SEZNAM DOBITNIKOV GLAVNIH NAGRAD

Počič Milena, Rakičan 120, Murska Sobota – Kuželič Staša, Pijava Gorica, ZP Škofljica pri Ljubljani – Klemenčič Otilija, Črešnjevci 13, Gornja Radgona — Smadič Frančiška, Rakičan 114, Murska Sobota – Ahačič Marica, Gostilna Svetel, Celje, Mariborska 44 – Pirc Marija, Hudo 34, Radomlje pri Kamniku – Mencinger Danica, Šempeter 11/a, Savinjska dolina pri Celju – Per Vida, Moravče 80, pri Domžalah – Marolt Erna, Želeče 29, Bled – Tumpič Nevenka, Jelendol 3, Tržič – Jošt Karlinca, Frankolovo pri Celju – Koren Jožef, Podkraj 46, Orešje Gol – Škrobar Antonija, Hercegovšak 42, Gornja Radgona – Spoljar Marija, Rogaška Slatina 4 – Novak Milka Suhadol 1, Zidani most – Zupanc Ema, Splošna bolnica, Lekarna, Novo mesto – Novak Doroteja, Celje, Trnovlje 200 – Medvešek Milena, Celje, Ostrožno 16 – Karu Francka, Podutik 4, Šentvid nad Ljubljano – Tomšič Anica, Nemška vas 14, Ribnica na Dol. – Vavpotič Francka, Količevo 34 Dob pri Domžalah – Pleše Zlatica, Lomnička 30, Kurilovec, Velika Gorica — Fajfar Marija Nomenj 4, Bohinjska Bistrica.

PRIHODNJIČ STE VERJETNO NA VRSTI VI!

Skrivnost Rooseveltove smrti

V Philadelphiji, ZDA, je pred kratkim izšla zanimiva knjiga »13 slavnih pacientov«, v kateri ameriški zdravnik in poljudnoznanstveni pisatelj dr. Noah D. Fabricant razpravlja o boleznih trinajstih znamenitih bolnikov. Na podlagi spominov, pričevanj, pisem iz zapuščine, zdravniških izvidov in izjav raznih sodelavcev in prijateljev »13 pacientov« je sestavil knjigo, ki jo je »Newsweek« ocenil za »fantastično odkritje«. Knjiga je vzbudila izredno zanimanje po svetu, saj skuša avtor dokazati, kako zelo je potek bolezni vplival na ukrepanje in delovanje državnikov in politikov, kot tudi na ustvarjalnost umetnikov. Tu je beseda o Rooseveltu, Carusu, Hitlerju (Parkinsonova bolezen), Freudu (16-letni boj z rakom), F. Scottu Fitzeraldu (umišljena TBC), Woodrowu Wilsonu (delna paraliza), Gandhiju (visok krvni pritisk), Gershwinu (tumor v možganih), Gauguinu in drugih. V priredbi bomo, če ne že vse, pa vsaj večino zgodb ponatisnili.

Dr. Noah D. Fabricant SLAVNI PACIENTI

Na Rooseveltovi domačiji »Hyde Park« ob Hudsonu je vladalo radostno vznemirjenje. James Roosevelt, 54-letni oče, je vpisal v družinsko knjigo rojstvo novega člana: »Ob četrt pred deveto 30. januarja 1882 je moja Sally rodila krepkega, velikega fantiča. Tehta 4,05 kile.«

Porod ni bil lahak. Kasneje je Rooseveltova mati pripovedovala: »Ko naj bi se Franklin rodil, so mi dali preveč kloroforma. Doza bi bila skoraj smrtna zame in za dete. Celo bolniška sestra je zatem menila, da je res presenetljivo, da dete živi, ona da tega nikdar ne bi verjela.«

Hlapi kloroforma dražijo sluznico dihalnih organov. Zato nemara ni čudno, da je Franklin D. Roosevelt vse svoje žive dni trpel za prehladi, ki so se začeli že nekaj dni po rojstvu z običajnim nahodom. Vsaj tako sodi dr. Fabricant, ki je odkril v pismih malega Franklina nešteto tožba zaradi nenehnih prehladov. Ko je bil štiri leta v šoli v Grotonu, je na prvem mestu omenjal, kako slabo se počuti zaradi novih in novih prehladov, dasi je v svoji otroški dobi prebolel tudi ošpice, škrlatinko in ga je mučil zobobol.

Jeseni 1900 je Roosevelt začel študirati pravo na harvardski univerzi. V zadnjem študijskem letu se je zaročil s svojo bodočo soprogo Eleanor, daljno sorodnico. Toda njegova mati je bila odločno proti tej zvezi. Tako so s poroko odlašali, da je bilo Franklinu 23 let in nevesti 21. Jeseni 1904. leta, malo preden je razglasil zaroko, je šel Roosevelt na columbijsko univerzo in opravil pravni seminar. Tri leta kasneje je kot mlad advokat začel prakso na Wallstreetu. 1910 je v državi New York kot demokrat kandidiral za senatorja in navkljub pesimističnim napovedim zmagal v pretežno republikanskem okrožju.

Preden ga je leto kasneje napadla otroška paraliza, je bil Roosevelt pogosto, vendar nikdar resneje bolan. Med poročnim potovanjem ga je mučila koprivka in ponovno vlek (Hexenschuss). 1912 je imel lažji napad trebušnega tifusa. Leto kasneje je imel želodčne težave in še dve leti kasneje so mu operirali slepič. Zatem ga je spet mučil vlek in začeli so se neprijetni katari v sinusih.

Junija 1912 je potoval v Baltimore, kjer so Woodrowa Wilsona izvolili za predsedniškega kandidata demokratske stranke. Ko je Wilson postal predsednik, je dobil Roosevelt mesto državnega podsekretarja v mornarici. 17. marca 1913 — po naključju je bila to osma obletnica njegove poroke — so ga zaprisegli. Še isti večer je pisal materi: »Sem krščen, birman, zapriseženi, cepljen — in nekakšen pomorščak!«

Vsa ta leta je tožil o bolečinah v grlu. Iz pisem prijateljem je razvidno, da je samo v letu 1916 prebolel štiri vnetja v grlu. Tri leta zatem so 37-letnemu odstranili mandeljne. Pičlih 21 mesecev kasneje je zbolel za otroško paralizo. Možnost vzročne zveze med odstranitvijo mandeljnov in otroško paralizo je medicino že dolgo vznemirjala. Domnevo so okrepile raziskave, ki so pokazale, da se nagnjenost k otroški paralizi v takih primerih poveča, in sicer neodvisno od časa operacije.

Roosevelt je živel v neprestanem strahu, da bi ta okrutna bolezen, ki je tedaj strašno gospodarila po ZDA, utegnila prizadeti tudi katerega od njegovih družinskih članov. In — o ironija usode! — napadla je prav njega. To je bilo 10. avgusta 1921, ko je bil star 39 let in je s svojo družino na jahti križaril pred otokom Campobello. Na tem otoku so imeli Rooseveltovi počitniško hišico. Tisto popoldne so opazili na enem od sosednjih otokov gozdni požar. Šli so na kopno in hiteli na pomoč. Z združenimi močmi so omejili ogenj. Da bi se ohladil, je Roosevelt po končanem reševanju skočil v bližnje, mrzlo jezero.

Naslednji dan je imel visoko temperaturo in akutne bolečine v levi nogi. Njegova žena je poklicala starega prijatelja dr. Bennetta. Ugotovil je prehlad. 12. avgusta bolnik ni mogel več vstati, zvečer ni mogel več premakniti nog. Gospa Rooseveltova in dr. Bennett sta poklicala na posvet še drugega zdravnika, znanega kirurga dr. Keana, ki je napisal naslednjo diagnozo: »V spodnjem delu hrbteničnega mozga je zožena žila zaustavila kri in povzročila krvni strdek. Zaradi tega je prišlo do prehodne ohromitve, ki pa vendarle ni povzročila neobčutljivosti.« Predpisal je krepke masaže in napovedal, da bo okrevanje trajalo »nekaj mesecev«. V naslednjih dneh se je Rooseveltovo stanje poslabšalo. Dr. Kean je zato svoje mnenje spremenil. Zavrgel je teorijo o strjeni krvi in izjavil, da ima bolnik »bolezensko ognjišče« v hrbtnem mozgu. Tedaj so Rooseveltu že odpovedali tudi izločilni organi. Stric Frederic A. Delano se je zato posvetoval še z vrsto specialistov, ki so bili vsi po vrsti prepričani, da gre za otroško paralizo. 25. avgusta je prišel iz Bostona dr. Lovett, preiskal bolnika in prepovedal masaže. Ohromelost se je že razširila tudi na roke in hrbet. Bolečine so bile hude.

Ko je minila prva faza bolezni, so Roosevelta prepeljali v bolnišnico v New York. Navzlic optimističnim napovedim cele tedne ni bilo opaziti nikakega izboljšanja. Naposled je 21. oktobra lahko zapustil bolnišnico, odpeljali so ga v domači »Hyde Park«. Bil je tako daleč, da se je lahko s posebnim pasom dvignil s postelje v premični stol. Medtem se je doma razvnel silen prepir: mati je zahtevala, naj se bolnik vda v usodo invalida in ostane pri njej, vsi drugi pa, da naj se čimprej vrne v politično areno. Jeseni 1922 se je že lahko premikal z berglami, jeseni 1924 pa se je odzval vabilu prijatelja Peabodyja, ki mu je priporočil naravni vrelec v Warm Springsu, v državi Georgia. Roosevelt, ki je poskusil vse, kar so mu svetovali, se je podvrgel tudi tej kuri in tukaj »prvič spet začutil življenje v prstih na nogah.« Ko se mu je življenjska moč povrnila, se je znova lotil svojih poslov in politike.

Čez štiri leta, 1928, je poskrbel za pravcato senzacijo na skupščini demokratske stranke: odvrgel je bergle in se brez pomoči — vsekakor pa še zmeraj v jeklenem korzetu — obdržal na nogah. Samo z navadnima palicama je odkorakal na govorniški oder. Upal je, da bo nekega dne lahko hodil tudi brez palic, toda ta želja se mu ni nikdar izpolnila. 1932, v letu najhujše gospodarske krize v ZDA, ga je nezadovoljstvo dvignilo na predsedniški stol države. Franklin D. Roosevelt je ostal predsednik polnih dvanajst let — tri mandatne dobe.

V prvih dveh predsedniških dobah se je počutil na sploh dokaj dobro. Ne pa tudi v tretji. Nekaj tednov po japonskem napadu na Pearl Harbour je sklenil kongres v interesu oborožitve ukiniti 40-urni tedenski delovni čas in svobodo štrajka, toda predsednik ZDA zakona ni podpisal. Po njegovem mnenju oboroževalnega načrta niso ogrožale tolikanj sindikalne zahteve kot običajna bolezen — prehlad. V pismu bankirju Kentu je svoje stališče takole obrazložil: »Japonci nikdar ne bi napadli ZDA, če ne bi bilo tega prehlada... Če mi od začetka oboroževalnega programa ne bi imeli 60 milijonov delovnih ur izpada zaradi tega hudičevega biča, ki se imenuje prehlad, bi imeli na voljo dovolj letal in topov in tankov, da bi pregazili Evropo, Azijo in Afriko.« In na koncu pisma svari Roosevelt ponovno: »Ostani korenjak in se za božjo voljo varuj prehlada.«

Leta 1943, na konferenci v Teheranu, kjer se je sestal s Stalinom in Churchillom, je Roosevelta spet mučil hud bronhitis in mučen kašelj. Po vrnitvi v ZDA je preživel božič na domačem posestvu »Hyde Park«, kjer si je nakopal še influenco. Podnevi so ga izčrpavali silni napadi kašlja, ponoči so mu ropali spanec. Bolj vznemirljivo pa je bilo to, da je izgubil vso voljo, da bi okreval. Kot posledica nepretrganega kašljanja so se pojavile motnje srca. Da bi razbremenili srce, so se zdravniki odločili za stopnjevano dieto, ki naj bi predsednikovo težo zmanjšala za deset funtov. Problem je bil samo, kako ohraniti njegove rezervne moči. Srce so stalno kontrolirali. To nalogo je prevzel dr. Bruenn.

Kašelj ni ponehal. Dr. McIntire, njegov osebni zdravnik, je povabil na posvet dr. Paullina iz Atlante in dr. Dickensa z univerze Georga Washingtona. O tem poroča McIntire: »Pregled je pokazal zmerno arteriosklerozo, kakršna je pri možu njegove starosti vseskozi normalna, dalje nekaj sprememb v EKG, razdražene nosne votline in bronhije.«

V zadnjem letu svojega življenja je imel Roosevelt stalno ob sebi zdravnika za srčne bolezni dr. Bruenna. Po mnenju predsednikovega zaupnega svetovalca Rosenmanna je pomenila »prelomnico v Rooseveltovi karieri« teheranska konferenca: »Prepričan sem, da se je njegov telesni propad začel prav v Teheranu, dasi tega takrat nismo sprevideli.« Zaradi neprestanega kašlja so začele namreč trpeti tudi srčne žile koronarke, na kar izkušeni zdravniki pogosto naletijo. Po zdravniških izvidih sodeč se je Rooseveltovo zdravstveno stanje trdovratno slabšalo v letih 1944 in 1945. Spričo tega lahko skoraj z gotovostjo domnevamo, da so motnje v dihalnih organih hudo škodovale njegovemu zdravju.

Po temeljitem pregledu so mu zdaj zdravniki nasvetovali popolno mirovanje. Odpeljal se je v »Hobcaw Barony«, na posestvo Bernharda Barucha v Južno Karolino. Bela hiša je objavila, da je predsednik odpotoval na jug, da bi čimprej okreval od neprestanih prehladov. Ostal je dlje, kot je nameraval. Mnogi njegovi sodelavci so bili zaskrbljeni zlasti med jaltsko konferenco v začetku februarja 1945. V Jalti ni utegnil počivati. Jonathan Daniels, tedanji njegov sodelavec in sedaj založnik nekega časopisa, je šele nedavno povedal nekaj podrobnosti o jaltski konferenci. Tistikrat Daniels namreč ni dovolil objaviti številnih »strah vzbujajočih fotografij«: »Te fotografije dokumentirajo tragiko človeka in politika Roosevelta, ki mu nekateri očitajo, da mu je bila zmaga podarjena.« Nekdanji ameriški poslanik v SZ, William C. Bullit, ki se je te konference tudi udeležil, pravi, kako silno se je Roosevelt v pogovorih s Churchillom in Stalinom trudil, da bi formuliral svoje misli. Na povratku je bil tako medel in izčrpan, »da včasih ni mogel odgovoriti na najbolj enostavna vprašanja in je govoril skoraj nesmisle,« kakor je zapisal novinar Gunther.

Fabricant se sklicuje tudi na predsednikovo pisavo, ki jo je po njegovi smrti pregledal psihiater dr. Eliasberg. Le-ta je našel v podpisih z jaltske konference »očitne spremembe od normalnega do nenormalnega, ki so nastopale v intervalih po pol ure.« Zato zaključuje Fabricant, da je Roosevelt preživel že v Jalti nekaj lažjih napadov kapi, čeprav tega njegovi zdravniki niso ugotovili, ali pa so zamolčali.

Po povratku iz Jalte se je Roosevelt 29. marca 1945 spet odpravil v priljubljeni Warm Springs. Na obrazu se mu je bralo, da je popolnoma izčrpan. 31. marca je njegov zaupnik Hassett zapisal v svoj dnevnik: »Njegov videz me je osupnil. Bil je utrujen, mlahav, izčrpan. Pri tem je bilo danes zjutraj videti, da mu gre dobro. Pravil mi je, da je shujšal 22 funtov — da nima nič moči, nič teka, se zelo hitro utrudi. To je opaziti zlasti popoldne.«

Zgodaj popoldne 12. aprila 1945 je 31. predsednik ZDA sedel za pisalno mizo v Warm Springsu. Podpisoval je državniške listine. Medtem ga je neki slikar portretiral. Roosevelt je segel po naslednjem dokumentu, zakonu, ki ga je vlada že sprejela in je čakal samo še na njegov podpis. Dobro razpoložen je menil: »Tako delam zakone.« Potem je bral dalje. Nenadoma pa se je zrušil v stolu. Zajecljal je: »Divje me boli glava.« To so bile njegove poslednje besede, preden je izgubil zavest. Tri ure kasneje je bil Franklin D. Roosevelt mrtev. Uradno so objavili, da je imel »obsežno možgansko krvavitev«.

Dr. Fabricant kritizira Rooseveltovega osebnega zdravnika dr. McIntira, češ da ga je napačno zdravil. Očita mu, da je zamolčal v svojih izvidih omenjene lažje kapi v Jalti. Po njegovem mnenju je Roosevelt »najbolj napačno obravnavani pacient z nahodom v zgodovini Bele hiše... Olajšave zaradi podaljšanega zdravljenja so bile vse bolj neznatne, naposled pa jih sploh ni bilo več mogoče doseči.« McIntire je ugotovil zadnje leto Rooseveltovega življenja zmerno arteriosklerozo in posledicam tega pripisoval njegovo slabo počutje. »Če to res drži,« pravi Fabricant, »bi bilo težko pojasniti, čemu vsi skrbni ukrepi v zvezi z njegovim srcem, čemu so predsedniku dodelili stalnega specialista za srčne bolezni in mu prepovedali letenje v večjih višinah.« Dalje očita, zakaj niso napravili obdukcije njegovega trupla, ki bi lahko — edina — napravila konec čudnim govoricam po ZDA. Kajti še danes so nekateri aspekti o Rooseveltovem obolenju koronark zaviti v skrivnost — in sicer zato, ker sta ameriška politika in predsednikova bolezen neizbežno vpleteni v zgodovinsko dogajanje.

Iz medicinskih izvidov je jasno razvidno, da je 31. ameriški predsednik umrl za naglo obolelostjo koronark, povezano z visokim krvnim pritiskom.

Prihodnjič:
ENRICO CARUSO

Jalta, 1945: Roosevelt — sredi med Churchillom in Stalinom — je že zaznamovan s trpečim izrazom popolne telesne izčrpanosti

Šerif je videl morilca

Pošasten zločin po 8 mesecih končno pojasnjen

Na tej fotografiji je šerif Eutsey »videl« morilca: skriva se med drevesoma v obliki črke V, za žensko v belem plašču in črni ruti

George Oetting, Robert Lindquist in Robert Murphy so bili chikaški poslovni možje, bolj bogati kot revni, vsekakor pa zelo zaposleni. Njihove, približno petdesetletne žene sicer niso bile tako zaposlene, toda kljub temu so se navduševale nad oddihom, ki so si ga, kot prave Amerikanke, kaj rade privoščile tudi same. Tako so se tudi tistega marčnega jutra, smeje, vse tri stisnjene na prednjem sedežu avtomobila, odpeljale skozi sončno in zasneženo pokrajino v Starved rock, malo turistično postojanko sredi velikega nacionalnega parka. Bila bi to skromna, naivna pustolovščina treh osamljenih žena, o kateri bi verjetno še dolge mesece pripovedovale v svojem ženskem klubu. Bila bi, če se te ženske ne bi odpravile naslednjega jutra na sprehod skozi zasneženi gozd... Tako pa se je vse tragično končalo.

Možje so telefonirali v mali hotel opoldne, zvečer, nato še naslednje jutro. Žena ni bilo od nikoder. Pogledali so v sobe. Bile so prazne, postelje nedotaknjene. Že nekaj ur kasneje je 40 državnih policajev, v jahalnih hlačah in s širokokrajnimi klobuki, šerif in njegovi možje ter dvajset mladeničev iz bližnjega počitniškega doma, tesno strnjeni, začelo preiskovati gozd. Ponoči je zapadlo precej snega, tako da nikjer ni bilo videti nobene sledi. Počasi so napredovali, vendar tako natančno, da jim ne bi mogla uiti niti najmanjša podrobnost.

KLIC IZ KANJONA

Po dolgih urah se je nenadoma iz globokega kanjona zaslišal klic, poln groze. Pet mladeničev, ki so preiskovali kanjon, je za ledeno zaveso zmrznjenega slapu v majhni votlini našlo troje ženskih trupel.

Prizor je bil pošasten: tla votline in snežni zamet pred njo sta bila napojena s krvjo. Ženske so imele zdrobljene lobanje, skoraj da jih ni bilo mogoče prepoznati, kosi oblek so ležali po vsej votlini. Celo policisti niso bili v dvomih: nikdar v življenju, kljub svojemu poklicu, niso videli tako razmrcvarjenih trupel.

Ni bilo dvoma: šlo je za žene treh chikaških petičnežev. Možje so se, strti zaradi tragične izgube, vrnili v Chicago, vsa Amerika se je zgražala in razburjala nad pošastnim zločinom, šerif Eutsey pa je začel preiskavo.

Pri rekonstrukciji zločina ni bilo težav; lahko so tudi odkrili morilčevo orožje: močno krepelo in težko ledeno svečo, nedaleč od mesta zločina so našli tudi fotografsko kamero. To je bilo vse, toda kljub temu dovolj, da se je začel veliki lov.

Vso bližnjo okolico so ogradili in začeli iskati še druge sledi. Toda skrite so bile, če jih je sploh kaj bilo, pod debelo snežno plastjo. Razdelili so se v dve skupini. Ena je z metalci plamena, bencinom in tudi z metlami skušala odstraniti plast snega, ki je napadel po zločinu, druga pa je zasliševala vse ljudi, za katere so menili, da so se tisti dan mudili v bližini. Le šerif je kljub temu, da je nadzoroval obe skupini, ubral še svojo, tretjo pot. Njega je zanimal fotografski aparat. Dal je razviti film. Za tremi jasnimi posnetki je sledil nejasen. Film se je zataknil in kamera je na istem delu filma posnela tri prizore. Šerifa je ravno ta nejasni posnetek najbolj zanimal. Poslal ga je v Chicago povečat, ko pa je dobil iz laboratorija fotografijo, je določno pokazal svojim sodelavcem nejasno temno senco v kotu slike in zatrdil:

»MED DREVESOMA STOJI MORILEC...«

»Prepričan sem, da na tej fotografiji vidim moškega, morilca. Trdno sem prepričan. Lahko ga celo opišem. Gre za 25- do 30-letnega moža, visokega približno 175 cm, težkega kakih 70 kilogramov, ki ima na sebi neko vrsto pelerine, verjetno tudi škornje in ki, kot vse kaže, drži v levici orožje ali pa fotografsko kamero.«

Spraševali so ga, kje vse to vidi, toda šerif ni bil v zadregi:

»Tam, v ozadju fotografije, sredi dveh dreves, raščenih v obliki ‚V'.«

Državna policija sicer ni bila tako trdno prepričana kot šerif in je le diplomatsko odgovorila, da je kaj težko s slabe fotografije tako hitro zaključiti in da bodo dokument še natančneje preiskali; toda šerif je trdovratno ostal pri svojem.

Za nenavadno fotografijo, ki je bila tako pomembna šerifu, je zvedel tudi tisk in jo objavil ter tako naredil medvedjo uslugo. Že prej je policija dobila cele kupe pisem z najrazličnejšimi domnevami o zločinu in zločincu, sedaj pa so začele prihajati cele gore. Tako je med drugimi šerif lahko zvedel, da je na fotografiji Indijanec, nekdo je videl za drevesi celo avtomobil, tretji je na fotografiji prepoznal kar določeno osebo, četrti neko drugo itd. Z vsem si je preiskava kaj malo pomagala, kvečjemu škodila, saj jo je zapeljala na toliko napačnih sledi, ob katerih so izgubili toliko dragocenega časa, da je kazalo, da morilca ne bodo mogli več odkriti.

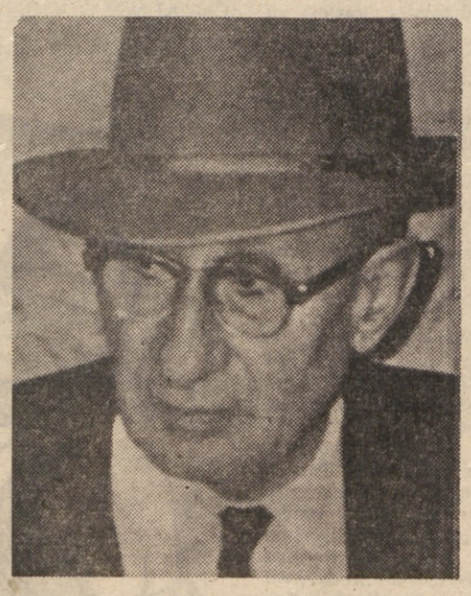

Osem mesecev je potreboval šerif Eutsey, preden je našel »svojega človeka«

Minevali so tedni, meseci, sneg je počasi kopnel. Toda preiskava je dala bore malo rezultatov. Ekipa, ki je preiskovala snežno odejo, je sicer odkrila sveženj ključev, med katerimi je bil tudi ključ od avtomobila. Le-ta jih je odpeljal v neko kanadsko mesto, toda tam se je sled izgubila. Skupina, ki je zasliševala okoličane, je tudi zvedela, da je nekaj ljudi videlo v okolici avtomobil s kanadsko registracijsko tablico, toda nihče si ni zapomnil niti znamke avtomobila, kaj šele številke. Nekateri so tudi trdili, da so videli neznanca, kako se je pred gozdom pogovarjal s tremi ženskami in da jih je potem peljal v gozd. Toda tudi oni niso mogli dati natančnejših podatkov, tako da se je poizkus, da bi napravili robot-portret morilca, končal neuspešno.

ŠERIF JE VZTRAJNO ISKAL »SVOJEGA ČLOVEKA«

Po vseh teh mesecih, ki so minili brez kakršnegakoli konkretnega rezultata, je Amerika skorajda pozabila na zločin. Snega že dolgo ni bilo več in pričakovali so novega. Kazalo je celo, da je policijska preiskava nekoliko opešala. Ograja je sicer še vedno prepovedala dostop do mesta zločina, toda to je bila zgolj še gola formalnost, saj je bilo nedvomno, da tam ne morejo odkriti nobene sledi več. Mogoče bi res tudi preiskava zaspala, če ne bi bilo šerifa Eutseya in njegovega prepričanja, da vidi na fotografiji tudi morilca. Šerif je, kljub vsem mesecem, ki so minili od dneva zločina, še vedno zasliševal priče, samo priče, saj osumljenih še vedno ni bilo, nadaljeval s poizvedovanji in iskal »svojega moža«. Vse izjave so bogve katerič že preverili, preiskali so tudi najrazličnejše ovadbe in prijave, ki so se vse izkazale kot plod razgibane domišljije.

Šerif je poskusil zadnje: »oboroženo« s svojo fotografijo se je vrgel na še eno preverjanje alibijev in primerjavo izjav. In glej, po sedmih mesecih je končno imel tudi človeka, o katerem je vsaj po tihem lahko menil, da je mogoče sumljiv.

Že od začetka preiskave so opazovali človeka, katerega prva izjava je imela dve nejasni točki: ni mogel natančno povedati, kod je hodil na dan zločina, prav tako pa tudi ni mogel pojasniti, od kod ima praske na licu. Imenoval se je Otto Weger in je bil ob času zločina zaposlen kot pomivalec posode v hotelu, kjer so se nastanile tri nesrečne ženske. Policija ga je poznala že od prej: leto pred zločinom je bil osumljen tatvine, v njegovem dosieru pa so prebrali tudi, da je kot štirinajstletni mladenič hotel posiliti neko dekle. To je ravno zapeljalo policijo, da se ni natančneje ukvarjala z njim. Čeprav so sicer raztrgane obleke treh žrtev dale misliti, da gre za seksualni zločin, je bila policija že od vsega začetka prepričana, da gre le za ukano, da zločin nikakor ni delo kakega blazneža, ampak da je zločinec (ali zločinci) hotel speljati preiskavo v napačno smer. Vse bolj pogosto so se namreč vračali tudi na misel, da zločin ni bil delo enega samega človeka, ampak da jih je bilo več.

Povrhu vsega pa je kazalo, da se je Otto Weger, bivši mornar, poročen in oče dveh otrok, popolnoma odpovedal kakršnikoli zločinski dejavnosti. Kmalu po zločinu je sicer zapustil svoje delo v hotelu in se zaposlil kot soboslikar v sosednjem mestecu, toda to ni bilo nič sumljivega. Našel si je pač boljše delo. Najpomembnejše, vsaj za šerifa, pa je bilo, da Otto Weger nikakor ni ustrezal njegovemu opisu morilca, kot ga je razbral s fotografije. Bil je vsaj za 10 centimetrov nižji, kot je po senci sodil šerif. Kljub temu so ga večkrat, kot tudi vse druge priče, zaslišali in celo nadzorovali dvakrat njegove izjave z detektorjem laži, vendar brez uspeha.

DETEKTOR ZA ODKRIVANJE LAŽI JE ODKRIL ZLOČINCA

Toda ravno ta detektor laži je med drugim zaslišanjem napravil iz priče osumljenca. Tisti dan so namreč povabili iz Chicaga Johna Reeda, konstruktorja in izdelovalca nenavadne priprave. Ogledal si je zapiske svojega stroja za odkrivanje laži in že po krajšem premisleku pribil:

»Ta Weger ve več, kot je povedal. Preveč, vedno z enako močjo se upira!«

Šerif se je še enkrat zamislil nad svojo fotografijo, potem pa se je odločil za udarec. Bilo je 17. novembra, osem mesecev po zločinu.

Otta Wegerja je našel z ženo in otrokoma v njegovem malem stanovanju. Mož je najprej odločno zanikal kakršnokoli zvezo z zločinom, toda po osmih urah zasliševanja ga je žena začela rotiti, naj pove vse in tako osvobodi svojo vest. Šele tedaj je začel govoriti. Priznal je:

»Hotel sem jih samo okrasti... samo okrasti...«

Še enkrat se je vrnil v kanjon, ki ga je spet pokrila tenka plast snega. Z dva metra dolgo verigo je bil priklenjen k orjaku državne policije. Rekonstruirali so zločin. Hodil je sključen, kot omotičen, zaraščen v 36 ur staro brado in nenehno ponavljal: »Hotel sem jih samo okrasti... samo okrasti...«

Potem je začel pripovedovati, kako je »po nesreči« zagrabil tisto, kar je mislil, da je torbica ene izmed žensk. Toda bil je fotografski aparat. Ženska se je zdrznila. Potem jih je na pol laskaje, na pol grozeč popeljal do tiste votline. Od tam je »hotel zbežati«. Prej jih je, še vedno na pol v šali, zvezal z drobno vrvico. Toda ena izmed žensk je nekaj zasumila, rešila se je vrvi in ga udarila po obrazu s svojim daljnogledom. Tedaj je pobesnel, s tal je pobral krepelo in jo z vso močjo udaril po glavi. Ženska je padla v nezavest. Toda sedaj sta drugi dve priči njegovega napada, si je rekel. V divji zmesi obupa, strahu in sadizma jih je potem vse tri ubil. Preden je ušel, jim je še strgal obleke in perilo, da bi policija mislila, da gre za zločin kakega obsedenca. Potem si je še v snegu umil krvave roke in se počasi vrnil v hotel.

»Hotel sem jih samo okrasti... samo okrasti...« nenehno ponavlja morilec Otto Weger, ki ga sedaj pregledujejo psihiatri

Šerif se je tako končno, po osmih mesecih, rešil zadeve, ki ga je naravnost obsedla. Otto Weger pa sedaj čaka v državni jetnišnici na natančen pregled psihiatrov. Zakaj to je zločin, ki je le prehud za duševno zdravega človeka.

Lady Chatterley pred poroto

Angleško sodišče Old Bailey je sodilo literarni osebnosti in... angleškemu puritanstvu

Nedolžna ali krivа? Ali je lady Chatterley izprijenka, prešuštnica ali samo ženska, navadna ženska, za katere življenje, ljubezni in dejanja lahko zve vsak Anglež? To vprašanje ni delalo sivih las samo sodniku in porotnikom v znani londonski sodni dvorani »Old Bailey«, ampak je teden dni vznemirjalo oxfordske študente, yorkshirske rudarje, londonske uradnike, farmarje, upokojence s podeželja... vso Anglijo. Pa ne samo njo, celo tujina je radovedno uprla oči v to staro londonsko sodno dvorano, kjer so Angleži v svoji čudoviti zmesi romantične domišlije in puritanskega duha postavili na zatožno klop literarno osebo ter tako neposredno sodili tudi svoji miselnosti in viktorijanskemu konservatizmu.

Ob sodbi, po šestih dneh sojenja, so večerniki z milijonsko naklado natisnili posebne izdaje:

»Lady Chatterley je nedolžna!« je pisalo z veliki črnimi črkami čez vso prvo stran, na prostoru, ki je namenjen le največjim senzacijam in zločinom tedna. To je bil zaključek enega najbolj senzacionalnih literarnih procesov: ves čas sojenja na zatožni klopi ni bilo nikogar. Toda vse drugo je bilo na mestu: sodnik, tožilec, odvetnik, obrambe, zapisnikarji, dvanajst porotnikov, priče. Torej pravi proces, napet, borben, živahen in težak. Najtežji za porotnike. Tožilec je od njih zahteval v imenu družbe in v imenu Krone, da obsodijo prešuštnico, ki se skriva v 317 straneh malega formata založbe »Penguin«; v imenu literature in svobode umetniškega ustvarjanja pa so najvidnejše osebnosti angleškega kulturnega življenja in vrsta prič zahtevale, da dovolijo prodajo neokrnjenega in »neočiščenega« teksta knjige, ki jo je pred 32 leti napisal David Herbert Lawrence, eden štirih največjih angleških književnikov tega stoletja.

Kdo ima prav, komu naj verjamejo? Porotniki so bili v dvomih. Sicer pa kako naj sploh sodijo o nenavadni literarni »pošasti«, ki je skorajda napravila konec tradicionalni angleški hladnokrvnosti, če je sploh ne poznajo, komaj da so slišali za njeno ime? Sodnik je rešil problem. Vsakega porotnika so oskrbeli s sendviči, črno kavo in knjigo z naslovom — »Ljubimec lady Chatterley«. Dali so jim v roke zgodbo o ženski iz angleške visoke družbe, o ženi sira Clifforda, aristokrata, ki se je iz prve svetovne vojne vrnil kot invalid. Neozdravljiva ohromelost spodnjega dela telesa. Suha zdravniška diagnoza, ki je življenje mlade žene spremenila v večno, moreče prepeljavanje vozička z ohromelim možem po parkih okrog dvorca. Zaman je bilo vsako čakanje nežnosti, strasti, vse dokler je ni, v bolestnem napadu otožnosti, šla iskat k lovskemu čuvaju, poslu svojega moža. Ali je kako opravičilo za tako žensko?

V svoje kaste strogo zaprta viktorijanska Anglija iz leta 1928, ki je bila v literaturi še vedno močno pod vplivom Dickensovega stavka — »nikdar napisati vrste, od katere bi lahko zardel nedolžni« — je menila, da ga ni. Zavrgla je Lawrenceovo najboljšo knjigo, mu očitala pokvarjenost in dovolila le izredno »očiščeno« izdajo.

Od tedaj so minila tri desetletja in marsikaj se je tudi v Angliji spremenilo. Bila je vojna, vezi s kopnom so veliko trdnejše, čas počasi potiska v ozadje tradicije in konservativna pojmovanja. — Konec pa je tudi »lepih in poštenih« angleških navad. London ima danes že več prostitutk kot Pariz, v ekskluzivnih klubih, kamor policija nima vstopa, se vrstijo prizori strip-teasea, ki veljajo za najdrznejše na svetu; pod nazivi raznih nudističnih, fotografskih, higienskih in kdo ve še kakšnih združenj izhajajo najrazličnejše revije, ki jih je kaj težko ločiti od pornografskih publikacij. Nad vsem tem se razburja le še Lordska zbornica.

Da, veliko se je spremenilo od Lawrenceovih časov v Angliji. Celo zakoni. Sedaj le sodišče po sojenju lahko prepove kako delo. Na vse to je računal znani založnik Allen Lane in tvegal... Natisnil je 200.000 izvodov »neokrnjenih in neočiščenih«, kot je poudaril na naslovni strani svoje izdaje. Tako so angleške tiskarne prvič natisnile — »Ljubimca lady Chatterley« v tisti obliki in obsegu, kot ga pozna večina ostalega sveta in kakršnega so doslej le tihotapili iz Francije in ZDA (kjer so pred davema letoma dovolili neokrnjeno izdajo).

Življenje lady Chatterley res ni bilo tako, da bi ga postavljali za vzor, pa tudi nekatere besede, s katerimi ga je Lawrence opisal, niso za v dekliško šolo, toda v letu 1960 bi bilo treba res veliko konservatizma, da bi obtožili to, po vsem svetu priznano literarno mojstrovino pokvarjenosti. Toda Angleži so ga imeli dovolj...

Tožilec je zahteval, da po zakonu o obscenih publikacijah — doslej so se ga v Angliji poslužili le enkrat, z njim so prepovedali katalog londonskih prostitutk — prepovedo prodajo neokrnjene izdaje Lawrenceove knjige. Pri svojih obtožbah je bil natančen; tako natančen, da je to bila svojevrstna posebnost razprave. Se nikdar dotlej niso v angleških sodnih dvoranah slišali tako nedvoumnih besed, tistih, ob katerih se mora vsak dobro vzgojen Anglež z gnusom zgroziti, pa čeprav so še tako pogostne na dvoriščih in cestah. Pa tudi nikdar dotlej se še ni našel angleški časopis, ki bi jih s tako malo obotavljanja natisnil na svoji prvi strani, kot je to storil manchesterski »Guardian«. Kaj natančen, tožilec je bil prav pikolovski. Porotnike je opozoril, da je eno teh besed naštel v knjigi 30-krat, drugo 14-krat, tretjo 13-krat, druge pa 6-, 4- ali pa 3-krat. Povedal je tudi, da je v knjigi trinajst opisov spolnega odnosa, zelo natančnih opisov, kjer Lawrence niti najmanjše podrobnosti ni prepustil bralčevi domišljiji. »Ko bi bil v knjigi le en tak opis,« je menil tožilec, »bi bila knjiga nedvomno boljša in ne bi o njej razpravljali pred sodiščem.« Častitljivi tožilec tudi nikakor ni mogel razumeti, zakaj je moral Lawrence tako natančno sleči svojo junakinjo, preden jo položi v objem lovskemu čuvaju. »Ali je to res bilo nujno?« je spraševal porotnike.

Mogoče res ni bilo nujno, toda porotniki so menili, da nikakor ni odveč. Zakaj pri upoštevanju vsega je bilo res precej težko odkriti, zakaj bi bila krivda nezveste žene kaj manjša, če bi ob svojem ljubimcu ostala oblečena. Toda tožilec jim ni pustil časa za razmišljanje. Stresajoč s svojo lasuljo je hitel brati tiste odlomke, zaradi katerih naj Angleži ne bi brali »neočiščene« knjige. Brat je s skrajno neprizadetim, hladnim glasom. Toda ljubezenski prizori so ostajali ljubezenski prizori in tiste »grozne« besede so ostajale »grozne«. Ko je tožilec menil, da je prebral dovolj, da bi se knjiga priskutila vsakemu pravemu Angležu, se je obrnil k poroti:

»Ali bi res radi videli, gospodje, da bi taka knjiga prišla v roke vaši ženi ali nišni pomočnici?«

Angleški polcilinder in »neokrnjena in neočiščena« izdaja Lawrenceovega dela — to je bil prizor, ki ga je kamera lahko zabeležila na londonski ulici šele 32 let po tistem, ko je izšla prva izdaja »Ljubimca lady Chatterley«

Toda, ali tožilčev argument ni bil dovolj močan ali pa v Angliji ni več pravih Angležev, nikogar namreč ni preveč zaskrbela ta misel. Poslednje dvome pa so potem pregnali odvetnik in priče.

Obramba je pojasnila Lawrenceova stališča, povedala, da si je vedno prizadeval, da bi dosegel isti cilj, da je hotel prikazati spolne odnose kot poštene in da je hotel strgati z njih tančico hinavščine in sramotnosti, da je »Ljubimec lady Chatterley« njegovo najbolj uspelo delo tudi v tej smeri. Lawrence se je kot obsedenec trudil, da bi združil tisto, kar je že od nekdaj ločeval angleški puritanizem: hotel je združiti telesne nagone in srčne težnje, fizično ljubezen in čustveno življenje. Če je to opisal v romanu, ki opisuje nezvesto ženo, kaj zato. Če bi hoteli prepovedati v Angliji vse romane, v katerih nastopajo nezveste žene, bi jih ostalo komaj deset odstotkov. »Grde« besede? Kakšne grde besede pa so to, če jih pozna že vsak desetleten paglavec?

Če porotniki že niso povsem verjeli branilcu, pa so jih priče prepričale do konca. Prvo besedo so imele ženske: predstavnice ženskih društev, katoliških žena, ženskega tiska in intelektualk. Potem pa so tu bili še dolgi članki, pod katerimi so bila najrazličnejša slavna imena, katerim je bilo kaj težko ne verjeti. In vsi so poudarjali, da je Lawrence prinesel v angleško slovstvo tisto svobodo, brez katere bi bilo danes kaj malo angleškega slovstva, da je Lawrenceov briljantni stil najboljše zagotovilo o njegovi moralnosti in čistosti.

Za višek razprave pa je poskrbel woolviški škof dr. John Robinson, ki je kot priča izjavil, da je »značaj knjige najbolj krščanski« ter pristavil:

»Spolno dejanje, takšno, kot ga slika Lawrence, ima v sebi nekaj svetega, nekaj podobnega dejanju svetega obhajila. Za avtorja «Ljubimca lady Chatterley» sta meso in duša eno...«

Zaradi take svojevrstne razlage Lawrenceovega romana je sicer za literaturo navdušeni škof dobil precej strog ukor svojega nadškofa, toda že naslednje dneve so londonski časopisi prejeli celo vrsto pisem raznih pastorjev, ki so prav tako zahtevali, da v Angliji objavijo popolno izdajo »krščanskega romana«.

Porota se je odločila.

Angleška inteligenca je skoraj enoglasno pozdravila tako odločitev, ne sicer toliko zaradi popolne izdaje Lawrenceovega dela, saj je to pri vsej zadevi postalo že postranskega pomena, ampak bolj kot uradno priznanje tihe desetletne revolucije, ki je počasi spreminjala obraz sodobne Anglije. Seveda, kot vsaka revolucija, tudi ta ni šla brez muk. Razburjanje, razni »da« in razni «ne» se bodo verjetno še precej časa vrstili v pogovorih in časopisih, celo precej otožnosti je opaziti nad vso to »dobro lepo in pošteno« Anglijo ki izginja, toda...

Kot vse velike stvari ima tudi ta, za katero nekateri menijo, da pomeni začetek novega obdobja v angleškem javnem življenju, tudi svojo nič kaj preveč vzvišeno spremljevalko. Ko je v enem tednu razprodal svojih 200 tisoč izvodov »Lady Chatterley« je založnik zadovoljno izjavil:

»Jutri bom potolkel vse svoje rekorde. Prodal bom dva milijona izvodov.«

Tvegal je in dobil, toda veliko Angležev mu privoščil ta dobiček.

To se pripeti samo...

... v **Indiji:** *Številni učitelji v državi Radžastan so oktobra ostali brez plače, ker so potepuški psi požrli plačilne liste*

... v **Južni Rodeziji:** *Dr. Palley je imel v skupščini govor proti nekemu vladnemu zakonskemu predlogu in je zapustil na poslušalcih neverjetno globok vtis. Govoril je brez odmora osemnajst in pol ure.*

Hrup, ki so ga na Otoku dvignili ob popolni izdaji romana »Ljubimec lady Chatterley«, je precej odmeval po vsem svetu. Tudi karikaturist »Paris Matcha« je ob njem dobil snov za karikaturo

IVAN JAN

ZLOČIN

Lepega poletnega medvojnega jutra je okolico spet razgibala vznemirljiva novica: v Preseki so partizani ubili Močnika in njegovo ženo! Vse bi bilo v redu, če bi bila Močnika res izdajalca. A ljudje so govorili:

»Saj sta bila vendar poštena človeka!?«

* * *

Tonč so pravili Godčevemu Tonetu. In prav nič lepega ni bilo v tem imenu. Ne zaradi imena samega, toda Tonč je povsod delal zdrahe, rad je segal po tuji lastnini, z delom si nista bila prijatelja. Še najraje se je ukvarjal s »švercom«. Izginjal je po nekaj dni, potem pa se je potikal po gostilnah, dokler mu spet ni zmanjkalo denarja. V tistih dneh, ko ga ni bilo, je hodil po skrivnih hribovskih stezicah, ki so ga vodile čez mejo in nazaj. Žandarjem se je vedno znal izogniti, kajti poznal je vse, tudi kozje stezice. Če pa se je pokazal v gostilni, so ljudje rekli:

»Danes bo pretep. Tonč je tu!«

Tonč je bil krepke, atletske postave. A ni mu zadoščala le telesna moč: rad je izzival in tedaj se mu je v rokah po navadi zabliskal nož.

Nekoč so ga ljudje zasačili pri kraji. Prvega je udaril tako, da je dva dni ležal v nezavesti. Spoznali ga sicer niso, ker se je namazal z ogljem, sumili pa so. Zasledovali so ga, a Tonč se je znal prikrivati. Le redkokdaj so ga zgrabili žandarji, s katerimi je bil vedno v laseh. S Tončevim imenom so ljudje strašili celo poredne otroke.

In ko je prišla vojna, je bil Tonč v najlepših fantovskih letih. Kaj zdaj? Nemci so od vseh zahtevali delo, neko aktivnst. To pa Tonču ni in ni šlo v račun. A kljub temu je moral prijeti za kramp in lopato, ki sta mu od vsega še najbolj smrdela. Kaj bi, kako se izviti iz tega? Nemci so bili trši, kot prejšnja oblast, ki Tonču ni dorasla.

Tedaj so se že pokazali partizani: minirali so mostove, napadali nemške patrulje, kaznovali posamezne izdajalce, pobirali živila po trgovinah. Ti ljudje, ti partizani s svojo predrznostjo, so mu bili čedalje bolj všeč.

»Kaže, da človek počne tam kar hoče?! Če je lačen, gre po hrano. Brez denarja! Če mu je dolgčas, gre v zasedo! E, to bo nekaj zame!«

Tako se je nekega dne, že oborožen, kajti tudi puško je imel skrito že prej, priključil partizanom. Ti so ga nekaj časa nezaupljivo opazovali, ga preskušali, ga pošiljali s tovariši v razne pohode. A vse to je Tonč z lahkoto prestal. Telesni napori mu niso delali preglavic, predrznosti pa mu ni manjkalo. To pa so bile za tiste čase lastnosti, ki so jih bili partizani veseli. Poleg tega so Tonča koristno uporabljali za vodiča, kajti, kjer jih je popeljal on, je bilo vselej varno.

Ko sta padla Močnik in njegova žena, je bil Tonč že četrti mesec partizan. S tovariši je bil že nekajkrat pri likvidacijah izdajalcev. Tudi tam se je silno naglo pokazal: vedno se je ponujal, da bi ubijal on. A če bi bilo po njegovem, bi delal tako, kot je rekel tovarišem: »Preden ga bom poslal na oni svet, ga je treba še malo obdelati!«

Toda tega mu niso dovolili. Če je nekdo zaslužil smrt, zato ni treba preje mučenja! Ljudje smo. In partizani so se tega držali.

Tonč pa je speljal tako, da je iz doline »dobil obvestila«, da tudi Močnikova »izdajata«. Za to je poskrbel večkrat, a partizani na ta skopa »poročila« Močnikovih, ki so jim celo pomagali, niso kar tako obsodili. V Tonču pa je maščevalna misel rasla in rasla in ni mu več dala miru. Izkoristil je tisti deževni večer, ko sta z novincem Žanetom iz doline nosila hrano.

Po razmočeni poti sta se približevala vasici, za katero je bil kmalu gozd.

Tonč se je naglo ustavil.

»Tako,« je rekel potiho. »Stopiva s poti. Tu imava še en opravek!«

Utrujenemu Žanetu to ni bilo treba dvakrat reči. Nahrbtnik mu je kar zdrknil z ramen. Vendar je Tonča vprašal zadihano:

»Kakšen opravek?«

»Ne sprašuj toliko, boš že videl! Počakaj tu in straži, dokler se ne vrnem!«

— Dobro, si je dejal Žane, ko se je Tončeva mogočna postava zgubila proti hišam. Gotovo ve, kaj dela. Če niso povedali meni o tem opravku še ne pomeni, da niso Tonču.

Buljil je v temo, ki ga je zaradi Tončeve odsotnosti nekoliko tesnila in razmišljal, kaj ima tovariš za bregom. Bil je pač radoveden. Posebno še, ker je to delal Tonč, s katerim se ni bilo dobro šaliti. On, Žane, je bil študent, sin tovarniškega mojstra, ki mu je bila pred leti ukradena obleka in ura. In prav tako uro, kot je bila očetova, je že prvi dan opazil pri Tonču. Reči pa tega ni upal ne njemu ne komu drugemu v četi. Skratka — Tonču ni zaupal tudi zdaj v partizanih ne, čeravno je kazalo, da partizanstvo dobro vpliva na tega, nekdaj zloglasnega Tonča. Te okolice Žane ni poznal, zato je bil pod Tončevim vodstvom nocoj kar zadovoljen. Saj bosta tako kmalu v taborišču.

Tonč se je kmalu vrnil rekoč:

»Vse je mirno. Zdaj bova šla v neko hišo, kjer je treba obračunati z izdajalci!«

Žaneta je streslo, čeprav Tonč ni rekel, kaj bosta tam delala. Vedel je, kaj to pomeni.

»Pri takem opravilu nisem bil še nikoli,« je skoraj prestrašeno zašepetal Žane. A obenem ga je bilo sram pred tem nemirnim Tončem, za katerega je slišal, da ima za seboj že več takih dejanj. Skozi temo je čutil, da se mu surovi Tonč posmehuje. To je potrdil tudi njegov utišani glas:

»Se mi je kar zdelo, da si reva!«

Tončev glas je Žaneta spet čudno stresel. Kar zazeblo ga je, posebno, ker je Tončeva sapa smrdela po žganju. Toda, če je nekdo res izdajalec, je pač dobro delo opravil tisti, ki mu je pretrgal njegovo umazano delo! Seveda, izdajalce je treba čistiti, zmlinčiti jih, pokončati kot črve! A za tako delo Žane ni! Drugi naj to opravljajo! A spet ne taki, kot je bil Tonč. Mar je tak slab človek upravičen v imenu PRAVICE kaznovati ljudi, nič slabše od njega?! Vendar — Tonč je partizan! Vseeno je, da čisti izdajalce, samo da jih čisti in da so to res izdajalci! Vendar — ali ni v Tončevih strastnih besedah čutiti nekaj drugega kot potrebo, kot nujnost?! Temu bi Žane rekel ŽEJA PO KRVI, MAŠČEVALNOST, KRIMINALNOST! A to se je v Žanetovo dušo vselilo nedoločno, nejasno, kajti tedaj si s Tončem nista bila ravna. On, Žane, je bil novinec in se je malo manj kot bal. V njem so se preveč pretakala čustva, morda predsodki, ki jih je o Tonču prinesel s seboj v partizane. Tonč pa je verjetno vedel, kaj dela in bil je gospodar samega sebe. Gotovo ima o tem tudi podatke in nalogo. Saj res:

»Za kaj takega mi res ni,« je končno odgovoril vse to premišljujoči Žane in dodal skoraj boječe: »Imaš ukaz?!«

»Imam!« je bolj zarenčal kot rekel Tonč. Posmehljivo pa je nadaljeval: »Golobček, če se boš temu prej privadil, prej boš dober partizan. Sicer pa boš imel lahko nalogo: stražil boš, ostalo je moje! Boš vsaj enkrat videl, kako teče izdajalska kri!«

Kako preteče je Tonč to izgovoril! Ta sovraži divje, je šlo skozi občutljivega Žaneta. Mar res on, Žane, ne zmore tolikega sovraštva? Sovražiti izdajalce vendar sodi k boju! K pravičnosti, k človečnosti! Če hočeš nekaj pokončati, je treba to zadosti sovražiti! Mar naj to torej pomeni, da on ne bi mogel uničiti izdajalca?! Da, ne bi ga mogel zlahka, a če ne bi šlo drugače IN ČE JE KRIVDA NEOPOREČNA, če si prepričan, da pri tem ne ubijaš, temveč V IMENU PRAVICE UNIČUJEŠ ZLO, potem tudi kaj takega ni pretežko storiti! Žane pa ni poznal ne prave krivde Močnikovih, kot jih je imenoval Tonč, in o njih sploh še nikoli ni nič slišal.

A Tonč je priganjal:

»Pojdiva!«

* * *

Ko sta potrkala na vrata in je glas v veži vprašal po obiskovalcu, so vrata pred besedo »partizani« takoj popustila. Žane pa je bil prepričan, da jih bo treba še razbijati?!

Ves nemiren je Žane potem obstal v temni veži in gledal za prijaznim, prav nič prestrašenim in plečatim Močnikom, ki ju je vabil:

»Le naprej. Gotovo sta lačna?«

Tonč je stopil naprej. Tedaj, v razsvetljeni kuhinji, pa so se upre vanj začudene oči prikupne Močnikove žene in še bolj začudene Močnikove oči. Nekaj hipov je bilo vse tiho, potem se je nerodno začel smehljati in rekel je:

»A, ti si, Tonč?!«

Žanetu je bilo jasno, da se dobro poznajo. Tonč je samo prikimal, Močnik pa je nadaljeval, samo da je preganjal tišino:

»Tovariša pa še nikoli nisem videl?« In kimnil je proti Žanetu, ki si ni mogel kaj, da simpatičnih ljudi nehote ne bi prijazno pozdravil. Obšlo ga je, da bo to srečanje čudno. Zato mu je kakor ušlo:

»Bom raje zunaj počakal,« in že se je umikal k vratom.

»Kakor hočeš,« je še slišal osornega Tonča — in stopil je ven.

* * *

V kuhinji so nekaj časa molčali. Tonč je počasi sedel na štedilnik in Močnika motril s čudnim izrazom. Mož in žena sta spremljala vsak njegov gib. Tonč se je ozrl v kot, kjer je na divanu spalo desetletno dekletce:

»Velika je že,« je pomignil proti njej.

»Govoriš, kot bi ne vedel,« je Močnik komaj odgovoril.

V kuhinji je bilo moreče ozračje. Vsi so bili redkobesedni. Tonč pa se je s puško čez stegna poigraval z zapiračem. Zdaj je jezno siknil:

»Bodi vljudnejši! Mar misliš, da kar tako nosim orožje?!«

Pri tem je spet tlesknil z zapiračem in oba preteče ošvignil z očmi.

»Taki kot ti ga ne bi smeli nositi!« se ni zbal Močnik, ona pa je vsa otrpla obsedela za mizo.

»Zakaj pa ga ne nosiš potem ti?« Iz Tonča je govorilo staro sovraštvo, zavidljivost in maščevalnost. Skozeni so šli časi, ko je spoznal, da je obema z Močnikom všeč isto dekle! Skozenj je šlo nepotešeno nagnjenje, zavrnjena, neuslišana ljubezen! Skozenj je šel tisti večer, ko mu je Močnik iz nevarne desnice zbil nož in ga pred vso gostilno sramotno premlatil. Njega, Tonča, ki ga doslej še nihče ni položil ali nekaznovano spustil nanj roke. Kdo bi si mislil, da so Močnikove roke tako trde?! Močnikove, ki je bil vedno le pri poštenem delu in pretepanja prav nič vajen?!

To je šlo nocoj skozi na pol pijanega, prav tako slabega Tonča, kot je bil včasih, ki je zdaj kot HUDOBNA MISEL, KOT POOSEBLJENO ZLO sedel na štedilniku. Vsa Tončeva pojava ni obetala nič dobrega. To je z vsem nagonom čutil tudi Močnik.

»Tonč, bolje je, da greš. Če ne, bom poklical ljudi!« je svareče rekel Močnik.

A prav to je čakal Tonč: nanj je delovalo kot olje na ogenj. Naglo je izvlekel zapirač in s tleskom potisnil v cev naboj.

»Ven me podiš?! Ti? Mene, partizana?!« je zavpil.

To je zbudilo dekletce, ki je začudeno ogledovalo vse tri, posebno hudega strica.

Tonč je to opazil in pogledal k njej. Močnik se je medtem naglo ozrl po krušnem nožu na mizi. A Tonč je ta pogled že prestregel, zato je siknil:

»Da se mi nikamor ne ganeš! Nihče!«

Dekletce je zajokalo.

»Tiho!« je zarjul Tonč, ki ga je jok dražil.

Otrok je tiho hlipal vase, Tonč pa je grozeče začel: »Pa dokončajmo, ko smo tako lepo zbrani... Poslušaj, punčka. TVOJI STARŠI SO IZDAJALCI! Zapomni si to!«

Peklenske misli je napletel Tonč: otrok naj bi vse življenje mislil, da so bili njegovi starši slabi ljudje! A v tem se je Močnik, ki je uganil Tončeve hudobne misli, pognal in zgrabil za nož. Takoj nato je že počilo.

Zasmrdelo je po smodniku, Močnik pa se je prijel za okrvavljeno desnico. Žena in otrok sta zavpila, Tonč pa je grozečih oči potiskal v cev že nov naboj.

»Opozoril sem te... Stoj! Nikamor!« je zapovedal ženi, ki je hotela pomagat možu.

»Na, da boš lahko pri miru!« je dodal Tonč kot norec in ustrelil proti ženi, da je zaječala.

Močnika sta se zvila od bolečin, dekletce pa je medlelo na divanu...

Močnik se je spet pognal k podivjanemu Tonču, da bi mu iztrgal puško. Ta pa je, ne da bi trenil z očmi spet pritisnil na petelina. Močnik je prestreljen obležal sredi kuhinje.

Žena se je pognala k mrtvemu možu, a se takoj za tem, kot razjarjena ptica spustila proti Tonču.

Spet je zaglušno počilo — in žena je kot spodsekana padla čez moža. Mrtva!

* * *

Vpitje in streljanje je tudi Žaneta privabilo k oknu. In hotel ali ne, je videl zadnje poglavje te drame, TEGA ZLOČINA, za kar ga je imel Žane zdaj.

Videl je Tončev togoten obraz. Zbal se je še za otroka. Zato mu je kar skozi okno zavpil:

»Nehaj! Otroka pusti!« V sebi je zbral čudno odločnost.

Tonč se je ob teh besedah spet pomiril. Pogledal je okoli sebe, izza koledarja potegnil svinčnik, odtrgal košček papirja in nanj hudobnega obraza okorno zapisal:

»TO ČAKA VSE IZDAJALCE!«

S tem je hotel zbrisati s sebe ZLOČINSTVO.

Potem je čisto mirno rekel:

»Pojdiva!«

* * *

Tonč je ubijalec, zločinec, sadist! Tonč je do konca pokvarjen človek! Celo partizanstvo izkorišča v temne namene! To je rojilo po glavi Žanetu.

»Da nikomur ne črhneš o tem!« mu je zvenelo še vedno v ušesih, kar mu je zapretil med potjo Tonč. In Tonč je svoje pretnje vedno uresničeval...

Žane se je še vedno bal s kom pogovoriti o tem. Ni se upal igrati z življenjem. A grizlo ga je in peklo: To ni partizanstvo! Tonč je ubijalec, zločinec!

Nekaj dni se je mučil, molčal, jedel le malo in posedal bolj sam zase. V njem pa je gorelo in ga razjedalo. Bal se je Tonča, za omahljivca ni hotel veljati, kajti še vedno ni vedel, kako je bilo pravzaprav z Močnikovim izdajalstvom. Žane je trpel. Tudi če sta bila izdajalca, tako partizani ne smejo ubijati, mučiti!

Tovariši pa so v njegovem obnašanju videli prav omahljivca, ki zadnje dni razmišlja o naporih partizanstva in morda kani dezertirati. Pazili so na vsak njegov korak.

Potem pa se je le zatekel h komisarju. Vse je povedal, vse svoje pomisleke — in si olajšal vest in srce.

Poizvedovali so potem v vse smeri. In zvedeli: Močnika sta padla po nedolžnem! Tonč je bil kriminalec, preoblečen in skrit v partizansko obleko.

Medtem je bil Tonč poslan drugam, na drugi breg Save. Uvidel je, da partizanski cilji, partizanski red in morala niso zanj. In nekega dne se je, okrašen z rdečimi zvezdami kot kakšen velik partizanski poveljnik, spustil v dolino — in se predal prvi nemški patrulji.

»Partizanstvo je čisto navadno razbojništvo,« je dejal, ko so ga prijeli.

In ko je prišel čez teden dni iz gestapovskega zapora, je bil že velik IZDAJALEC! Povedal je vse, kar mu je bilo znanega. Nemci se samo s predajo niso zadovoljili: zahtevali so izdajo, kar Tonču ni bilo težko storiti.

Od tedaj je postal Tonč popadljiv preganjalec partizanstva. In celo dobro plačan je bil za to. Sekal je ko kača, se znal varovati tudi po kačje — dokler ga na koncu ni uničila prav četa Žaneta, ki je medtem postal izkušen partizanski komandant.

Ilustriral Aco Mavec

»DRAGOCENI PLAVI RADION«

Obvestilo udeležencem natečaja! Imena dobitnikov VIII. nagradnega žrebanja bomo objavili 21. t. m. v »Tedenski tribuni«.

SAPONIA – OSIJEK

ED MC BAIN: OB OSMIH ZVEČER

— 127 —

»Pravkar prihajam iz restavracije ‚Jo-George',« je rekel Hawes »Poznate Georga?«

»Da, poznava se.«

»Povedal mi je, da ste dekle njegovega družabnika. Je to res?«

»Mislite Joa?«

»Da.«

»Mislim, da bi mogla reči, da sem njegovo dekle.«

»Ali veste, kje bi ga lahko našel, gospodična Pannet?«

»Da. Ni ga v mestu.«

»Kam je odšel?«

»Proti severu, na ribolov.«

»Kdaj je odpotoval?«

»Zgodaj zjutraj.«

»Kdaj zjutraj?«

»Okoli ene.«

»Mislite popoldne, kajne?«

»Ne, mislim danes zjutraj. Redko kaj rečem, kar ne mislim, detektiv Hawes. Pravim to jutro. Ob enih zjutraj. Sinoči je dolgo delal v restavraciji. Mimogrede se je ustavil pri meni na kozarček in potem odpotoval proti severu. Moralo je biti okoli enih.« Umolknila je, potem pa je s poudarkom dodala: »Zjutraj.«

»Že razumem. Kam je odšel na sever?«

»Ne vem. Ni mi povedal.«

»Kdaj se bo vrnil?«

»Danes pozno zvečer ali jutri zgodaj zjutraj, ker mora biti jutri v restavraciji.«

»Vam bo telefoniral, ko se vrne?«

»Rekel je, da bo.«

»Ste z njim zaročeni, gospodična Pannet?«

»Nekako, da.«

»Kaj naj to pomeni?«

»Pomeni, da ne hodim z drugimi moškimi. Toda njegovega prstana še nimam. Ne maram ga še.«

»Zakaj ne?«

»Nočem se poročiti z njim.«

»Zakaj ne?«

»Če se bom poročila, bi rada prenehala z delom. Toda živela bi rada tako, kot sedaj živim. Joe precej dobro zasluži. Restavracija lepo cvete, z Georgom si deli dobiček, toda še vedno ne zasluži toliko kakor jaz.«

»Kje ste v službi, gospodična Pannet?«

»Televizijska družba Trio, ste slišali zanjo?«

»Ne.«

— 128 —

»Prijeten moški z brki in brado je stal za menoj.«

— 129 —

Felicia Pannet je skomignila z rameni. »Trije ljudje,« je pojasnila, »pisatelj, direktor in producent. Združili so se in ustanovili svojo družbo. Pripravljamo industrijske oddaje, skoraj za vso industrijo. ‚Pensilvanska ura o premogu' je naša oddaja. Gotovo ste jo videli.«

»Nimam televizijskega sprejemnika,« je rekel Hawes.

»Ne cenite umetnosti?« ga je vprašala. »Si ga ne morete kupiti?«

Hawes je preslišal njene besede. »Kaj počnete pri televizijski družbi Trio?« je vprašal.

»Eden izmed ustanoviteljev sem, eden izmed treh. Producent sem.«

»Ah, tako. Lepe denarce prinaša, kajne?«

»Zelo lepe.«

»Joev delež ne prinaša toliko?«

»Ne.«

»Z njim se ne mislite poročiti, dokler ne boste mogli ostati doma, kjer boste lahko pletli nogavice in vzdrževali družino z njegovim zaslužkom, je to . . . ?«

»Dokler ne bom mogla živeti, kot živim sedaj, da,« je pritrdila Felicija.

»Da, da.« Hawes je vzel preganjeno sliko iz žepa. Počasi jo je poravnal in jo pokazal Feliciji. »Ste kdaj videli tega človeka?« je vprašal.

Felicija je vzela sliko v roke. »Tako prebrisano bi radi prišli do mojih prstnih odtisov, kajne?« je vprašala.

»Kako?«

»S to sliko.«

»Oh,« Hawes se je nasmehnil. Zasovražil je gospodično Pannet, tudi družba Trio se mu je priskutila, zoprna mu je postala ‚Pensilvanska ura o premogu', čeprav preklete oddaje še nikoli ni videl. »Ne. Ne poizkušam dobiti vaših prstnih odtisov. Bi imel morda vzrok za to?«

»Kako naj vem?« je rekla. »Še vedno ne vem, zakaj ste tukaj.«

»Prišel sem, da bi ugotovil istovetnost moža,« je rekel Hawes. »Ga poznate?«

Pogledala je sliko. »Ne,« je odvrnila in vrnila Hawesu sliko.

»Ga niste nikoli videli?«

»Nikoli.«

»V Joevi družbi? Morda je eden njegovih prijateljev?«

»Joevi prijatelji so tudi moji prijatelji. Nikoli ga nisem videla s tem človekom. Seveda, če mu je slika podobna.«

»Zelo podobna,« je rekel Hawes. Preganil je sliko in jo vtaknil v žep. Videti je bilo, da mu je še zadnja priložnost splavala po vodi. Če je Joe lovil ribe, nikakor ni mogel do njega nocoj pred osmo uro. Nikakor mu ni mogel pokazati slike. Ni mogel ugotoviti istovetnosti

— 130 —

nasilnega morilca. Hawes je globoko vzdihnil. »Ribe lovi,« je rekel nejevoljno.

»Rad lovi ribe.«

»Kaj ima še rad?«

Prvič, odkar je bil v stanovanju, je Hawes opazil, kako se je Felicija nasmehnila. »Mene,« je rekla.

»Mhmm,« je odgovoril Hawes, ker ni soglašal z okusom, ki ga imajo nogometni navijači in gledalci konjskih dirk. »Kje sta se spoznala?« je rekel.

»Pobral me je,« je rekla.

»Od kod?«

»S ceste. Ste ogorčeni?«

»Ne posebno.«

»Torej, takole se je zgodilo. Poznate Četrt prostitutk?«

»V mestu? Da.«

»Neko sredo sem se tam sprehajala. Ob torkih zvečer je naša velika, edina živa oddaja: ‚Ura o premogu'. Po oddaji po navadi počivamo in si ob sredah vzamemo dopust, če ni zadrege v pisarni. Tisto sredo sem stopila tja, da bi si kupila nekaj nakita. Tam so nenavadne trgovine z nakitom, kot morda . este.«

»Da,« je rekel Hawes. Pogledal je na uro. Zakaj je tukaj izgubljal čas? Zakaj se ni vrnil v policijsko pisarno?

»V eni izmed izložb sem ogledovala lepo, zlato zapestnico, ko sem zaslišala glas za seboj. Rekel je: ‚Bi hoteli, da vam jo kupim?' Obrnila sem se. Prijeten moški z brki in brado je stal za menoj.«

»Joe Cort?« je vprašal Hawes.

»Da. Najprej sem mislila, da je umetnik iz četrti. Zaradi brk in brade, veste. Rekla sem mu: ‚Imate toliko denarja?' Stopil je v trgovino in mi jo kupil. Veljala je tri sto dolarjev. Tako sva postala prijatelja.«

»Vredno je bilo,« je pomislil Hawes. Zamišljal si je Joa Corta, bradatega gizdalina, ki je zapravil tri sto dolarjev, da je pobral s ceste dekle, kot je Felicija Pannet.

»Vedno nosi brado?« je vprašal in se skušal spomniti vseh bradačev, ki jih je kdaj poznal. Eden si je pustil rasti brado, da bi skril ranjeno čeljust. Drugi . . .

»Vedno,« je rekla Felicija. »Pustil jo je rasti, ko mu je bilo osemnajst let in jo nosi ves čas. Mislim si, da jo je pustil rasti, ker je bil le pri pomožnih oddelkih zaradi predrtega bobniča. Bolj možat je bil videti z brado, mislim. Takrat so bili vsi njegovi prijatelji možje zaradi uniform, ki so jih nosili. Kar prijetno.« Umolknila je, nato spet vprašala: »Vas je že kdaj poljubil moški z brado?«

»Ne,« je odgovoril Hawes. »Rajši imam, če imajo moški zalisce.«

— 131 —

Vstal je. »Torej, najlepša hvala, gospodična Pannet.«

»Želite, da Jou kaj naročim, ko ga bom spet videla?«

»Ko ga boste spet videli,« je rekel Hawes, »bo že vse mimo.«

»Kaj bo mimo?«

»Nekaj,« je rekel. »Lahko mu poveste, da si je izbral zelo neprimeren čas za ribolov. Lahko bi nam pomagal.«

»Žal mi je,« je rekla Felicija in spet ni bilo v njenem glasu obžalovanja.

»Torej, vseeno dobro spite.«

»Bom.«

»Saj sem si mislil.«

»Smem nekaj vprašati?« je rekla Felicija.

»Seveda, izvolite.«

»Beli pramen v vaših laseh. Kje ste ga dobili?«

»Zakaj bi radi vedeli?«

»Posebnosti me privlačijo.«

»Na primer, njegova brada in brki?«

»Priznam, njegova brada mi je bila všeč.«

»Brada in zapestnica za tri sto dolarjev,« je rekel Hawes.

»Res sva se zbližala kaj nenavadno,« je rekla Felicija. »Po navadi ne dovolim, da bi me sneli s ceste.« Utihnila je. »Niste mi še odgovorili.«

»Nekoč so me zabodli,« je rekel Hawes. »Morali so mi obriti lase, da so prišli do rane. Ko so lasje spet zrasli, so bili beli.«

»Zakaj?« je rekla z velikim zanimanjem.

»Verjetno so se pobelili zaradi strahu,« je rekel Hawes. »Od tod moram.«

»Če bi kdaj hoteli k televiziji . . .« je začela.

»Da?«

»Dobro bi lahko zaigrali grozljivo vlogo v špijonski zgodbi. Pramen v vaših laseh izziva spletke.«

»Hvala,« je rekel Hawes. Obstal je pri vratih. »Upam, da ste vi, gospod Cort in njegova brada zelo srečni.«

»Prepričana sem, da bomo,« je rekla Felicija Pannet.

Povedala je tako, da Hawes ni podvomil v njene besede.

15.

Bilo je 7.25 zvečer.

Čez petintrideset minut bodo streljali na ‚lady', grožnja bo postala dejstvo in namišljeni morilec pravi morilec.

Bilo je 7.30.

Čez trideset minut bo Lurgerica izbljuvala krogle v noč. Ženska bo padla. Pozvonil bo telefon in dežurni bo rekel: »87. okrožje.« Zvezal

— 132 —

bo z gornjim nadstropjem. Umor sem, umor tja, poklicali bodo glavni štab policije, tehnike iz laboratorija in zdravniške svetovalce, da bodo raziskali nov umor.

Bilo je 7.37.

V sobo je začel prodirati mrak. Bert Kling je hotel oditi domov. Naporen dan je imel v pristanišču, todaj sedaj je čakal, z usnjenim suknjičem na roki, čakal, da bo počilo, čakal, da se bo Byrnes prikazal iz svoje pisarne in zavpil: »Bert, potrebujem te.«

Bilo je 7.38.

Spet so sedeli za mizo in gledali pismo: Meyer, Carella in Hawes. Meyer je sesal tablete proti kašlju. Grlo ga je zelo bolelo, česar je bila verjetno kriva vročina.

Lady bom nocoj ob osmih ubil.

Kaj morete storiti?

Vsi detektivi so enako odgovarjali.

Nič.

Nič ne moremo storiti.

»Morda je pes,« se je oglasil Meyer in sesal tablete proti kašlju. »Morda je pes, ki mu pravijo ‚lady'?«

»In če morda ni?« je ugovarjal Hawes.

»Kaj če je tista lovača?« je rekel Carella. »Marcia. ‚Lady'. Če je ona, je kar prav. Zaščitena je, kajne?«

»Zaščitena je,« je rekel Hawes.

»‚Lady' Astor tudi?«

»Tudi,« je ponovil Hawes.

»Pete nikogar ni poslal v gledališče, kajne?«

»Ne,« je rekel Hawes. »Bannister je nedolžen. Niti malo ni podoben tej prekleti sliki.«

»Nihče v restavraciji ni mogel ugotoviti istovetnosti, kajne?« je vprašal Meyer. Požrl je slino in segel po novi tableti proti kašlju.

»Videl sem samo enega družabnika,« je rekel Hawes. »Drugega ni v mestu.« Umolknil je. »Prvi je imel prav, res.«

»Bi kdo rad eno?« je vprašal Meyer in ponudil škatlico s tabletami.

Drugi so prezrli. »Kako je imel prav?« je vprašal Carella.

Sklenil je, da bo šel na vrček piva, brž ko se bo množica razšla. V gostilno spodaj ob cesti, je rekel. To bi bilo tudi zame nekaj, brž ko bom odšel. Greste z menoj, fantje? Plačam.«

»Kje je restavracija?« je vprašal Carella z zanimanjem.

»Prosim?«

»Restavracija?«

»Ah, tako, na Trinajsti cesti.«

»Blizu gostilne, kajne?«

»Katere gostilne?«

PUSTOLOVŠČINE CISCA KIDA

U SKRBI ZA OPRSJE

Prav je, če se enkrat lotimo tega problema. Nešteto žena bi se rado poučilo o negi prsi. Zadnji zdravniški izsledki naj jim bodo pri tem v pomoč.

Prsi so organ, sestavljen iz mnogih majhnih žlez, razvrščenih v obliki grozda. Med njimi tečejo drobne cevke, pripravljene za mleko. Ta organ se razvije med puberteto in se lahko oblikuje še pozneje (puberteta, materinstvo, mena, celo bolezen, če se žena zredi ali shujša — vse to lahko vpliva na spremembo oblik.)

Prsi so bolj ali manj izrazite, to je odvisno od količine spolnih hormonov.

Za obliko prsi je odločilen čas med dvanajstim in petnajstim letom. Tedaj mora mati bdeti nad razvojem hčerkinih prsi. Oblikovati se začenjajo dvanajst do osemnajst mesecev pred prvo menstruacijo: pojavijo se prvi spolni hormoni, čeprav sprva v majhni količini.

Če petnajstletne deklice sanjarijo o lepih prsih — o večjih ali manjših, kot jih imajo, naj vedo, da bi bilo kako zdravljenje žlez v ta namen pred osemnajstim letom škodljivo.

Trije nasveti deklicam:

1. Kar najbolj zgodaj naj začnejo nositi nedrček, ki bo preprečil, da bi se vezna vlakna začela širiti.

2. Dvakrat ali trikrat na teden naj imajo po 10 minut telovadbo ramen in rok z ročkami ali lesenimi kiji, da se okrepijo prsne mišice. Plavanje in rokomet sta tudi izvrstna za to.

3. Mrzla prha prsi najbolj krepi.

Prsi odrasle žene so nekak barometer njenega zdravja. Hitro se namreč spreminjajo, ko žena postane mati, v času mene, kake bolezni, zaradi hujšanja ali izčrpanosti. Ob takih spremembah je potreben posvet z zdravnikom. Zapleteni hormonski sistem, ki upravlja oprsje, upravlja tudi druga področja organizma. Če žena skrbno pazi na videz prsi, bo dobila sredstva da njihovo stanje zopet popravi, če bo potrebno. Izgubljeno ravnotežje bo uravnovesil zdravnik.

Zdravniki razlikujejo štiri vrste nepravilnosti: premočne prsi, premajhne prsi na presuhem telesu, premajhne prsi na normalnem telesu, oslabele prsi.

V primeru premajhnih prsi in presuhega telesa gre lahko za živčne motnje, motnje v presnavljanju tolšč, za fizične ali razumske preobremenitve, infekcije, parazitoze, pomanjkanje vitaminov, anemijo, nepravilno delovanje žlez. Znano je, da so vzrok take nepravilnosti hormoni in njihovo delovanje.

Oslabele prsi so pogosten vzrok, da so mlade žene obupane. Oslabelost je lahko v zvezi z hudim hujšanjem, lahko pa z nosečnostjo. Po porodu in dojenju se prsi zelo zmanjšajo. Zaradi splošne izčrpanosti je namreč nastalo tudi pomanjkanje hormonov. Zato so pravo zdravilo hormoni, vendar brezpogojno le po zdravnikovih navodilih.

In kaj se da storiti za viseče prsi? Laže je paziti prej, kakor potem zdraviti. Za to naj skrbijo matere, ko jim hčere doraščajo. Če pa je to že zamujeno, bo dobro krojen nedrček zaustavil slabšanje v tem pogledu. Po tujem zdravijo viseče prsi s posebnimi maskami, raznimi kozmetičnimi produkti in z električnim tokom. Pri takih ukrepih pa bi brez zdravnika lahko več škodili kot koristili.

V času mene se prsi izpremene, izgubijo trdnost. Tudi tu lahko pomaga zdravnik s hormonskimi zdravili, pa tudi z zdravili za zunanjo uporabo se da doseči mladosten videz.

Bolje je seveda, če teh nevšečnosti ni in ni treba hoditi k zdravniku. Žena naj zdravo živi, to je, uživa mešano hrano, dovolj spi, se udejstvuje v športu (in ne pozabi na nedrček); mrzlo prho smo omenili že prej; tudi natiranje prsi z vitaminskimi krepčilnimi in osvežujočimi kozmetičnimi produkti je uspešno. Posebno mesto ima tu še elektroterapija z ultravijoličnimi žarki, ionizacijo, ultrazvokom in drugim.

Mati, ki ravna med nosečnostjo dovolj previdno, si ohrani lepe prsi. Zato naj uživa raznoliko zdravo hrano, vendar ne v prevelikih količinah, pazi naj na dobro prebavo, nosi naj dovolj velik nedrček, ki ji ne bo stiskal prsi, in uporablja za prsi mastno kremo, ta pa naj vsebuje vitamine A, C, D in ribje olje.

Zelo priporočljivo je, da ima doječa mati močno in raznoliko hrano. Uživa naj čimveč presnega sadja in zelenjave, alkohola pa prav nič. Živi naj mirno in redno življenje. Ko dojenje preneha, traja še precej časa, da postanejo prsi zopet trdne. Dober pripomoček k temu je telovadba, za kaka druga sredstva pa se je treba posvetovati z zdravnikom.

J. K.

MAMINO DARILO

Obleko sem dobila od mamice za rojstni dan. Napravila jo je sama. Ali ni ljubka? Škoda, da ne morete videti barv: bela podlaga z rumenimi, rožnatimi in modrimi črtami. V tej obleki se igram brez skrbi, ker se dobro pere.

Material: tenka volna (250 g bele volne ter po 50 g rumene, rožnate in modre), pletilne igle št. 3 in 5, trije gumbi.

Starost: 10 do 12 let.

Čas: za ročno pletenje 24 delovnih ur, na stroj pa sedem ur.

Vzorec: ena vrsta desne, ena vrsta leve.

Obleko lahko napravimo tudi z ročnim pletilnim strojem.

Pojzkusni vzorec: 26 zank in 39 vrst na 10 cm².

Številke na skici pomenijo centimetre.

Vas pozdravlja Mojca

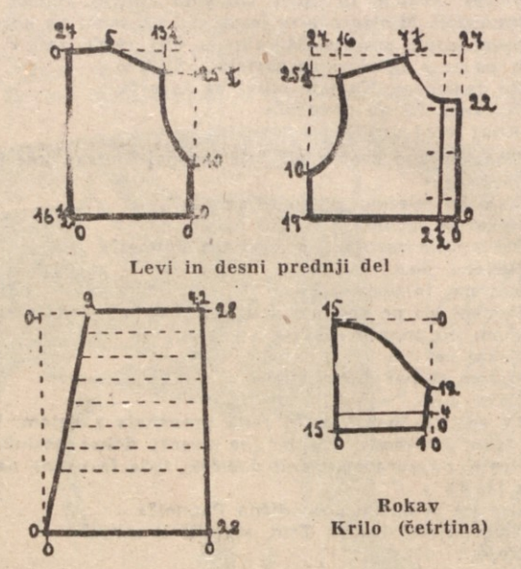

Levi in desni prednji del

Rokav
Krilo (četrtina)

KRMILNA HIŠICA TOKRAT DRUGAČE

Tokrat nam ni treba iti k mizarju, ampak kupimo kar v trgovini kokosov oreh, iz katerega izdelamo lično hišico, kot nam to nazorno prikazuje slika.

Poznate chop-suey?

Chop-suey servirajo v vsaki kitajski restavraciji, le ne na Kitajskem.

Zgodovina njenega izvora je tako zanimiva kot jed sama. Ko je živel Li Hung Chang, visoki kitajski uradnik, kot poslanik v Washingtonu, ga je nekega popoldneva obiskala delegacija visokih diplomatov. Zabava je bila tako živahna, da se ni nikomur, ko se je približala ura večerje, hotelo domov.

Li Hung Chang je bil v zagati, saj gostov sploh ni pričakoval. — Naposled je svojemu slugi pošepetal po kitajsko: »Hotel bi gospode držati na večerji. Kaj imaš v jedilni shrambi?« Ves zmeden je sluga naštel vso zalogo: »Nekaj zelenjave, nekaj mesa, vsaka stvar že posebej pripravljena z omako, ki spada zraven. Vsake stvari premalo,« je tarnal.

»Chop-suey!« je odvrnil kratko njegov gospod. To pomeni: »Zmešaj to!« In sluga je stekel v kuhinjo.

Ko so jedila servirali, so bili vsi navdušeni. »Kaj je to?« so spraševali gostje. »Chop-suey,« je odvrnil gostitelj smehljaje.

In še recept okusne jedi (za štiri osebe). Potrebujete: 30 dekagramov presnega kokošjega mesa, odrezanega od kosti in razrezanega v rezance, 15 dekagramov telečjega mesa, 5 dekagramov svinjskega mesa, koščck zelene, čebulo, tri žlice olivnega olja, četrt kile svežega mladega fižola, (bambusovih poganjkov, pol doze), 65 gramov gob, sol, nekaj popra, majhno žličko krompirjeve moke, zmešane v nekoliko hladni vodi, nekaj pikantne omake. — To zadostuje.

Priprava: olje, lahko je tudi živalska mast, je treba v ponvi segreti. Pridamo meso in popečemo. Ko je rjavo, dolijemo vodo, dodamo sol in dobro pokrito polagoma mehčamo. Medtem narežemo bambusove poganjke, čebulo in zeleno v tenke rezine in dodamo k mesu, brž ko je mehko, pa še očiščene gobe. Še deset minut ga pustimo kuhati. Potem dodamo dobro odcejen kuhan fižol in zmešan škrob. Nato damo vse še enkrat prekuhati. Vroče pripravljeno serviramo s kuhanim rižem.

To je temeljni recept. Vzemite pač zalogo, ki jo imate v jedilni shrambi, k temu nekaj fantazije — zmešajte, pa imate: chop-suey!

STARŠI SE PREPIRAJO

Otroci so sestavili deset pravil za odrasle

Otrok je že svojska osebnost. Otrok marsikaj opazi in spozna, marsikaj pa gre kar mimo njega. Le malokateri otrok med četrtim in petim letom ve, kakšen priimek ima njegova mati, komaj pozna tudi barvo njenih oči ali las. Toda malčki vedo prav natančno, če jim mati prikriva zabavo, prepir z očetom itd.

Ali sploh vemo, kaj naši otroci o nas mislijo, kakšne nas vidijo? Poizvedovanja po vsem svetu naj nam odkrijejo nekaj tajnosti otroške duše. Psihologi so izprašali nad 12 tisoč otrok iz desetih evropskih dežel, iz Južne Afrike, Indije, Vzhodne Azije in Združenih držav Amerike. Vsi otroci naj bi povedali, kako si predstavljajo idealno življenje s svojimi starši. Postavili naj bi deset pravil za starše. Izid je bil presenetljiv. Evropski otroci so na svojih starših grajali skoraj isto kot ameriški, afriški in azijski.

V več kot 40 % primerov se je ponovil tale stavek: »Kaj bi storili, da se oče in mati ne bi mogla več tako kregati!«

Drugo pogosto zastavljeno, vendar hudomušno vprašanje se je glasilo: »Ali so bili naši starši v mladosti res tako pridni, vzorni učenci, tako dobri matematiki in latinci?«

Dr. R. F. Hertz je na podlagi teh odgovorov sestavil za starše naslednja pravila:

Nikdar se ne prepirajte pred otroki, zakaj vidijo vse, slišijo vse in si zapomnijo vse;

imejte vse otroke enako radi;

ne lažite otroku;

bodite nasproti svojemu zakonskemu drugu potrpežljivi, prav tako pa tudi do svojih otrok;

do svojih otrok bodite prijateljski;

sprejemajte prijatelje svojih otrok kot svoje prijatelje;

bodite pazljivi do dobrih lastnosti vaših otrok in ne omenjajte ponovno njihovih napak;

na vsako otrokovo vprašanje je treba odgovoriti;

bodite vedno enakomerno dobre volje in delite svojo ljubezen enakomerno;

otroci so najbudnejši opazovalci. Radi posnemajo in, če vidijo, da tudi starši delajo napake, nastane med njimi in starši prva razpoka.

Margo Masson Barret, ki piše o vzgoji otrok, je zastavil svojima deklicama, katerih ena je imela osem, druga enajst let, vprašanja, na katera sta takole odgovorili tudi v imenu svojih prijateljic:

Starše je težko razumeti, zelo poredkoma lahko predvidevamo, kako bodo reagirali;

očetje marsikdaj prineso kako orodje iz podstrešja ali iz kleti, začno razbijati in si mislijo, da so storili kaj koristnega, kar pa po navadi ni res;

pri tem največkrat pozabijo, da bi morali orodje pospraviti, medtem ko od nas zahtevajo, naj napravimo red, ko se prenehamo igrati;

slabo je, če se starši odločijo, da bodo prenehali kaditi. Njihovo razpoloženje je neznosno;

opažamo, da so starši prenatančni in si vsakokrat izberejo daljšo pot. Zato se nam zde staromodni;

kljub temu pa imamo svoje starše radi. Tudi smo pripravljeni, da njihove napake spregledamo.

BRALKE SVETUJEJO

Domači likerji

Jajčni liker: 4 rumenjake, 200 gr sladkorja in dva zavojčka vanilijevega sladkorja mešamo eno uro (lahko zaposlimo tudi ostale člane družine). Mešalca v ta namen na žalost ne moremo uporabiti. Ko smo to opravili, vlijemo v nastalo kremo ¼ l smetane in ¼ l čistega vinskega cveta. Vse skupaj temeljito zmešamo in napolnimo steklenico. Liker pred uporabo shranimo vsaj za štiri tedne na hladnem prostoru.

Pomarančni ali limonov liker: Lupine osmih pomaranč ali limon dobro sesekljamo in stresemo v 1 liter dobrega, 95 % alkohola, ki naj pokrit stoji tri dni. Nato zavremo 750 gr sladkorja v pol litra vode. Ko se ohladi, dodamo tekočino alkoholu. Vse skupaj filtriramo in steklenico dobro zamašimo.

Kuminovo žganje: Dve zvrhani kavni žlički kumine stresemo v ¼ l vroče vode. Ko se ohladi, dodamo ½ l hladne vode in ½ l najfinejšega vinskega cveta. Mešanica naj en teden stoji na ne preveč hladnem prostoru, večkrat jo moramo pretresti. Zdaj zavremo 400 gr sladkorja v 300 gr vode. Ko se ohladi, ga primešamo ostali tekočini, vse skupaj filtriramo in napolnimo steklenice.

T. K., Ljubljana

NASVETI

● Čebulo bi morali jesti vsi, ki imajo sladkorno bolezen (diabetes).

● Pomladansko redno, vsakdanje uživanje nasekljane čebule nam očisti kri. Če ne gre drugače za malico, s kisom in oljem pa nekoliko osoljeno.

● Česen bi morali jesti ljudje, ki imajo preveč želodčne kisline.

● Gorčica v kozarcu se ne bo v kratkem pokvarila, če boste pod pokrovček položili kolobarček limone.

ZA SPRETNE ROKE

Žirafo in slončka naredimo sami

Naši živalci sta hitro sešiti. Velikost si lahko poljubno izberete, treba je le povečati krojno polo. Material: pisano blago, povoščeno platno ali polivinil. Za malega slončka, ki bo služil kot talisman, pa lahko uporabimo tudi zelo tanek semiš.

Potem ko ste izrezali dele po vašem novem, povečanem kroju, jih obrobite z gumbničnim šivom in sešijte z navadnim šivom. Če pa se vam zdi zdaj živalca prevelika, še enkrat obšijte vse dele in jih nato sešijte še s strojem. Ne pozabite pa pustiti na trebuhu nezašit presledek, da lahko vse skupaj obrnete. Zdaj živalco napolnite z vato ali z mehkimi ostanki blaga. Preden napolnimo žirafine noge, navijemo vato čvrsto okoli svinčnika in jo stlačimo v noge.

ŽIRAFA

Zgornji vmesni del 3 šivamo od B okoli glave in nato nazaj do A (ta del pa lahko tudi izpustimo — kot na sliki — če si hočemo prihraniti delo). Oba glavna dela 1 sešijemo zgoraj od B do D. Spodnji srednji del 2 urežemo dvojno v enem kosu. Za ušesa zopet sešijemo po dva dela. Izgotovljena ušesa všijemo pri E v zarezo. Oči, usta in nos našijemo z volno. Na vratu napravimo od B navzdol majhno grivo (kvačkamo preko svinčnika). Pri D našijemo še repek iz ovitih volnenih niti. Spodaj nog ni treba zašiti, ampak jih »zapremo« z zamaški iz plute ali lesa.

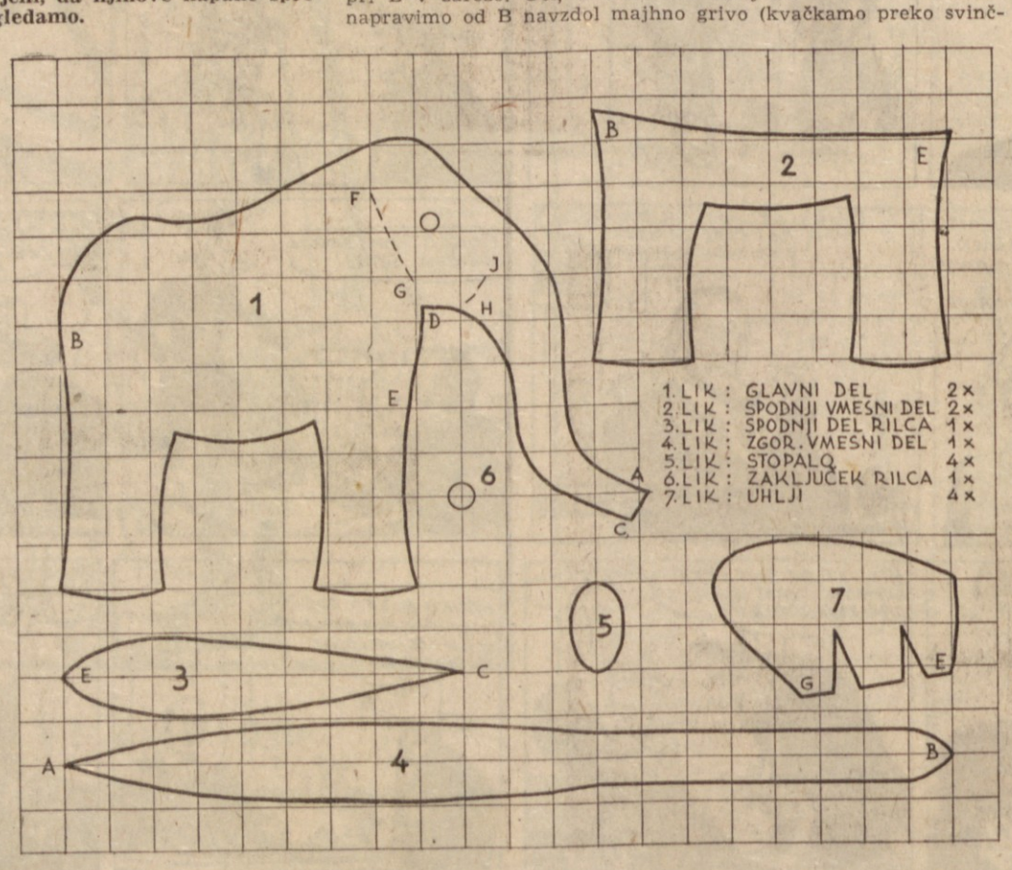

SLON

Del 3 sešijemo od E čez D do C s spodnjo stranjo rilca. Dolgi del 4 teče zgoraj naokrog od A čez glavo in hrbet do B. Rilec se spredaj zaključi z malim okroglim delom 6. Deli 5 so stopala nog. Ušesa (7) so tudi tu dvojna in jih prišijemo med F in G. Med H in J lahko pritrdimo okle iz bele klobučevine ali pa iz mehkega lipovega lesa. Pri B pritrdimo še tenak repek.

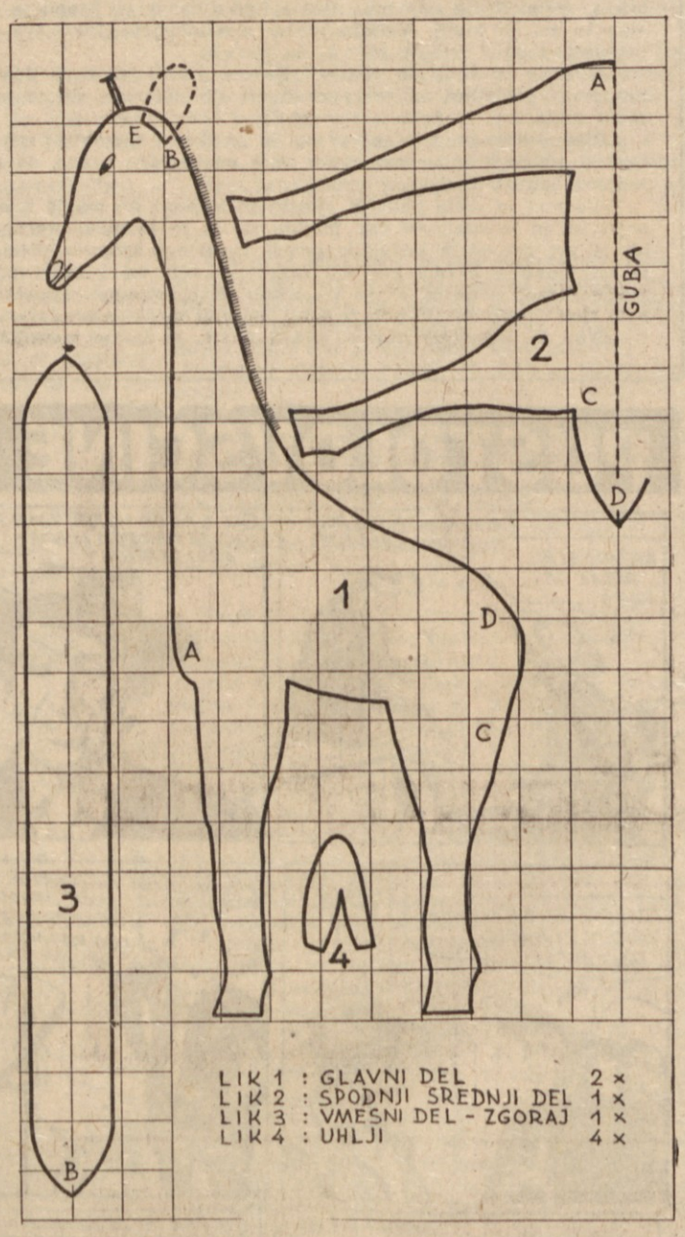

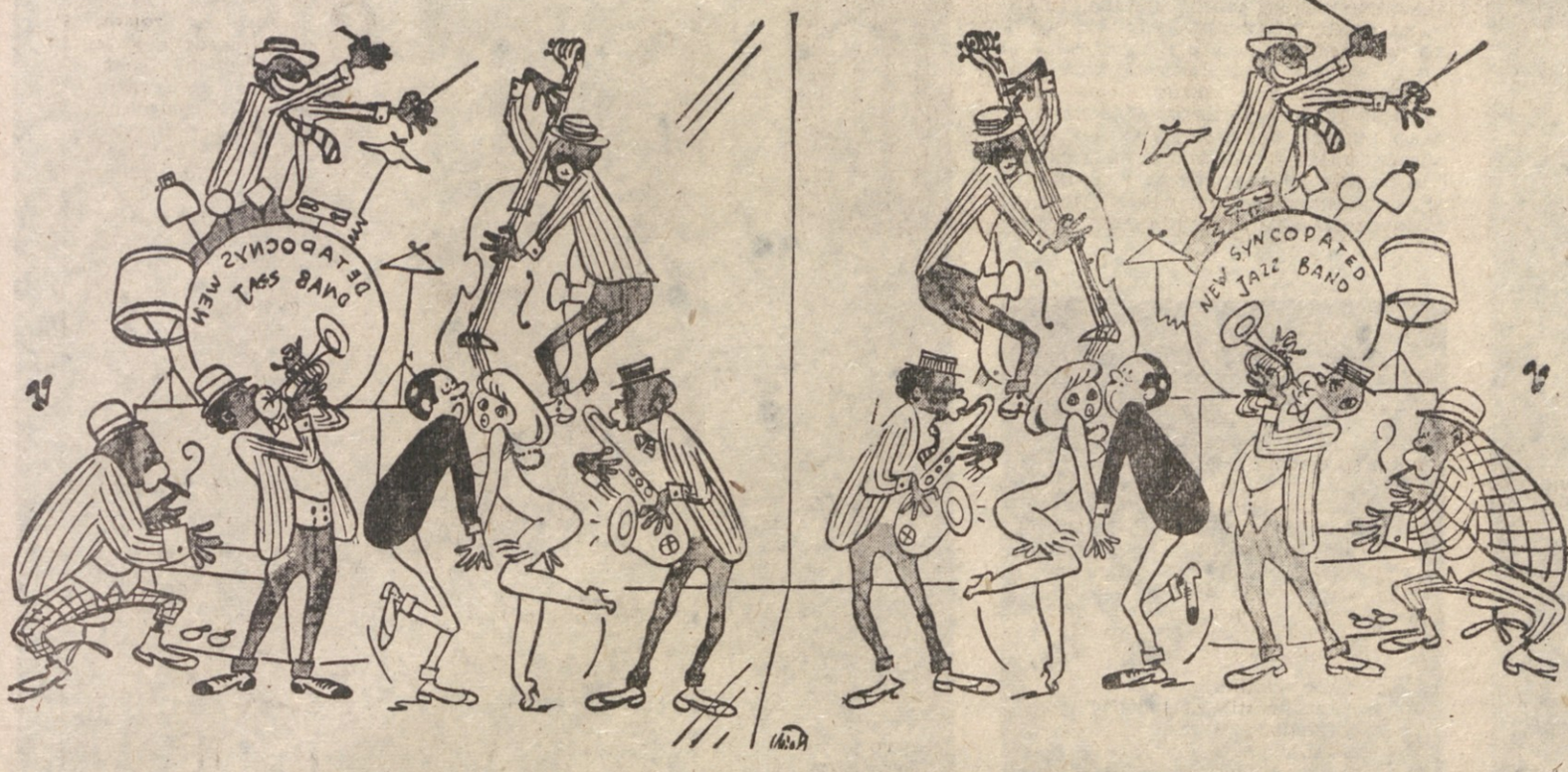

Zrcalo

Zdaj, ko so spet aktualne plesne vaje in ko so pred durmi številni plesi, stopimo za hip v rojstni kraj jazza, v New Orleans. Da bo pohod prijetnejši, storimo to v družbi orkestra, ki se na naši sliki zrcali v ogledalu (leva stran slike). Ampak to zrcalo je nekaj posebnega. Ne kaže in ne kaže natančno. Ima tovarniško napako, kot da bi bil namenjem domačemu tržišču. Da je to res, dokazuje natanko DVAJSET razlik, ki smo jih našteli. Ali jih vidite tudi vi? Dobro primerjajte zrcalno sliko na levi strani in z malo truda boste uspeli.

»Ker je moja žena bolna, ni mogla priti sama k Vam — to pa je natanko tisto mesto, kjer jo boli!«

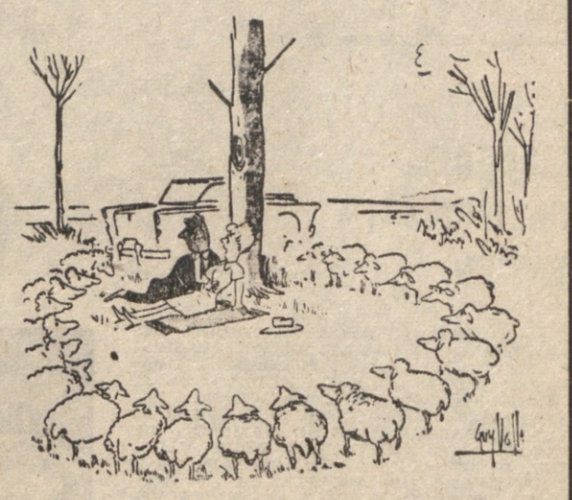

»Ne razburjaj se, dragica, tudi v mestu bova sosedom na očeh.«

»Prekini no že enkrat to oddajo za otroke!«

Brez besed

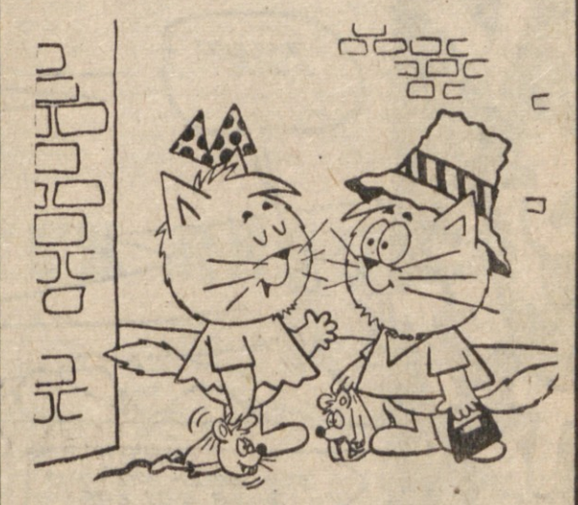

»Ah, te Vaše oči, Magda!«

KRIŽANKA

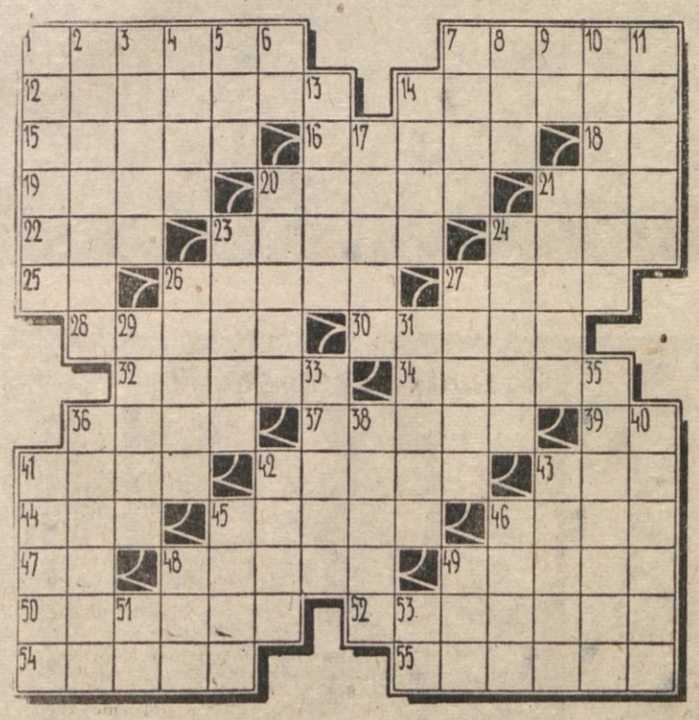

Vodoravno: 1. dvodelna ženska obleka, 7. pristanišče v Jordaniji ob Rdečem morju, 12. latinsko ime za šesti sklon, 14. pletena volnena športna jopica, 15. švedska denarna enota, 16. indijska trofeja, 18. začetnici slovenskega skladatelja in pevovodje, 19. dolgo oblačilo starih Rimljanov, 20. prostor za živino, hlev, 21. ime grafika Justina, 22. desni pritok Save v Bosni, 23. popularni ameriški pevec zabavne glasbe z žametnim glasom (Pat), 24. priprava za mletje žita, 25. povratno-osebni zaimek, 26. drhal, svojat, 27. alkaloid v čaju, 28. glavno mesto ZAR, 30. glasbeni izraz za počasno podajanje, 32. mestece ob Korani v osrčju Korduna, 34. znameniti italijanski fizik, po katerem se imenuje enota za merjenje električne napetosti (Alessandro), 36. slovenski pisatelj, avtor »Miklove Zale«, 37. operni spev, 39. osebni zaimek, 41. polet, zanos, 42. pokveka, prikazen, 43. znan predvojni slovenski strelec, 44. povrtnina, 45. znamenita umetniška galerija v Madridu, 46. ime pesnika Vipotnika, 47. štiri z rimskimi številkami, 48. veliki španski baročni slikar (Domenico Theotokopuli), 49. globoka zajeda morja v kopno, 50. tovorni avtomobil, 52. dan v tednu, 54. sredozemska rastlina, stilizirana na glavah korintskih stebrov, 55. staro ime za Palestino.

Navpično: 1. rastlina, ki uspeva na suhih puščavskih tleh, 2. pobočje, 3. enotnost, vzajemnost, 4. veliko jezero v Etiopiji, iz katerega izvira Modri Nil, 5. vrtna hišica, 6. osebni zaimek, 7. arhitektonsko lepa in prostorna veža, 8. soha, statua, 9. arabski žrebec, 10. največje nemško mesto, 11. žlahtni plin, ki se uporablja za reklamne napise, 13. vhod, 14. ostanki v dimniku, 17. umetna vodna pot, prekop, 20. atenski državnik in reformator, eden sedmerih grških modrijanov, 21. največji sodobni angleški pesnik (Thomas Stearns), 23. moško ime, 24. vremenski pojav, 26. moško ime (Egidij), 27. starodavno mesto v Mali Aziji, ki so ga Grki oblegali 10 let, 29. domačinski vojak v severni Afriki, 31. sporočilo, naznanilo, 33. sodobni slovenski slikar in grafik (Božidar), 35. široka velemestna ulica z nasadi, 36. pripadnik slovanskega naroda, 38. žlahtni plin, 40. glavno mesto Armenije, 41. pripovedno pesništvo, 42. drob[illegible]at sneg, 43. italijanski [illegible]k, bivši ministrski predsednik (Giuseppe), 45. šiba, 46. glavno mesto departmaja Calvados v severni Franciji, 48. angleški brinovec, 49. kratica velike ameriške države, 51. primorski vzklik, 53. začetnici umrlega slovenskega političnega in kulturnega vodje Slovencev v Ameriki.

Logogrifi

DRAVA ( ), ZADRGA ( ), ISKANJE ( ), AKCIJA ( ), JAMICA ( ), GORICA ( ), PROGA ( ), JEMEN ( ).

Gornjim besedam dodaj ali pa vrini po eno črko, da dobiš besede novega pomena. Dodane črke, brane po vrsti v oklepajih, dajo največjega slovenskega pesnika v dobi moderne.

Izrek na črticah

1. T O – – – B A
2. – – Š – R E N J
3. N I – G A – –
4. V I – – – – A
5. V – R – – N K A
6. N O – – – – R
7. A – – – T A – T
8. M E D – – – N A

Na vsako črtico vpiši črko, da dobiš besede naslednjega pomena:

1. tešenje, 2. ječmenček, 3. reka v Severni Ameriki, ki tvori namenite slapove na meji med ZDA in Kanado, 4. listek z natisnjenim imenom, posetnica, 5. dolga, tanka cigara, 6. časnikar, 7. kazenjenec, zapornik, 8. veda o zdravstvu.

Po vrsti brane dodane črke na črticah dajo neko misel.

Zlogovni magični lik

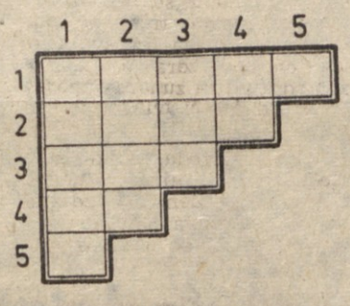

Vodoravno in navpično:

1. glavno mesto Urugvaja, 2. kost na vrhu lobanje, 3. vinogradniški delavec, 4. otročad, 5. samoglasnik.

Piramida

1. samoglasnik, 2. kemični znak za iridij, 3. divja zver iz rodu mačk, 4. osje gnezdo, 5. del psevdonima slovenskega

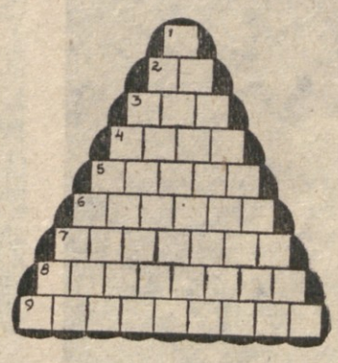

skladatelja Friderika Širce, 6. ubožec, revček, 7. neresnična, izmišljena zgodba, 8. visoka gora v Kamniških Alpah, 9. mitraljez.

REŠITEV UGANK IZ PREJŠNJE ŠTEVILKE

Križanka: V o d.; 1. sodba, 6. glosa, 11. Madras, 12. riziko, 14. monter, 15. zavoj, 16. ka, 18. Anton, 19. Pazin, 20. kol, 21. laik, 22. Darij, 23. kolo, 24. Ir, 25. dinja, 26. banja, 27. higiena, 30. garje, 31. zlato, 32. parta, 33. Arena, 34. Moliere, 36. vrana, 37. mamut, 38. dž, 40. Aden, 41. salon, 42. sova, 44. zel, 45. biič, 46. jamar, 47. A(lfred) N(obel), 48. urnik, 49. Tamara, 50. ishias, 52. rekord, 53. Sonja, 54. trasa. **Zloženka:** Mali-kovanje, astra-Hanka, Rosa-Rio, ter-minus, izpit-ost, Naklo-Nica, karo-serija, rum-enica, Pat-agonija, Apo-Stol, Nepos-rednost. Martin Krpan. **Številčnica:** 1. suveren, 2. Kitajka, 3. prehlad, 4. dežnikar, 5. Dragiša, 6. nevednež, 7. graščina, 8. puhlost, 9. veselost, 10. srečolov, 11. šepanje, 12. Prokrust, 13. Hokaido, 14. gradnja, 15. nožiček. V težavah se pokaže, kakšni so ljudje. **Logogrifna izpolnjevanka:** 1. renta – brenta, 2. držaj – Deržaj, 3. Siena – sirena, 4. peron – perion, 5. Grant – granit, 6. Sever – Severn. Berlin.

IZJEMA

— Si lahko predstavljaš, kaj mi je pravkar povedal Koren? je razburjeno prihrumel domov Dolinar in dopovedoval ženi:

— Koren mi je pravkar razlagal, da je poljubil že vse ženske v našem bloku — razen ene!

— To bo pa najbrž Korenčkova iz tretjega nadstropja, je pomenljivo menila Dolinarica, — saj je ona zmeraj nekaj »ekstra«.

PEVSKO DRUŠTVO

— Zakaj pa ne pristopiš k našemu pevskemu zboru, ko tako lepo poješ? Nimaš pojma kako je prijetno. Kadar se dobimo, malo zaplešemo, kaj pojemo in popijemo.

— Kdaj pa potem pojete?

— Zvečer, ko gremo domov.

POTOVANJE

— Mislila sem, da bo šel vaš mož na daljše potovanje?

— Tudi mi smo mislili, ampak zdaj je bil amnestiran.

DELITEV DELA

— Ljubček, je rekla žena, — zdaj je pa res zadnji čas, da začneva »šparati«. Ti se boš odpovedal alkoholu, jaz pa bom poskusila odvaditi te kajenja.

Izdaja in tiska Časopisno podjetje »Delo« v Ljubljani. Glavni urednik Dušan Benko. Odgovorni urednik Zoran Jerin. Uredništvo: Ljubljana, Tomšičeva ul. št. 1/II., p. p. 150-III. - Tel.: 23-522 do 23-526. Naročninski oddelek: Ljubljana, Titova cesta 4, tel. 23-363 in 21-832. Naročnina četrtletna 1440 din, polletna 720 din, četrtletna 360 din, mesečna 120 din. - Oglasni oddelek: Ljubljana, Titova c. 4, telefon 21-293. - Številka tiro računa 600-704-1-361. - Rokopisov ne vračamo.

NESREČE ITALIJANSKIH PEVCEV

SE KAR VRSTIJO DRUGA ZA DRUGO. DOMENICO MODUGNO JE BIL PREVEČ ŽIVAHEN NA ODRU IN SI JE KAR MIMOGREDE DVAKRAT ZLOMIL NOGO. TODA KLJUB TEMU JE IZ BOLNIŠNICE ZATRDIL, DA PESMICA RENATA RASCELA »ROMANTICA« NIKAKOR NI PLAGIAT. ZADNJE ČASE SO NAMREČ – ŠE ENKRAT – DVIGNILI O TEJ POPEVKI VELIK HRUP, JO OZNAČILI ZA PLAGIAT IN CELO NA ZAHTEVO SODIŠČA ZAPLENILI VSE PLOŠČE IN NOTE. TO JE DALO POVOD ZA VELIK ŠKANDAL, HKRATI PA TUDI ZA NEŠKONČNO POLEMIKO, KI JE VERJETNO TUDI SODBA NE BO ZAKLJUČILA.

VELIK DOLŽNIK DRŽAVI

JE NEDVOMNO BIVŠI CUNJAR DAVID JOANOVICI, KI JE IZRAČUNAL, DA BI MORAL PETINOSEMDESET LET VRAČATI FRANCOSKI REPUBLIKI NA RAČUN ZATAJENIH DAVKOV PO STO TISOČ NA DAN. MOŽ JE SEVEDA V ZAPORU, TODA KOT VSE KAŽE, ZANJ NE VELJAJO »KLJUČAVNICE IN ZAPAHI« Z NAŠE SLIKE V DESNEM KOTU. JOANOVICI IMA NAMREČ CELO V ZAPORU SVOJEGA TAJNIKA, PISALNI STROJ, HRANO PA MU PRINAŠAJO IZ BLIŽNJE GOSTILNE. TODA ZAPOR JE ZAPOR IN MOŽ SI SEVEDA ŽELI NA PROSTO, ZATO JE ZADNJE ČASE ZAČEL Z GLADOVNO STAVKO.

VSA POTA VODIJO V RIM

VERJETNO SI JE TAKO MISLILA MLADA MARA LANE, VSA ŽELJNA FILMSKE SLAVE, KO SE JE PRIPELJALA V ITALIJO, KJER JE NJENA SESTRA ABBE LANE ŽE NASTOPILA V NEKAJ DUCATOV FILMIH. TODA POKAZALO SE JE, DA VSA ZADEVA LE NI ČISTO TAKO ENOSTAVNA. MARA LANE JE SICER DOBILA MANJŠE VLOGE V TREH ZELO NEPOMEMBNIH FILMIH, POTEM PA NIKAKOR NI ŠLO NAPREJ, TAKO DA SE JE MORALA ZADOVOLJITI SAMO Z ŽIVAHNIM NOČNIM ŽIVLJENJEM.

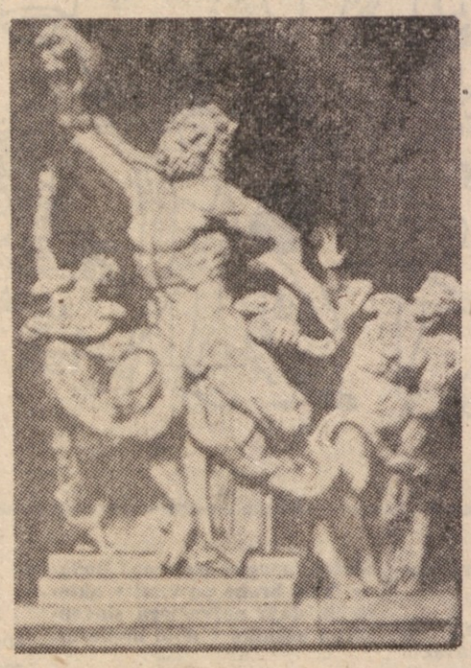

SPREMENJENI LAOKOON

V RIMU SO REKONSTRUIRALI OZ. V DRUGO DOPOLNILI Z NOVIMI NAJDBAMI SLOVITO LAOKOONOVO SKUPINO, KI SO JO ODKRILI LETA 1906 IN JE VSE DOSLEJ VELJALA ZA KOPIJO IZ 1. STOL. PRED NAŠIM ŠTETJEM. PRED TREMI LETI PA SO ARHEOLOGI NALETELI NA OBSEŽNE FRAGMENTE V VOTLINI BLIZU SPERLONGE IN JIH PRIPISALI ORIGINALNI LAOKOONOVI SKUPINI. ZADEVA JE VZBUDILA VROČE UMETNOSTNOZGODOVINSKE RAZPRAVE, DOKLER SE PROF. MAGI NI LOTIL »OPERACIJE« IN ODSTRANIL TISTE DELE NA RAZBITI SKULPTURI, KI JIH JE BIL V 16. STOLETJU NAPAČNO IN SVOJEVOLJNO NADOMESTIL MICHELANGELO BANDINELLI. TOREJ DESNO LAOKOONOVO ROKO IN OBE ODLOMJENI ROKI SINOV, S ČIMER PA STA SE OBLIKA IN IZRAZ TE UMETNINE BISTVENO SPREMENILA. ZDAJ JE PROF. MAGI LAHKO DOKAZAL SVOJO STARO DOMNEVO, DA TU NE GRE ZA KOPIJO, MARVEČ ZA NAJŽLAHTNEJŠI ORIGINAL IZ 2. STOLETJA PRED NAŠIM ŠTETJEM, KI SO GA USTVARILI TRIJE KIPARJI AGESANDER, POLYDOR IN ATHANADAR. NAJMLAJŠA REKONSTRUKCIJA PA JE DELU VRNILA TUDI PRVOTNO ZAKLJUČENOST IN NEPRIMERNO MOČNEJŠI DRAMATIČNI VTIS, KOT GA JE IMELO POPREJ. V NJEM SO OŽIVELI VSI REGISTRI HELENISTIČNE UMETNOSTI, KOMPOZICIJE, POZNAVANJA ANATOMIJE IN PSIHOLOŠKIH EFEKTOV. NAŠI SLIKI TO POTRJUJETA: ZGORNJA KAŽE LAOOKONA PRED NEDAVNO REKONSTRUKCIJO, LEVA PO NJEJ.

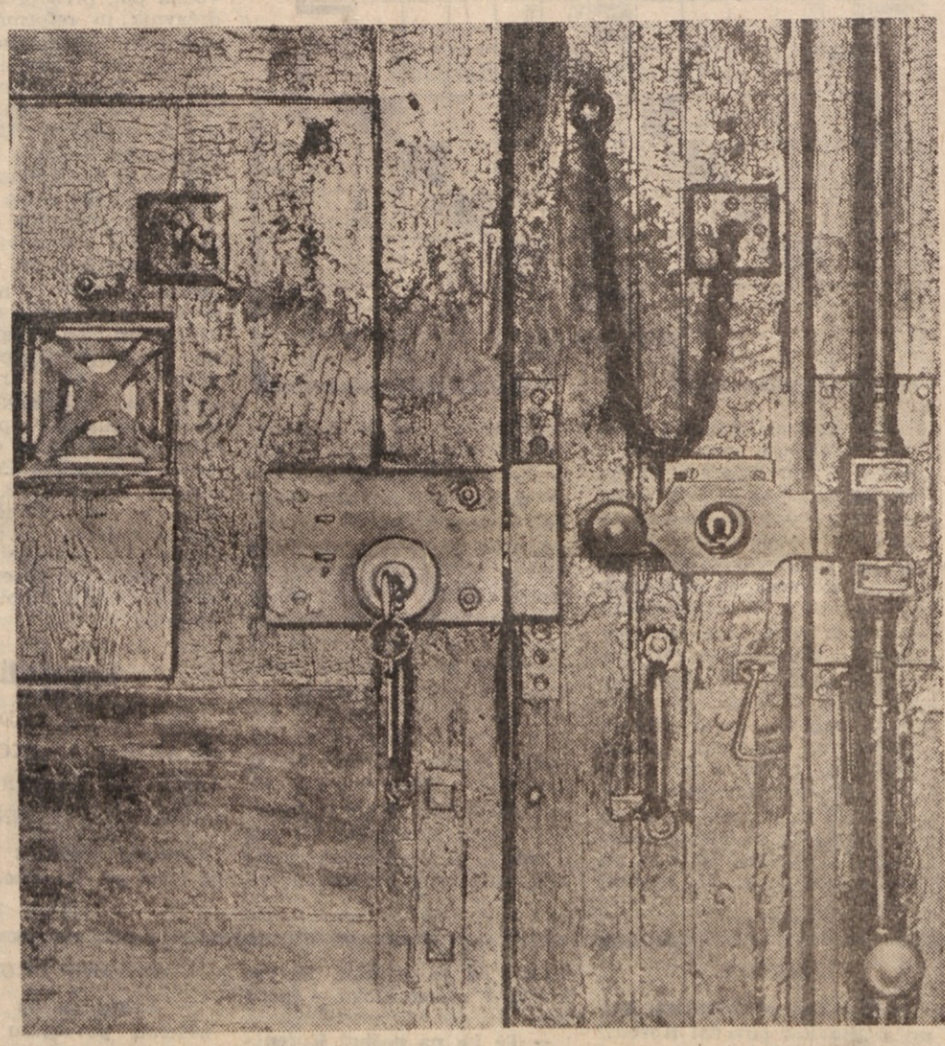

DOKUMENT IZ NEW ORLEANSA

V NAJBOLJ »KULTURNEM« IN EVROPSKEM MESTU ZDA SO OB NEDAVNIH VELIKIH NEMIRIH POSNELI TUDI TO FOTOGRAFIJO. POLICIJA IN NACIONALNA GARDA STA MORALI Z GASILSKIMI BRIZGALKAMI OMOGOČITI POT V ŠOLO MALI ČRNSKI DEKLICI, KJUB RAZBURJENJU BELIH MATER (levo).

KLJUČAVNICE . . .

IN ZAPAHI . . . FOTOGRAFIJA PRIKAZUJE VRATA NEKEGA FRANCOSKEGA »SODOBNEGA« ZAPORA. MARSIKATEREGA FRANCOZA JE PRETRESLA TA SLIKA, TODA KAJ, OBLASTI VZTRAJAJO, DA ČLOVEK NI NIKDAR DOVOLJ OPREZEN (ZGORAJ).

